

Eesti Pank
Bank of Estonia

Eesti maksebilansi aastaraamat 2008

© Eesti Pank, 2009

Address

Estonia pst 13
15095 Tallinn

Telefon

668 0719

Faks

668 0836

E-post

info@epbe.ee

Veebileht

www.eestipank.info

Eesti Panga trükiste tellimisinfo

telefonil: 668 0998

faksil: 668 0954

e-postiga: trykis@epbe.ee

Tegevtoimetaja: Kadri Põdra

Küljendus: Siiri Ries

SISUKORD

I. EESTI 2008. AASTA MAKSEBILANSS	4
Sissejuhatus	4
Lühiülevaade.....	7
Jooksevkonto.....	7
Kaubad.....	7
Teenused.....	8
Tulu	9
Kapitali- ja finantskonto	10
Otseinvesteeringud	10
Portfelliinvesteeringud	11
Muud investeeringud.....	11
Jooksevkonto	12
Kaubad.....	12
Teenused.....	17
Tulu	23
Jooksev- ja kapitaliülekanded.....	27
Finantskonto	27
Otseinvesteeringud	28
Portfelliinvesteeringud	32
Tuletisinstrumendid	35
Muud investeeringud	36
Reservvara	39
II. EESTI RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON JA VÄLISVÕLG	
31. detsembril 2008	41
III. MAJANDUSTEOREETILINE KONTSEPTSIOON, METOODIKA JA KOOSTAMINE	46
Maksebilanss	46
Rahvusvaheline investeerimispositsioon.....	47
Välisvõlg	48
Põhiterminid.....	49
Kirjete sisu	50
Maksebilansi koostamise süsteem.....	55
Maksebilansi koostamine Eestis	55
Maksebilansistatistika koostamise õiguslikud alused	58
Andmete konfidentsiaalsus	59
Avalikustamine ja korrigeerimispoliitika	59

I. EESTI 2008. AASTA MAKSEBILANSS

SISSEJUHATUS

Aastail 2005–2006 kujunes Eesti majanduskasv pikaajalise jätkusuutlikkuse seisukohalt liiga kiireks ning 2007. aasta suvel algaski põhiliselt sisenõudluse vähenemisest tingitud majanduskasvu aeglustumine. Kui aasta esimeses pooles oli SKP kasv veel 9%, siis teisel poolaastal kahanes see alla 5% taseme ning 2008. aasta I kvartalis peaaegu nullini.

Eratarbimise kasvutempo langus oli seejuures pidev ning 2008. aasta alguses oli eratarbimise maht 0,4% väiksem kui aasta varem. Peamiselt piiras tarbimist üldise kindlustunde vähenemine, kuigi palgakasv oli jätkuvalt kiire ning tööpuudus madal. Lisaks kahandas leibkondade ostuvõimet tarbijahindade oodatust kiirem kallinemine.

Koos eratarbimise kasvutempo aeglustumisega vähenes investeerimisaktiivsus. Investeeringute kasvutempo vaibus eeskätt kinnisvaraarenduses ning oli eratarbimisega võrreldes märksa heitlikum. 2007. aasta teise poole kokkuvõttes jäi põhivarainvesteeringute maht enam-vähem eelmise aasta tasemele, kuid oli 2008. aasta I kvartalis taas 5% suurem kui aasta tagasi samal ajal. Juba alustatud suurprojektide jätkamine on investeerimistegevust tublisti toetanud. Lisaks suurenesid 2008. aasta I kvartalis oluliselt valitsuse infrastruktuuriinvesteeringud.

Väikese avatud majandusega riigi puhul sõltub majanduskasv olulisel määral välisnõudlusest. Nii 2007. kui ka 2008. aasta alguses võis Eesti peamiste partnerriikide majanduskasvu hinnata kiiremaks kui Euroopas keskmiselt. Seetõttu ongi eksportiv sektor kasvu aeglustumise perioodil majanduse peamine stabiliseerija. Viimase aasta-pooleteise jooksul on nii kaupade kui ka teenuste väljavedu kasvanud suhteliselt kiiresti. 2008. aasta esimeste kuude näitajad olid 2007. aasta keskmiste kasvunäitajatega sarnased või neist isegi paremad.

Eksportiva sektori analüüsimist raskendab töötluskaupade suur osakaal ja nende kaubavoogude heitlikkus. Pärast Eesti ühinemist Euroopa Liiduga kasvas kaupade sisse- ja väljavedu hüppeliselt. Alates 2006. aastast on töötluskaupade kasvutempo pidevalt aeglustunud, asendudes 2008. aasta esimestel kuudel märkimisväärse langusega. Muude kaupade ekspordi kasv on aga samal ajal olnud suhteliselt stabiilne. Seetõttu võib öelda, et üldiselt on Eesti ettevõtjad oma konkurentsivõime välisurgudel säilitanud ning ühe kaubagrupi või teenuste väljaveo vähenemise on kompenseerinud teiste kaupade ja teenuste ekspordi kiirem kasv.

Koos sisenõudluse kasvu aeglustumisega algas ootuspärane välistasakaalu paranemine, mida toetas peamiselt väiksem impordinõudlus. 2007. aasta keskmistes näitajates jooksevkonto puudujäägi vähenemine veel täiel määral ei kajastunud. Kuna sisenõudluse kasv on pidevalt aeglustunud, oli väliskaubanduse puudujääk 2008. aasta I kvartalis juba peaaegu 25% väiksem kui aasta varem.

Nõrgenev sisenõudlus vähendas ka väliskapitali kaasamise vajadust. Kapitali sissevoolu struktuur muutus seejuures varasemaga võrreldes vähe. Välismaiste otseinvesteeringute sissevool reaalsektorisse oli isegi suurem kui paaril varasemal aastal. Valitsemissektor oli tänu ülejääki taotlevale eelarvepoliitikale endiselt netolaenuandja ning valuutareservid jätkasid kasvu.

Ülevaate Eesti maksebilansist ja maksebilansi rahvusvahelistest põhinäitajatest annavad tabelid 1.1 ja 1.2.

Tabel 1.1. Eesti maksebilanss (mln kr)*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Jooksevkonto	-12 908,0	-15 418,2	-17 134,1	-17 461,8	-35 010,1	-43 538,7	-23 439,5
Kaubad ja teenused	-8 564,6	-10 046,8	-10 615,8	-11 122,5	-25 005,4	-28 586,2	-10 745,8
Kaubad**	-18 455,3	-21 522,3	-24 551,7	-24 254,5	-37 366,1	-43 581,0	-29 332,4
kreedit (FOB)	57 948,7	63 443,7	74 543,0	99 322,3	121 430,6	126 534,2	133 609,6
deebet (FOB)	-76 404,0	-84 966,0	-99 094,7	-123 576,9	-158 796,7	-170 115,3	-162 942,0
Teenused	9 890,7	11 475,5	13 936,0	13 132,0	12 360,7	14 994,8	18 586,6
kreedit	28 164,3	30 674,0	35 888,9	40 868,5	43 610,5	50 065,4	55 225,8
deebet	-18 273,6	-19 198,5	-21 952,9	-27 736,5	-31 249,8	-35 070,6	-36 639,2
Tulu	-5 391,1	-7 240,7	-7 965,3	-7 124,4	-10 766,2	-16 575,0	-15 723,6
kreedit	3 371,3	3 584,1	5 487,0	9 225,6	13 558,1	19 093,3	17 570,7
deebet	-8 762,4	-10 824,8	-13 452,3	-16 349,9	-24 324,3	-35 668,4	-33 294,3
Jooksevülekanded	1 047,7	1 869,4	1 447,0	785,2	761,5	1 622,5	3 029,8
kreedit	2 065,6	3 380,8	5 242,6	5 876,8	6 568,5	7 610,8	8 220,7
deebet	-1 017,9	-1 511,5	-3 795,6	-5 091,6	-5 806,9	-5 988,3	-5 190,8
Kapitali- ja finantskonto (reservvarata)	13 055,3	18 552,9	22 670,6	20 513,3	41 431,3	42 261,0	32 108,6
Kapitalkonto	636,4	977,8	1 076,6	1 325,9	4 515,8	2 561,0	2 511,9
Finantskonto	12 418,9	17 575,1	21 594,0	19 187,3	36 915,4	39 700,0	29 596,6
Otseinvesteeringud	2 611,8	10 716,0	8 672,2	27 401,5	8 613,1	11 344,1	9 362,8
Välismaal	-2 188,4	-2 149,2	-3 388,6	-8 699,5	-13 790,4	-19 912,0	-11 516,8
Eestis	4 800,2	12 865,3	12 060,9	36 101,0	22 403,6	31 256,1	20 879,6
Portfelliinvesteeringud	2 442,4	2 431,6	9 102,5	-27 688,4	-16 476,5	-5 558,2	7 854,5
Nõuded	-3 182,9	-5 351,6	-4 775,7	-10 818,4	-15 206,7	-8 440,6	10 639,9
Omandiväärtpaberid	9,1	-1 028,9	-2 893,5	-4 848,9	-4 569,2	-7 688,8	4 102,5
Võlaväärtpaberid	-3 192,0	-4 322,7	-1 882,2	-5 969,5	-10 637,5	-751,8	6 537,4
Kohustused	5 625,3	7 783,2	13 878,2	-16 870,0	-1 269,8	2 882,4	-2 785,4
Omandiväärtpaberid	912,2	1 527,0	2 205,2	-16 352,3	3 731,8	3 533,3	-3 415,3
Võlaväärtpaberid	4 713,1	6 256,2	11 673,0	-517,8	-5 001,6	-650,9	629,9
Tuletisinstrumendid	-63,7	-19,3	-8,3	-97,6	78,5	-797,8	828,5
Nõuded	-43,2	-139,2	-35,1	13,5	-180,9	-883,4	674,6
Kohustused	-20,5	120,0	26,8	-111,1	259,4	85,6	153,9
Muud investeeringud	7 428,4	4 446,8	3 827,7	19 571,8	44 700,3	34 711,9	11 550,9
Nõuded	695,1	-2 284,6	-11 749,5	-11 143,5	562,4	-22 289,4	-6 155,8
Pikaajalised	-1 083,0	-565,7	-6 052,6	-4 199,6	5 406,7	-3 288,4	-274,2
Lühiajalised	1 778,1	-1 718,9	-5 696,9	-6 943,9	-4 844,3	-19 001,1	-5 881,6
Kohustused	6 733,3	6 731,4	15 577,2	30 715,3	44 137,9	57 001,3	17 706,7
Pikaajalised	1 829,0	4 309,1	5 602,6	10 905,4	24 727,1	46 534,1	-9 518,7
Lühiajalised	4 904,3	2 422,3	9 974,7	19 809,9	19 410,8	10 467,2	27 225,5
Vead ja täpsustused	779,5	-822,7	-2 111,2	1 832,4	1 106,1	2 679,6	-789,4
Üldbilanss	926,8	2 312,1	3 425,4	4 883,9	7 527,3	1 401,9	7 879,7
Reservvara	-926,8	-2 312,1	-3 425,4	-4 883,9	-7 527,3	-1 401,9	-7 879,7

* Eelmiste perioodide andmeid on vastavalt täiendava teabe laekumisele korrigeeritud.

** Seoses Eesti ühinemisega Euroopa Liiduga 1. mail 2004 muutus põhjalikult kaupade liikumise arvestuse süsteem Eesti ja teiste liikmesriikide vahel, mistõttu väliskaubanduse aegread enne ja pärast ühinemist ei ole otseselt võrreldavad.

Tabel 1.2. Maksebilansi rahvusvaheliselt võrreldavad põhinäitajad

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Väliskaubanduse käibe osatähtsus SKP suhtes (%)	121,2	110,7	109,1	115,0	128,4	136,7	124,2	119,5
Kaubaeksport/-import (%)	81,3	75,8	74,7	75,4	80,5	76,6	74,4	82,0
Nominaalne efektiivne vahetuskurs (% eelmise aasta suhtes)	101,3	102,1	103,6	101,0	100,3	99,5	100,9	101,6
Reaalne efektiivne vahetuskurs (% eelmise aasta suhtes)	102,0	101,9	101,7	101,3	101,1	100,4	102,9	104,7
Kaubandustingimused (eksporti ja impordi hinnaindeksite suhe)	118,4	112,2	121,6	122,4	119,6	119,4	124,2	129,1
Maksebilansi üldbilansi saldo (välisreservide muut; mln kr)	-730,2	926,8	2 312,1	3 425,4	4 883,9	7 527,0	8 027,3	7 879,7
Välisreservide muudu osatähtsus SKP suhtes (%)	-0,7	0,8	1,7	2,3	2,8	3,7	3,4	3,2
Jooksevkonto saldo (mln kr)	-5 643,6	-12 908,0	-15 418,2	-17 134,1	-17 461,8	-35 010,1	-43 538,7	-23 439,5
Jooksevkonto valitsusülekanneteta (mln kr)	-6 639,9	-13 628,4	-16 638,8	-17 574,3	-17 062,0	-34 903,2	-43 286,6	-23 151,0
Jooksevkonto puudujääk ilma valitsusülekanneteta (% SKP suhtes)	6,1	11,2	12,2	11,6	9,8	17,0	18,1	9,3
Valitsemissektori ülekanded (neto; mln kr)	996,3	720,4	1 220,6	440,2	-399,8	-106,9	-252,1	-497,4
Valitsemissektori ülekanded (% RKP suhtes)	1,0	0,6	0,9	0,3	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1
Majanduse koguvälisvõlg (% SKP suhtes)	53,6	57,9	64,5	76,1	86,1	97,7	112,4	120,2
Riigi välisvõla teenindus (% kogueksporti suhtes)	1,0	1,7	0,3	0,2	0,6	0,2	1,0	0,3

LÜHIÜLEVAADE

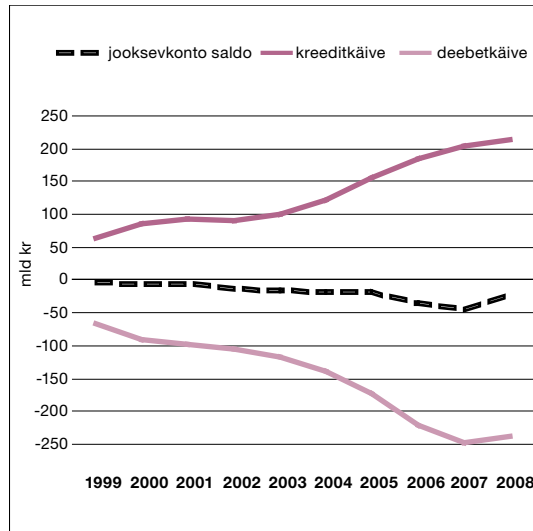
Jooksevkonto

Maailmamajanduse järsu halvenemise ja sisenõudluse kiire vähenemise tõttu kahanes maksebilansi jooksevkonto puudujääk 2008. aastal enam kui poole võrra ning moodustas 9,4% SKPst. Absoluutväärtuses kujunes puudujääk 23,4 mld krooniseks. Jooksevkonto defitsiidi kahanemist toetasid kõik jooksevkonto komponendid, kuid suurima panuse andis kaupade konto puudujäägi vähenemine. SKP otseste komponentide, kaupade ja teenuste konto puudujääk suhtena SKPsse moodustas 4,3%. Jooksevkonto puudujääk reinvesteeritud tuluta, mille puhul reaalsel rahaliikumist ei toimu, oli 3,8% SKPst. Euroopa Liidu osakaal jooksevkonto krediti- ja deebetkäibes oli 2008. aastal sama suur kui 2007. aastal, ulatudes vastavalt 72% ja 81%ni. Suurima puudujäägiga oli Eesti maksebilansi jooksevkonto Rootsi, Saksamaa ja Poolaga ning suurima ülejäägiga Soome, Venemaa ja Ameerika Ühendriikidega.

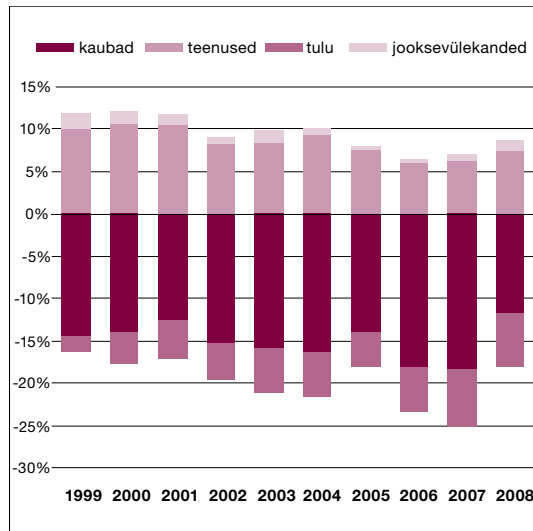
Kaubad

2008. aastal oli maksebilansi kaupade konto puudujääk 29,3 mld krooni ning moodustas 11,8% SKPst. 2007. aastaga võrreldes vähenes väliskaubanduse puudujääk kolmandiku ehk 14,2 mld krooni võrra. Kaupade väljavedu jooksevhindades oli 133,6 mld krooni, kasvades aastataguse perioodiga võrreldes 6%; sissevedu oli 162,9 mld krooni, vähenedes 4%. Väliskaubanduse puudujäägi alanemist mõjutasid enam transpordivahendite, masinate ja seadmete ning metallide kaubagrupid, mille puudujäägid vähenesid kokku ligi 15 mld krooni võrra.

Kaupade väljaveost viiendiku moodustasid masinad ja seadmed (peamiselt elektroonikatooted), järgnesid võrdset 12% osatähtsusega metallkaubad, mineraalsed tooted ning puit ja puittooted. Aastaga suurenes enim metallide ja metalltoodete ning keemiakaupade väljavedu (vastavalt 24% ja 16%). Masinad ja seadmed moodustasid ka suurima kaupade sisseveo artikli (22%), järgnesid mineraalsed tooted (16%) ja keemiakaubad (13%).

Jooksevkonto käive ja saldo

Jooksevkonto komponendid suhtena SKPsse

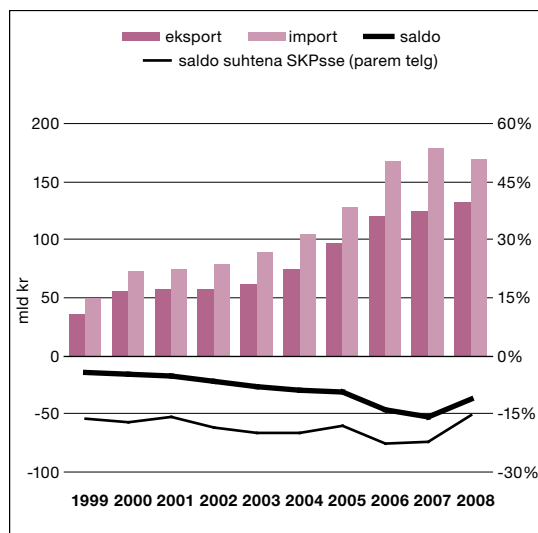
Kõige rohkem alanes transpordivahendite ning puidu ja puittoodete väljavedu (vastavalt 27% ja 23%). Suurimad puudujäägiga kaubagrupid olid mineraalsed tooted ja keemiakaubad. Ülejäägiga olid puit ja puittooted ning mitmesugused tööstuskaubad.

Peamise väliskaubanduspartneri Euroopa Liidu osa Eesti kaubavahetuses hõlmas 70% kaupade väljaveost ning 80% sisseveost. Suurimad ekspordipartnerid olid Soome, Rootsi, Venemaa ja Läti, impordipartnerid aga Soome, Saksamaa, Rootsi, Läti ja Leedu.

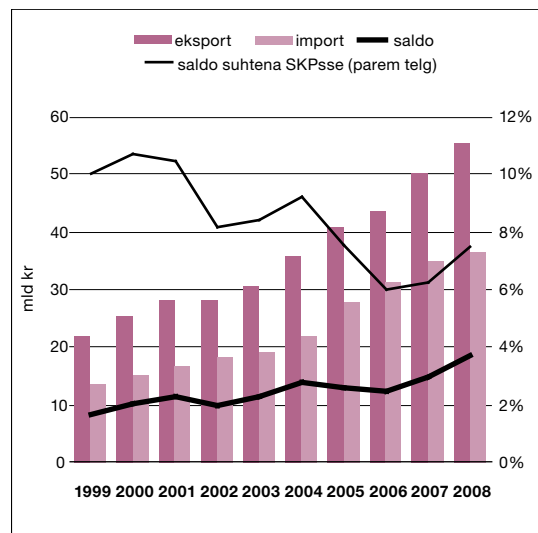
Teenused

Kuigi majandusolukord halvenes teisel poolaastal veelgi, jätkus teenuste konto ülejäägi kasv. Ülejääk suurenes 2008. aastal eelmise aastaga võrreldes ligi neljandiku võrra ning oli 18,6 mld krooni. Teenuste eksport kasvas 10% ja import 4%. Veo-, reisi- ja muude äriteenuste osatähtsus oli nii teenuste ekspordis kui ka impordis 82–83%. Suurima osakaaluga teenuste ehk veoteenuste ülejääk kasvas neljandiku võrra. Põhiliselt suurenes muude veoteenuste ning vähemal määral reisirajateveo ülejääk. Teenuste ülejäägi kasvu panustasid oluliselt ka muud äriteenused ja ehitusteenused. Positiivse tulemiga olid veel reisi-, arvuti- ja info-, finants- ning kindlustusteenused.

Euroopa Liidu osa teenuste ekspordis oli 69% ja impordis 75%. Suurim positiivne saldo oli Eestil Soomega (10,4 mld krooni) ning suurim negatiivne saldo Küprosega (1,1 mld krooni).

Eesti väliskaubandus

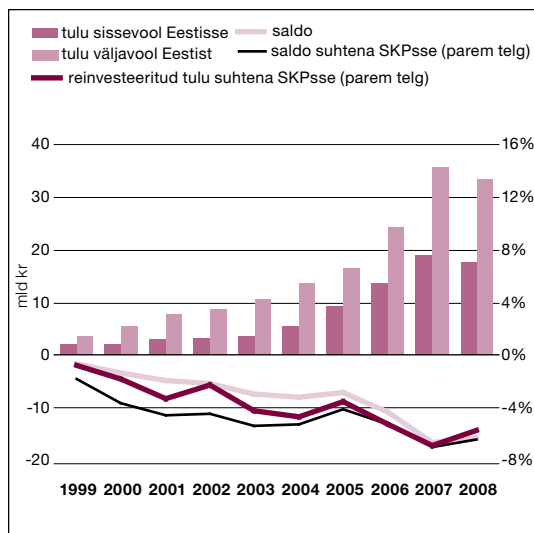

Teenuste konto

Tulu

Tulukonto netoväljavool vähenes 2008. aastal 5% ja moodustas 15,7 mld krooni. Kui aasta esimeses pooles jätkus tulu intensiivne väljavool, siis teises pooles, eriti viimases kvartalis, hakkas see märgatavalt kahanema. See oli peamiselt tingitud otseinvesteeringutelt arvestatava reinvesteeritud tulu märkimisväärsest vähenemisest, mis omakorda oli seotud kasumite kahanemise, kahjumite suurenemise ning dividendide väljavõtmisega residentide poolt.

Eesti residentide välismaal teenitud tulu kahanes aastaga 8% ning mitteresidentide Eestis teenitud tulu 7%. Viiendiku residentide välismaal teenitud tulust moodustas tööjõutulu ja ülejäänud investeerimistulu. Mitteresidentid said Eestis tulu valdavalt investeeringutelt. Nii residentide kui ka mitteresidentide investeeringutelt hõlmas suurema osa otseinvesteeringutulu, vastavalt 58% ja 67%. Mitteresidentide otseinvesteeringutulust moodustas olulise osa reinvesteeritud tulu, residentid aga võtsid oma välismaistelt otseinvesteeringutelt dividende välja. Jätakuvalt kasvas mitteresidentide tulu muudelt investeeringutelt (laenud ja hoiused), mille osakaal investeerimistulus tõusis 28%ni (2007. aastal 16%). Nii residentide kui ka mitteresidentide tulu oli peaaegu täielikult seotud ELi riikidega. Mitteresidentid teenisid Eestis tulu valdavalt finantsvahendusest (63%) ning mõnevõrra muust äritegevusest, keemiatoodete tootmisest ning hulgikaubandusest. Välismaal tulu teeninud residentid esindasid peamiselt finantsvahenduse (51%) ning muu äritegevuse valdkonda, väiksemal määral ka vee-transporti ja avalikku sektorit.

Tulukonto

Kapitali- ja finantskonto

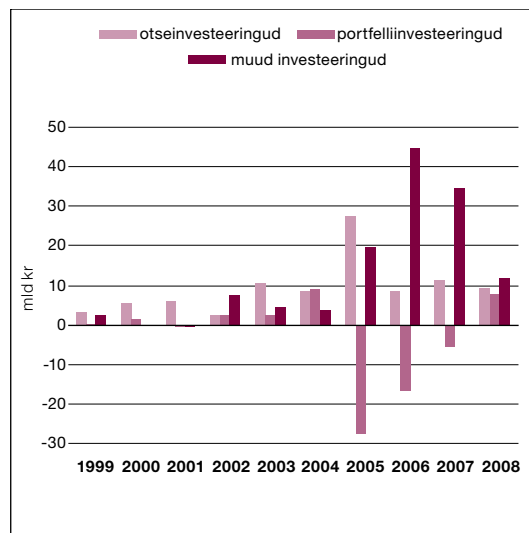
Kapitali- ja finantskonto ülejääk oli 2008. aastal 32,1 mld krooni. Kapitali sissevool toimus põhiliselt otse- ja muude investeeringutena.

Otseinvesteeringud

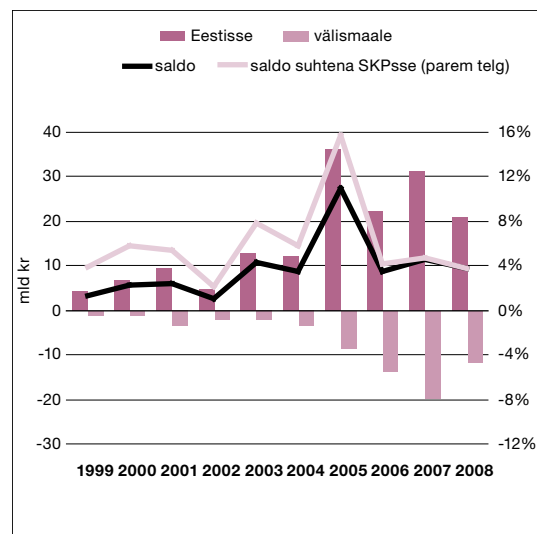
2008. aastal ületas otseinvesteeringute sissevool nende väljavoolu 9,3 mld krooni võrra. Välismaised otseinvesteeringud Eestisse ulatusid 20,9 mld kroonini ja Eesti residentide otseinvesteeringud välisriikidesse 11,5 mld kroonini.

Kui 2007. aastal hõlmasid residentide poolt välismaale tehtud otseinvesteeringutest põhiosa investeeringud aktsiakapitali, siis 2008. aastal grupisisene laenamine (65%). Reinvesteeritud tulu osakaal langes 13%ni. Ligi kaks kolmandikku välismaale tehtud otseinvesteeringutest suunati Leetu ja Lähti. Otseinvesteeringud Venemaale vähenesid 2 mld krooni võrra. Aktiivsemad välismaale otseinvesteeringud olid finantsvahenduse, muu äritegevuse ning veetranspordi investorid.

Mitteresidentide poolt Eestisse tehtud otseinvesteeringute kogumahust hõlmas 74% reinvesteeritud tulu. Otseinvesteeringud pärinesid valdavalt Rootsist (59%) ja Hollandist (25%). Soome otseinvesteeringud Eestisse kahanesid 2,2 mld krooni võrra. Eestisse tehtud otseinvesteeringutest pool paigutati finantsvahendusse ning vähem muusse äritegevusse ja veondusse.

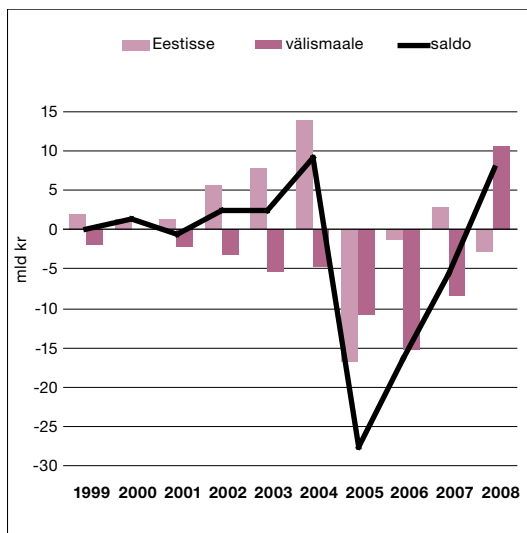
Kapitali- ja finantskonto allkontod

Otseinvesteeringud

Portfelliinvesteeringud

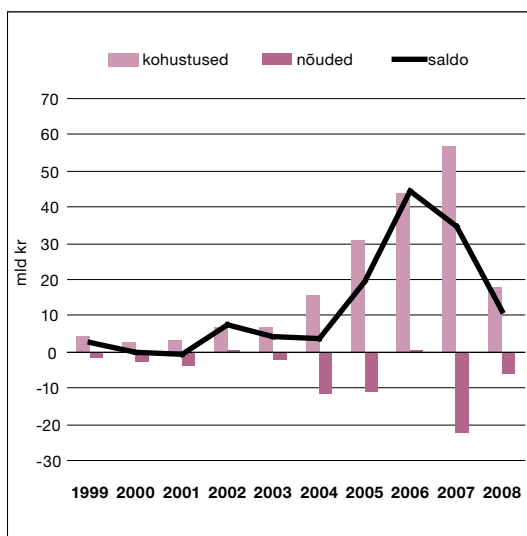
Portfelliinvesteeringute saldo oli 2008. aastal kokku 7,8 mld krooni. Portfelliinvesteeringute nõuded vähenesid 10,6 mld võrra ja kohustused 2,8 mld krooni võrra. Nõuete kahanemine tulenes peamiselt valitsemissektori ja krediidasutuste poolt võlaväärt-paberitesse tehtud investeeringute vähenemisest. Kohustuste kahanemine oli tingitud vähenenud investeeringutest muu sektori ettevõtete omandi-väärt-paberitesse.

Portfelliinvesteeringud

Muud investeeringud

Muude investeeringute netosissevool oli 2008. aastal 11,6 mld krooni. Nõuded suurenesid vaadeldaval perioodil 6,2 mld krooni võrra, kohustused aga kasvasid 17,7 mld krooni võrra. Kohustused suurenesid lühiajalise kapitali vormis, peamiselt krediidasutuste toel. Kohustuste kasv oli seotud põhiliselt sularaha ja hoiustega, mille hulka on arvatud ka pankadevahelised laenud. Muude investeeringute nõuete suurenemise tingis nii kaubanduskrediidiga seotud nõuete kui ka laenu nõuete kasv.

Muud investeeringud

JOOKSEVKONTO

Maailmamajanduse järsu halvenemise ja sisenõudluse kiire vähenemise tõttu kahanes maksebilansi jooksevkonto puudujääk 2008. aastal enam kui poole võrra ning moodustas 9,4% SKPst (vt joonis 1.1). Absoluutväärtuses kujunes puudujääk 23,4 mld krooniseks. Jooksevkonto defitsiidi kahanemist toetasid kõik jooksevkonto komponendid, kuid suurima panuse andis kaupade konto puudujäägi vähenemine. SKP otseste komponentide, kaupade ja teenuste konto puudujääk suhtena SKPsse moodustas 4,3%. Kaupade ja teenuste eksport kasvas 7% ja import kahanes 3%, mistõttu nende puudujääk vähenes 60%. Jooksevkonto puudujääk reinvesteeritud tuluta, mille puhul reaalset rahaliikumist ei toimu, oli 3,8% SKPst.

Euroopa Liidu osakaal jooksevkonto kredit- ja deebetkäibes oli 2008. aastal sama suur kui 2007. aastal, ulatudes vastavalt 72% ja 81%ni. Mõlemas käibes olid viie olulisema partnerriigi hulgas neli riiki samad: Soome, Rootsi, Läti ja Leedu. Ekspordis lisandus viienda riigina Venemaa ja impordis Saksamaa. Viie tähtsama partnerriigi osakaal oli nii kredit- kui ka deebetkäibes 62%. Suurima puudujäägiga oli Eesti maksebilansi jooksevkonto Rootsi, Saksamaa ja Poolaga ning suurima ülejäägiga Soome, Venemaa ja Ameerika Ühendriikidega (vt tabel 1.3). 2007. aastal oli jooksevkonto Soome ja Venemaaga defitsiidis

Kaubad

2008. aastal vähenes maksebilansi kaupade konto puudujääk 2007. aastaga võrreldes 33% ehk 14 mld krooni võrra ja oli 29 mld krooni ehk 12% SKPst (vt tabel 1.4). Kaupade väljavedu kasvas aastaga 6% ja hõlmas 134 mld krooni. Kaupade sissevedu seevastu kahanes 4% ja ulatus 163 mld kroonini.

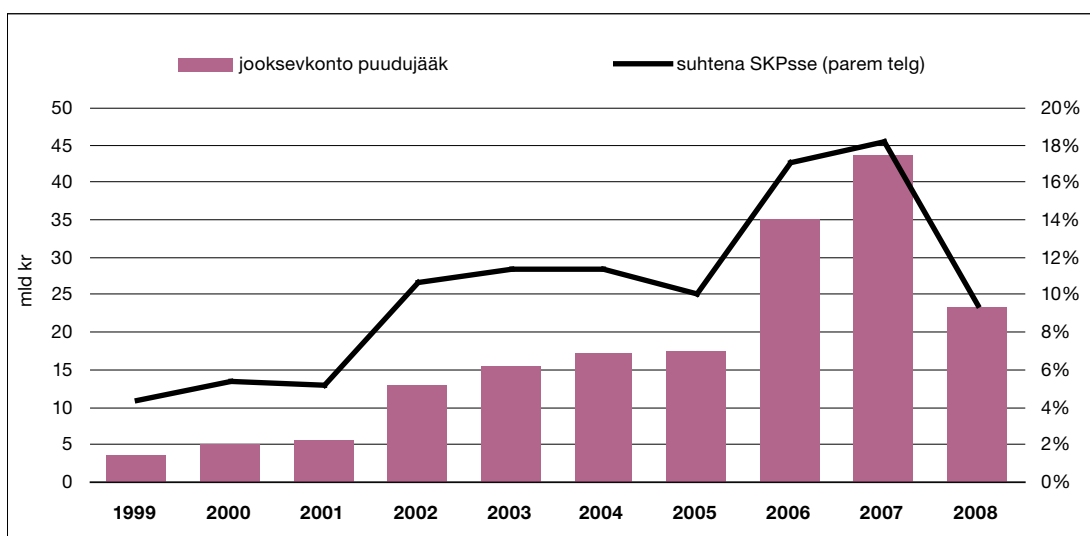
Kaupade väljavedu oli 2008. aastal väliskaubandusstatistika¹ esialgsetel andmetel 132,5 mld ja sissevedu CIF-hindades 169,9 mld krooni. Eksport suurenes 2008. aasta kolmes esimeses kvartalis võrreldes 2007. aasta samade kvartalitega ning vähenes veidi vaid IV kvartalis. Ekspordi aastakasv oli 5%. Import vähenes 2008. aastal I, II ja eriti IV kvartalis (12%), kahanedes kokku 5%. Väliskaubanduse puudujääk alanes kokkuvõttes 16 mld krooni võrra.

Kaupade väljaveo kasvu panustas mitu kaubagrupperi, eelkõige metallid ja metalltooted, masinad ja seadmed ning keemia- ja toidukaubad (vt tabel 1.5). Metallide väljavedu kasvas aastaga lausa 24% ja koosnes põhiliselt metallijäätmetest, kuumvaltsitud terastoodetest ja metallkonstruktsioonidest, mida veeti Soome, Türgi, Läti, Rootsi ja Poola. Masinate ja seadmete eksport suurenes 9%. Üle poole sellest kaubagrupperist suundus Soome ja Rootsi, kaubaartiklid olid mobiilsidevahendid ja nende osad, kaablid, elektrimootorid ja trafod. Keemiatoodete väljavedu kasvas 16%. Mitmesuguseid ehitusmaterjale (mastiksid, pahtlid) eksporditi Venemaale ja Ukrainasse, lämmastikväetisi USAsse, Suurbritanniasse ja Prantsusmaale ning plasttooteid Rootsi, Läti ja Soome.

Ka toidukaupade eksport kosus jõudsalt. Peamiselt tarniti kanget alkoholi Venemaale ja Soome, piimatooted Soome, Läti, Venemaale ja Saksamaale ning kalakonserve Soome ja Ukrainasse. Mineraalsete toodete

¹ Järgnev analüüs ei sisalda Eesti Panga poolt maksebilansi kaupade kontole tehtud täiendusi (kapitalikaupade remont, välisriikidest ostetud proviant jm). Import on CIF-hindades ja analüüsitud lähteriigi järgi. Terminid „eksport” ja „import” on liitumishetkest kasutatavad vaid kaubavahetuses kolmandate riikidega, Intrastati aruandesüsteemis kasutatakse mõisteid „kaupade lähetamine” ja „kaupade saabumine”. Kuna järgnev analüüs hõlmab kaubavahetust nii ühendusesiseste kui ka -väliste riikidega, on lihtsuse ja selguse huvides endiselt kasutatud mõisteid „eksport” või „kaupade väljavedu” ning „import” või „kaupade sissevedu”.

väljaveo kasv oli minimaalne. Eksport koosnes 70% ulatuses eelnevalt Leedust, Venemaalt ja Valgevenest sisse toodud mootorikütuste taasväljaveost USAsse, Nigeeriasse, Soome ja paljudesse muudesse riikidesse. Elektrit eksporditi Soome ja Läti. Transpordivahendite väljavedu kahanes 4%, kuna sõiduautode import vähenes märkimisväärselt. Sõiduautosid ja nende osi tarniti Läti, Leetu, Venemaale ja Rootsi.

Joonis 1.1. Eesti maksebilansi jooksevkonto puudujääk

Tabel 1.3. Jooksevkonto saldo riikide ühenduste järgi (mln kr)

	2007	2008
EL-27	-52 659,3	-39 093,9
Rootsi*	-15 603,6	-15 495,4
Saksamaa	-15 780,3	-14 428,6
Soome	-805,0	10 196,8
Poola	-6 045,0	-4 826,9
Leedu	-2 100,0	-4 393,2
SRÜ	-3 168,1	3 165,2
Venemaa	-1 808,0	6 361,2
Valgevene	-1 905,8	-4 195,7
Ukraina	182,5	484,9
Ülejäänud riigid	12 288,7	12 489,2
USA	3 990,2	4 985,8
Norra	3 437,7	4 012,9
Hiina	-2 572,3	-2 595,2
Türgi	618,8	1 672,9
Šveits	1 533,9	1 367,6
Kokku	-43 538,7	-23 439,5

* Riigid on järjestatud viimase perioodi jooksevkonto saldo absoluutväärtuse järgi.

Tabel 1.4. Kaupade sisse- ja väljavedu

	Kaubad – krediid (FOB)			Kaubad – deebet (FOB)			Saldo (mln kr)
	Maht* (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste ekspordis (%)	Maht* (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste impordis (%)	
1999	36 995,2		62,8	49 092,1		78,3	-12 096,9
2000	56 118,1	51,7	69,0	69 489,5	41,5	82,2	-13 371,4
2001	58 798,5	4,8	67,6	72 340,9	4,1	81,1	-13 542,4
2002	57 948,7	-1,4	67,3	76 404,0	5,6	80,7	-18 455,3
2003	63 443,7	9,5	67,4	84 966,0	11,2	81,6	-21 522,3
2004	74 543,0	17,5	67,5	99 094,7	16,6	81,9	-24 551,7
2005	99 322,3	33,2	70,8	123 576,9	24,7	81,7	-24 254,5
2006	121 430,6	22,3	73,6	158 796,7	28,5	83,6	-37 366,1
2007	126 534,2	4,2	71,7	170 115,3	7,1	82,9	-43 581,0
2008	133 609,6	5,6	70,8	162 942,0	-4,2	81,6	-29 332,4

* Maksebilansi väliskaubanduse osabilansi andmed.

Tabel 1.5. Kaupade väljavedu peamiste kaubagruppide järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
Toidukaubad	11 130,9	12 049,5	8,9	9,1	8,3
Mineraalsed tooted	15 671,3	16 043,7	12,5	12,1	2,4
Keemiakaubad	9 714,8	11 230,4	7,7	8,5	15,6
Garderoobikaubad	7 576,9	7 181,7	6,0	5,4	-5,2
Puit, paber ja tooted	16 561,9	15 228,8	13,2	11,5	-8,0
Metallid ja metalltooted	12 942,9	16 014,9	10,3	12,1	23,7
Masinate ja seadmed	26 388,2	28 815,3	21,0	21,8	9,2
Transpordivahendid	10 788,0	10 322,5	8,6	7,8	-4,3
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	9 824,7	9 579,7	7,8	7,2	-2,5
Muud	5 102,7	5 989,5	4,1	4,5	17,4
Kokku	125 702,3	132 456,1	100,0	100,0	5,4

Puidu ja puittoodete väljavedu vähenes aastaga 8%. Peamised eksporditartiklid olid puidust ehitusdetailid, töötlemata või vähetöödeldud puit ning küttepuud, mida tarniti Soome, Rootsi, Saksamaale, Taani, Norrasse ja Suurbritanniasse. Tekstiili- ja jalatsitööstuse toodangut eksporditi peamiselt Soome, Rootsi, Läti, Venemaale ja Leetu. Kokkupandavaid ehitisi veeti Norrasse, Saksamaale ja Taani, mööblit ja mööblidetaile Soome, Rootsi ja Taani.

Kaupade sissevedu kahanes seitsme kaubagrupi puhul kümnest ning kasvas vaid toidu- ja keemiakaupade ning mineraalsete toodete puhul (vt tabel 1.6). Impordi alanemist mõjutas enim transpordivahendite, puidu ja masinate-seadmete sisseveo ulatuslik vähenemine. Transpordivahendite seas kahanes kolmandiku ehk 4,4 mld krooni võrra sõiduautoade sissevedu Soomest, Rootsist ja Saksamaalt. Ka kaubaveoautosid toodi Eestisse miljardi krooni võrra vähem kui 2007. aastal, suurimad lähteriigid olid Saksamaa ja Rootsi. Mootorsõidukite osi ning traktoreid veeti sisse Rootsist, Saksamaalt ja Soomest.

Puiduimpordi 23% languse põhjustasid vähenenud puidutoorme tarded Venemaalt. Masinate-seadmete sissevedu kahanes 5% ehk 2 mld võrra. Eestisse toodi põhiliselt mobiilsidevahendeid ja elektroonikatööstuse osi nii töötlemiseks kui ka sisetarbimiseks, aga ka kaableid, arvuteid ja telereid. Põhilised partnerriigid

Tabel 1.6. Kaupade sissevedu peamiste kaubagruppide järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
Toidukaubad	16 582,9	17 622,1	9,3	10,4	6,3
Mineraalsed tooted	25 173,0	27 251,8	14,1	16,0	8,3
Keemiakaubad	20 704,4	21 654,2	11,6	12,7	4,6
Garderoobikaubad	11 215,9	11 113,0	6,3	6,5	-0,9
Puit, paber ja tooted	10 262,6	7 920,5	5,7	4,7	-22,8
Metallid ja metalltooted	18 955,6	18 109,3	10,6	10,7	-4,5
Masinad ja seadmed	38 604,9	36 700,9	21,6	21,6	-4,9
Transpordivahendid	25 389,4	18 600,2	14,2	10,9	-26,7
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	4 474,7	4 024,8	2,5	2,4	-10,1
Muud	7 627,0	6 921,9	4,3	4,1	-9,2
Kokku	178 990,4	169 918,7	100,0	100,0	-5,1

olid Soome, Saksamaa, Rootsi ja Läti. Mineraalsete toodete import suurenes 8% ja koosnes 78% ulatuses mootorikütusest, mida tarniti Leedust, Venemaalt ja Valgevenest. Keemiakaupade sissevedu kasvas 5%. Ravimeid toodi Lätist, Saksamaalt ja Leedust ning kütuste töötlemisel kasutatavaid süsivesinikke Venemaalt.

Toidukaupade sissevedu suurenes 6%. Nagu toidukaupade ekspordi, nii ka impordi puhul oli suurim kaubaartikkel kange alkohol, mida veeti sisse Suurbritanniast, Prantsusmaalt, Iirimaa ja Soomest. Veine tarniti Prantsusmaalt, Itaaliast ja Hispaaniast, sealihaga Taanist ja Soomest, kalatooteid Lätist ja Leedust, loomatoitu Rootsist, Poolast ja Saksamaalt ning kohvi Soomest ja Rootsist. Metallidest ja metalltoodetest imporditi raud- ja terastooted Soomest, Saksamaalt, Rootsist, Lätist, Venemaalt, Poolast ja Ukrainast. Kergetööstuse toodangut (jalatsid, pesu, meeste ja naiste valmisriided, kudumid jms) imporditi Lätist, Soomest, Saksamaalt, Hiinast, Itaaliast ja Rootsist. Mitmesuguseid tööstuskaupu (mööbel, valgustid) toodi valdavalt Soomest, Poolast, Hiinast, Saksamaalt ja Itaaliast.

Väliskaubanduse puudujääk vähenes 30% ehk 16 mld krooni võrra ja ulatus 37,5 mld kroonini (vt tabel 1.7). Ülejäägiga olid kaks kaubagrappi: puit ja puittooted ning mööbel ja muud tööstuskaubad. Puudujääki aitasid vähendada eelkõige transpordivahendid, masinad-seadmed ning metalltooted. Puudujääk suurenes mineraalsete toodete ning toidu- ja garderoobikaupade osas.

Riikide ühenduste järgi kasvas kaupade väljavedu Euroopa Liitu 5%, kusjuures Euroopa Liidu osatähtsus püsis 70% lähedal (vt tabel 1.8). Tähtsamad ekspordipartnerid Euroopa Liidus olid Soome, Rootsi, Läti, Leedu ja Saksamaa. Euroopa Liitu eksporditust veerandi moodustasid masinad ja seadmed (peamiselt elektroonikatööstuse toodang), millele järgnesid puit ja puittooted, metalltooted ning toidukaubad. Ekspord SRÜ maadesse kasvas 23%. Venemaa osakaal SRÜ riikide seas oli 78% (väljavedu Venemaale suurenes veerandi võrra), järgnesid Ukraina ja Valgevene. Venemaale saadeti masinad-seadmeid, toidukaupu ja sõiduautosid, Ukrainasse metalltooteid ning Valgevenesse masinad ja seadmeid ning keemiatooteid. Ülejäänud riikide esikolmikusse kuulusid USA, Norra ja Türgi. USAsse läinud ekspordist 74% hõlmas mootorikütus, Norrasse veeti puittooteid (mööblit ja palkmaju) ning Türki metallijätmeid.

Tabel 1.7. Väliskaubanduse saldo peamiste kaubagruppide järgi

	2007	2008
Toidukaubad	-5 452,0	-5 572,6
Mineraalsed tooted	-9 501,7	-11 208,1
Keemiakaubad	-10 989,6	-10 423,8
Garderoobikaubad	-3 639,0	-3 931,3
Puit, paber ja tooted	6 299,3	7 308,3
Metallid ja metalltooted	-6 012,7	-2 094,4
Masinad ja seadmed	-12 216,7	-7 885,5
Transpordivahendid	-14 601,4	-8 277,7
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	5 349,9	5 555,0
Muud	-2 524,3	-932,4
Kokku	-53 288,2	-37 462,6

Tabel 1.8. Kaupade väljavedu riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
EL-27	87 907,2	92 262,0	69,9	69,7	5,0
Soome	22 257,3	24 286,9	17,7	18,3	9,1
Rootsi	16 677,2	18 325,7	13,3	13,8	9,9
Läti	14 525,0	13 207,7	11,6	10,0	-9,1
Leedu	7 432,9	7 546,7	5,9	5,7	1,5
Saksamaa	6 544,5	6 671,2	5,2	5,0	1,9
SRÜ	14 345,7	17 688,3	11,4	13,4	23,3
Venemaa	11 103,1	13 777,0	8,8	10,4	24,1
Ukraina	1 859,7	2 206,0	1,5	1,7	18,6
Valgevene	564,9	850,2	0,4	0,6	50,5
Ülejäänud riigid	23 449,4	22 505,7	18,7	17,0	-4,0
USA	5 238,9	6 374,2	4,2	4,8	21,7
Norra	4 239,1	4 380,3	3,4	3,3	3,3
Türgi	1 606,5	2 410,9	1,3	1,8	50,1
Kokku	125 702,3	132 456,1	100,0	100,0	5,4

Kaupade sissevedu kahanes kõigi riikide ühenduste lõikes (vt tabel 1.9). Euroopa Liidu esiviisikus olid Soome, Saksamaa, Rootsi, Läti ja Leedu. Euroopa Liidust veeti Eestisse peamiselt masinaid ja seadmeid, keemia- ja toidukaupu ning transpordivahendeid (eeskätt sõiduautosid). Venemaalt imporditi peamiselt mineraalseid tooteid (töötlemiseks sisse veetud mootorikütus ja maagaas) ning keemiatooteid (kütuse töötlemiseks). Teised suuremad impordipartnerid olid Valgevene ja Ukraina. Ka Valgevenest tarniti põhiliselt mootorikütust, Ukrainast aga metalltooteid. Ülejäänud riikide seas olid esikohal Hiina, USA ja Norra. Hiinast veeti Eestisse elektroonikadetaile, USAst transpordivahendeid ja masinaid ning Norrast mootorikütust.

Väliskaubandus oli puudujäägiga nii Euroopa Liidu kui ka SRÜga (vt tabel 1.10). Euroopa Liidu riikidest oli Eestil kõige suurem kaubanduspuudujääk Saksamaaga (ligi 16 mld krooni), ülejääk aga Rootsi, Taani ja Soomega. SRÜ maadest oli kaubabilanss Valgevenega 4 mld krooni ulatuses negatiivne, Venemaaga aga oli 0,8 mld kroonine ülejääk. Ülejäänud riikidest oli kõige suurema ülejäägiga kaubavahetus USA, Norra ja Türgiga.

Tabel 1.9. Kaupade sissevedu riikide ühenduste järgi*

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
EL-27	140 726,8	135 441,2	78,6	79,7	-3,8
Soome	27 749,8	24 148,2	15,5	14,2	-13,0
Saksamaa	23 127,4	22 596,2	12,9	13,3	-2,3
Rootsi	19 004,6	17 002,8	10,6	10,0	-10,5
Läti	13 310,7	15 225,5	7,4	9,0	14,4
Leedu	12 515,2	15 158,5	7,0	8,9	21,1
SRÜ	23 252,9	20 700,2	13,0	12,2	-11,0
Venemaa	18 112,0	13 024,4	10,1	7,7	-28,1
Valgevene	2 542,0	4 979,5	1,4	2,9	95,9
Ukraina	1 740,9	1 829,3	1,0	1,1	5,1
Ülejäänud riigid	15 010,7	13 777,3	8,4	8,1	-8,2
Hiina	3 715,7	3 634,8	2,1	2,1	-2,2
USA	2 204,4	2 011,4	1,2	1,2	-8,8
Norra	1 090,3	1 157,7	0,6	0,7	6,2
Kokku	178 990,4	169 918,7	100,0	100,0	-5,1

* Analüüsitud lähterigi järgi.

Tabel 1.10. Väliskaubanduse saldo riikide ühenduste järgi (mln kr)

	2007	2008
EL-27	-52 819,7	-43 179,2
SRÜ	-8 907,2	-3 011,8
Ülejäänud riigid	8 438,7	8 728,4
Kokku	-53 288,2	-37 462,6

Teenused

2008. aastal oli **teenuste konto** ülejääk 18,6 mld krooni, suurenedes aastaga 24% (vt tabel 1.11). Aasta teises pooles süvenenud majanduslangus mõjutas teenuste ekspordi ja importi 2008. aastal suhteliselt vähe. Kuigi nii ekspordi kui ka impordi aastakasv aeglustus, kasvas ekspord eelmise aastaga võrreldes siiski kaks korda kiiremini kui import (vastavalt 10% ja 5%). Teenuste osatähtsus kaupade ja teenuste käibes mõnevõrra kasvas. Teenuste konto ülejääk tasakaalustas väliskaubanduse puudujääki 80% ulatuses.

2008. aasta tõi kaasa olulise muutuse teenuste netoekspordi struktuuris (vt tabel 1.12). Ligi poole teenuste saldo suurenemisest tulenes ehitusteenuste ülejäägi ligi 2,5kordsest kasvust. Suurima käibega teenuste ehk veoteenuste netoeksport suurenes neljandiku võrra. Valitsusteenuste varasem positiivne saldo muutus 2008. aastal negatiivseks.

Teenuste ekspordi kasvu mõjutas 2008. aastal kõige enam ehitusteenuste ekspordi suurenemine 75% ja vähemal määral reisi-, veo- ja äriteenuste ekspordi kasv (vastavalt 9%, 5% ja 9%; vt tabel 1.13). Valitsusteenuste ekspordit kahanes 10%.

Tabel 1.11. Teenuste eksport ja import

	Eksport			Import			Saldo	
	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste käibes kokku (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste käibes kokku (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)
1999	21 951,9	5,5	37,2	13 610,4	6,7	21,7	8 341,5	3,6
2000	25 263,4	15,1	31,0	15 059,6	10,6	17,8	10 203,8	22,3
2001	28 135,4	11,4	32,4	16 840,6	11,8	18,9	11 294,8	10,7
2002	28 164,3	0,1	32,7	18 273,6	8,5	19,3	9 890,7	-12,4
2003	30 674,0	8,9	32,6	19 198,5	5,1	18,4	11 475,5	16,0
2004	35 888,9	17,0	32,7	21 952,9	14,3	18,1	13 936,0	21,4
2005	40 868,5	13,9	29,5	27 736,5	26,3	18,5	13 132,0	-5,8
2006	43 610,5	6,7	26,4	31 249,8	12,7	16,5	12 360,7	-5,9
2007	50 065,4	14,8	28,4	35 070,6	12,2	17,2	14 994,8	21,3
2008	55 225,8	10,3	31,3	36 639,2	4,5	18,0	18 586,6	24,0

Tabel 1.12. Teenuste konto saldod olulisemate teenuseliikide järgi

	Saldo (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
Veoteenused	5 918,1	7 414,2	39,5	39,9	25,3
Reisiteenused	4 174,1	4 228,2	27,8	22,7	1,3
Ehitusteenused	1 159,4	2 759,1	7,7	14,8	138,0
Arvuti- ja infoteenused	776,8	819,9	5,2	4,4	5,5
Äriteenused	2 434,8	3 172,2	16,2	17,1	30,3
Valitsusteenused	82,0	-44,1	0,5	-0,2	-153,8
Muud	449,6	237,1	3,1	1,3	-47,3
Teenused kokku	14 994,8	18 586,6	100,0	100,0	24,0

Tabel 1.13. Teenuste eksport olulisemate teenuseliikide järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
Veoteenused	20 468,2	21 437,2	40,9	38,8	4,7
kaubavedu	10 718,6	10 179,0	21,4	18,4	-5,0
reisijatevedu	4 328,8	4 756,9	8,6	8,6	9,9
muud veoteenused	5 420,8	6 501,3	10,8	11,8	19,9
Reisiteenused	11 791,7	12 835,1	23,6	23,2	8,8
Ehitusteenused	2 253,1	3 942,0	4,5	7,1	75,0
Arvuti- ja infoteenused	1 583,4	1 859,5	3,2	3,4	17,4
Äriteenused	9 992,2	10 888,8	20,0	19,7	9,0
Valitsusteenused	658,4	589,9	1,3	1,1	-10,4
Muud	3 318,4	3 673,3	6,6	6,7	10,7
Teenused kokku	50 065,4	55 225,8	100,0	100,0	10,3

Teenuste eksport jagunes geograafiliselt nii nagu 2007. aastalgi (vt tabel 1.14). Eksport kasvas kõigi riikide ühenduste arvestuses, enim aga SRÜ maade (valdavalt Venemaa) puhul. 70% teenuste ekspordist suundus Euroopa Liidu riikidesse, sellest 40% Soome. Olulisemad sihtriigid olid peale Soome ja Venemaa veel Rootsi, Läti, Suurbritannia ning Šveits.

Teenuste impordi tagasihoidlikku kasvu tingis valdavalt see, et suurima osatähtsusega teenuste ehk veoteenuste import kahanes 2008. aastal 2007. aastaga võrreldes 4% (vt tabel 1.15). Teenuste koguimpordi kasv tugines põhiliselt reisiteenuste sisseostu 13% aastakasvule.

Tabel 1.14. Teenuste eksport riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
EL-27	35 462,3	38 290,7	70,8	69,3	8,0
Soome	14 803,0	15 855,7	29,6	28,7	7,1
Rootsi	4 168,9	4 574,0	8,3	8,3	9,7
Läti	2 687,3	2 903,8	5,4	5,3	8,1
Suurbritannia	3 112,8	2 748,8	6,2	5,0	-11,7
SRÜ	6 406,7	8 556,3	12,8	15,5	33,6
Venemaa	5 368,2	7 129,8	10,7	12,9	32,8
Ukraina	480,4	683,7	1,0	1,2	42,3
Kasahstan	355,1	454,7	0,7	0,8	28,0
Ülejäänud riigid	8 196,4	8 378,8	16,4	15,2	2,2
Šveits	2 057,6	2 032,5	4,1	3,7	-1,2
<i>offshore</i> -piirkonnad	1 994,1	1 717,8	4,0	3,1	-13,9
USA	1 518,3	1 649,9	3,0	3,0	8,7
Teenuste eksport kokku	50 065,4	55 225,8	100,0	100,0	10,3

Tabel 1.15. Teenuste import olulisemate teenuseliikide järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
Veoteenused	14 550,2	14 023,0	41,5	38,3	-3,6
kaubavedu	9 526,4	9 342,7	27,2	25,5	-1,9
reisijatevedu	1 539,1	1 375,8	4,4	3,8	-10,6
muud veoteenused	3 484,7	3 304,5	9,9	9,0	-5,2
Reisiteenused	7 617,7	8 606,9	21,7	23,5	13,0
Ehitusteenused	1 093,7	1 182,8	3,1	3,2	8,1
Arvuti- ja infoteenused	806,6	1 039,6	2,3	2,8	28,9
Äriteenused	7 557,4	7 716,6	21,6	21,1	2,1
Valitsusteenused	576,4	634,0	1,6	1,7	10,0
Muud	2 868,6	3 436,3	8,2	9,4	19,8
Teenused kokku	35 070,6	36 639,2	100,0	100,0	4,5

Nii nagu teenuste ekspordi puhul, ei toimunud olulisi muutusi ka impordi osas – struktuur riikide ühenduste arvestuses jäi 2008. aastal enam-vähem samaks. Euroopa Liidu riikide osatähtsus teenuste impordis oli 76% (vt tabel 1.16), kusjuures sissevedu Eesti suurimast impordipartnerriigist Soomest kahanes aastaga 8%. SRÜ arvestuses kasvas kiiremini teenuste import Ukrainast ja Valgevenest, kuid põhiosa moodustas siiski import Venemaalt. Muude riikide arvestuses kasvas kõige kiiremini import USAst ja Egiptusest, seda põhiliselt reisiteenuste impordi kiire kasvu tõttu, mida esimesel juhul toetas viisavabaduse sisseseadmine.

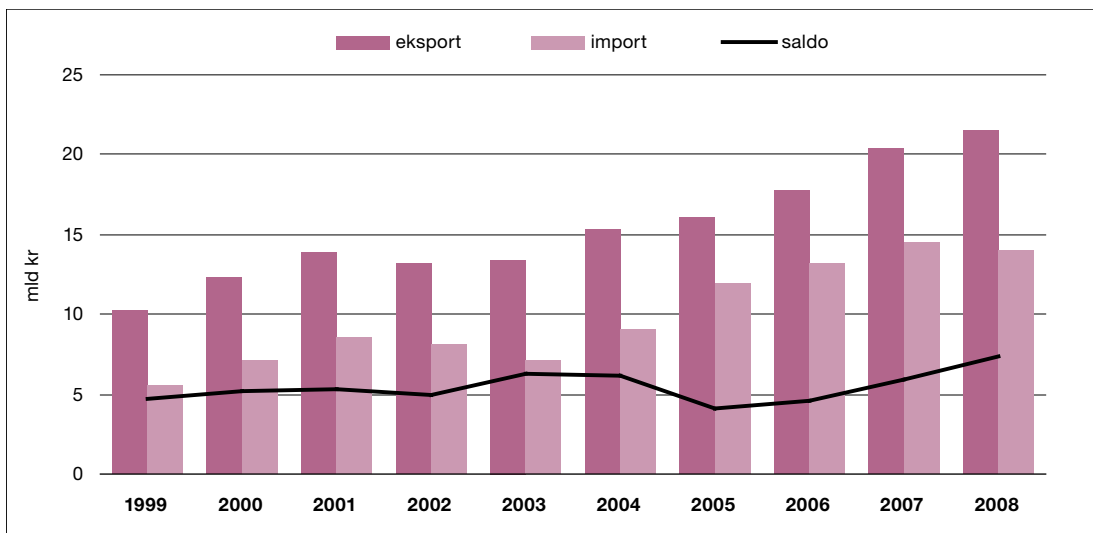
Veoteenuste ülejääk suurenes 2008. aastal majanduskliima üldisele halvenemisele vaatamata ja tugines peamiselt meretranspordi reisijateveo ja maanteetranspordi muude veo- ja abiteenuste kasvule, mis oli seotud eelkõige ladustamis-, logistika- ja ekspedeerimisteenuste osutamisega (vt joonised 1.2 ja 1.3 ning tabel 1.12). Kaubavedude ülejääk vähenes, samas suurenes raudtee- ja õhutranspordisektoris muude veo- ja abiteenuste ülejääk.

Veoteenuste kogueksport suurenes aastaga 5%. Ligi kolmveerand veoteenustest eksporditi Euroopa Liitu ja aastaga kasvas eksport sinna 2% (vt tabel 1.17). Suurim veoteenuste ostja oli endiselt Soome. Eksport SRÜsse (peamiselt Venemaale) kasvas 22%. Ülejäänud riikidest oli suurim kaubanduspartner Šveits, kuigi aastaga kasvas enim Ameerika Ühendriikide osa veoteenuste ekspordis.

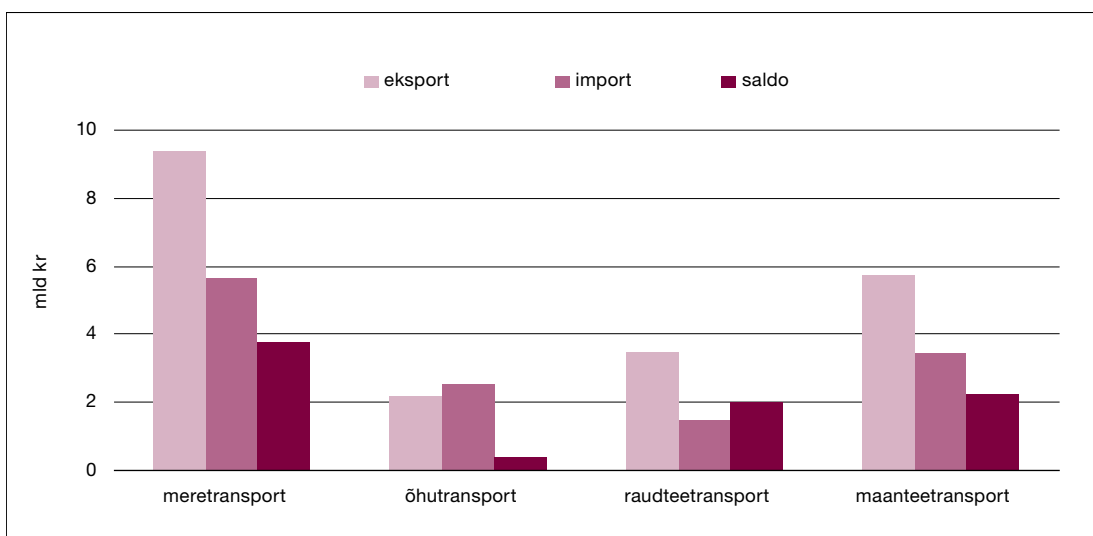
Veoteenuste import kahanes 4% (vt tabelid 1.15 ja 1.17). Transporditeenuseid osteti vähem kõikide teenuseliikide arvestuses, kuid enim kahanes reisijateveo import. Enamik veoteenuseid osteti 2008. aastal Euroopa Liidu riikidest eesotsas Saksamaaga. Import SRÜst kasvas 6%. Ülejäänud riikidest pärit sisseveo 3% kasvu tagas Ameerika Ühendriikidest, madala maksumääraga piirkondadest ja Hiinast sisse ostetud veoteenuste kasv.

Tabel 1.16. Teenuste import riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
EL-27	26 998,9	27 658,1	77,0	75,5	2,4
Soome	5 950,3	5 502,0	17,0	15,0	-7,5
Rootsi	2 580,0	2 939,7	7,4	8,0	13,9
Läti	2 396,3	2 862,2	6,8	7,8	19,4
Saksamaa	2 677,8	2 752,9	7,6	7,5	2,8
SRÜ	3 153,4	3 652,0	9,0	10,0	15,8
Venemaa	2 362,7	2 652,8	6,7	7,2	12,3
Ukraina	422,6	510,8	1,2	1,4	20,9
Valgevene	236,2	329,7	0,7	0,9	39,6
Muud	4 918,3	5 329,1	14,0	14,5	8,4
USA	1 086,8	1 283,1	3,1	3,5	18,1
Egiptus	647,4	723,8	1,8	2,0	11,8
<i>offshore</i> -piirkonnad	642,9	612,3	1,8	1,7	-4,8
Teenuste import kokku	35 070,6	36 639,2	100,0	100,0	4,5

Joonis 1.2. Veeteenuste konto

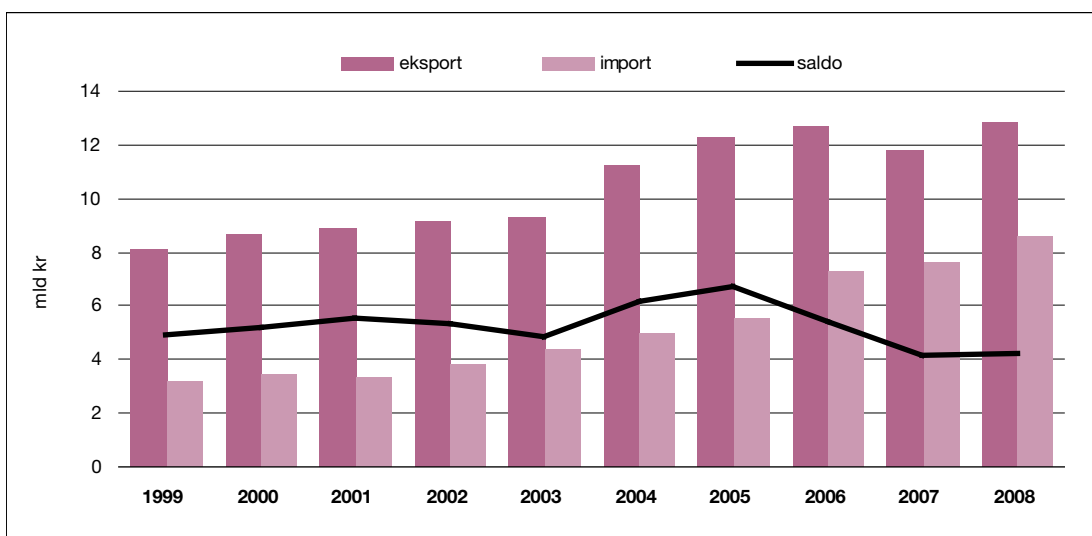

Joonis 1.3. Veeteenuste struktuur transpordiliigi järgi 2008. aastal

Tabel 1.17. Veeteenused riikide ühenduste järgi 2008. aastal

	Veeteenuste eksport				Veeteenuste import		
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2008/2007		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2008/2007
EL-27	14 107,4	65,8	2,0	EL-27	10 021,1	71,5	-7,2
Soome	5 081,1	23,7	-3,1	Saksamaa	1 669,0	11,9	9,4
Rootsi	1 871,9	8,7	14,1	Soome	1 449,2	10,3	-32,0
Suurbritannia	1 491,0	7,0	-14,9	Rootsi	1 093,2	7,8	10,6
Saksamaa	1 174,5	5,5	15,5	Läti	1 009,8	7,2	9,4
Läti	761,0	3,5	31,6	Leedu	724,2	5,2	21,7
SRÜ	3 030,8	14,1	21,7	SRÜ	1 853,3	13,2	13,5
Venemaa	2 786,8	13,0	22,0	Venemaa	1 432,8	10,2	9,9
Ukraina	117,8	0,5	-7,8	Valgevene	244,0	1,7	38,6
Ülejäänud riigid	4 299,0	20,1	3,6	Ülejäänud riigid	2 148,6	15,3	1,6
Šveits	1 447,2	6,8	-0,3	USA	468,1	3,3	29,5
<i>offshore</i> -piirkonnad	1 009,5	4,7	-17,6	<i>offshore</i> -piirkonnad	422,9	3,0	-24,0
USA	578,9	2,7	21,6	Hiiina	362,4	2,6	7,4
Veeteenuste eksport kokku	21 437,2	100,0	4,7	Veeteenuste import kokku	14 023,0	100,0	-3,6

Reisiteenuste ülejääk kasvas 2008. aastal 1%, eksport suurenes 9% ja import 13% (vt joonis 1.4). Reisifirmade teenuseid kasutanud külastajaid Soomest, Rootsist, Venemaalt ja Lätist on küll 40–50% vähemaks jäänud, kuid nendest riikidest pärit külastuste arv on kasvanud (vt tabel 1.18). Oma osa on siin ka Interneti teel iseseisva reisiplaneerimise üha laialdasem kasutamine. 2008. aastal suurenes vastuvõetud kruisireisijate arv. Jätkuvalt on Eesti külastajate hulgas kõige rohkem soomlasi (45%), kelle külastuste arv suurenes eelmise aastaga võrreldes 4%. Eestlaste välisreiside arv 2008. aastal ei kasvanud, kuid kulutused välismaal suurenesid 13%, kuna üha rohkem külastati kaugemaid maid. Kuigi lähiriikide külastamisel kasutati samuti vähem reisifirmade teenuseid kui eelmisel aastal, kasvas reisifirmade teenuseid kasutanud eestlaste arv kokku 4%. Kõige enam külastati ikka lähiriike – Venemaad (kasv 12%), Lätit (2%) ja Soomet (langus 4%). Kaugematest sihtriikidest olid populaarsemad Ameerika Ühendriigid (41% rohkem külastusi eelmise aastaga võrreldes), Egiptus (15%), Prantsusmaa (15%) ja Türgi (12%).

Joonis 1.4. Reisiteenuste konto

Tabel 1.18. Reisisiteenused riikide ühenduste järgi 2008. aastal

	Reisisiteenuste eksport				Reisisiteenuste import		
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2008/2007		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2008/2007
EL-27	10 010,9	78,0	11,5	EL-27	5 937,0	69,0	8,6
Soome	6 229,6	48,5	8,7	Soome	1 465,5	17,0	0,7
Rootsi	981,5	7,6	5,8	Läti	497,5	5,8	4,0
Läti	588,0	4,6	41,2	Hispaania	435,1	5,1	24,1
Saksamaa	550,6	4,3	31,6	Itaalia	405,9	4,7	45,7
SRÜ	1 833,1	14,3	-6,8	SRÜ	807,6	9,4	21,4
Venemaa	1 685,4	13,1	-7,5	Venemaa	575,4	6,7	14,0
Ukraina	95,3	0,7	-7,9	Ukraina	132,5	1,5	17,9
Ülejäänud riigid	991,1	7,7	16,6	Ülejäänud riigid	1 862,3	21,6	25,2
USA	306,8	2,4	36,4	Egiptus	599,8	7,0	24,6
Norra	304,8	2,4	0,1	USA	360,1	4,2	52,2
Jaapan	54,3	0,4	15,0	Türgi	195,8	2,3	7,9
Eksport kokku	12 835,1	100,0	8,8	Import kokku	8 606,9	100,0	13,0

Tulu

Mitmel varasemal aastal kiiresti kasvanud **tulu netoväljavool** pöördus 2008. aastal langusesse. Kui aasta esimesel poolel oli netoväljavool veel intensiivne, siis teisel poolaastal kahanes see märkimisväärselt. Kokkuvõttes vähenes tulu netoväljavool 5% ja ulatus 15,7 mld kroonini ehk 6,3%ni SKP suhtes (vt tabel 1.19). Reinvesteeringut tuluta, mille puhul reaalselt rahaliikumist ei toimu, hõlmas tulu netoväljavool 0,7% SKPst.

Tulukonto puudujäägi vähenemise tingis nii mitteresidentide Eestis teenitud tulu kui ka residentide välismaal teenitud tulu vähenemine 7–8% võrra. Tulu kahe põhikomponendi, tööjõu- ja investeerimistulu puhul oli esimesel juhul tegemist netosissevooluga ning teisel juhul netoväljavooluga. Seejuures vähenesid nii tööjõutulu netosissevool kui ka investeerimistulu netoväljavool. Eesti maksebilansi tulukontot mõjutab oluliselt reinvesteeringut tulu, mida Eestis ei maksustata. Reinvesteeringut tulu ei kaasne reaalselt rahaliikumist. Investeerimistulu netoväljavoolu kahanemise tingis just reinvesteeringut tulu vähenemine. Viimane oli seotud otseinvesteeringuettevõtete kasumite vähenemisega, kahjumite suurenemisega, aga ka residentide poolt dividendide väljavõtmisega. Reinvesteeringut tulu netoväljavool kahanes aastaga 15% ning oli 14,1 mld krooni (vt tabel 1.20). Portfelliinvesteeringutelt saadava tulu netosissevool kasvas aastaga kolm korda ning muudelt investeeringutelt saadava tulu (laenud, hoiused) netoväljavool kaks korda.

2008. aastal vähenes **tulu sissevool** 8% ja ulatus 17,6 mld kroonini (vt tabel 1.21). Tulu sissevool kasvas kolme esimese kvartali jooksul, kuid kahanes viimases kvartalis eelmise kvartaliga võrreldes ligi 40%. Üle 90% residentide välismaal teenitud tulust oli seotud Euroopa Liidu riikidega (vt tabel 1.22). Tulu sissevool vähenes nii suhteliselt kui ka absoluutselt tööjõutulu osa, mille üks põhjus on asjaolu, et pikemat aega (üle ühe aasta) välismaal töötanud isikud muutuvad töökohamaa residentideks ning nende rahaülekanded kodumaale kajastuvad maksebilansis jooksevülekannete all. Teine põhjus on välismaal töö kaotanud residentide arvu suurenemine. Tööjõutulu hõlmas tulu sissevoolust viiendiku ehk 3,6 mld krooni. Eesti residentid töötasid peamiselt Soomes (43% tööjõutulu sissevoolust), Suurbritannias (11%), Iirimaa, Lätis ja Rootsis.

Tabel 1.19. Tulu

	Sissevool		Väljavool		Saldo	
	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Maht (mln kr)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)
1999	1 964,3	4,9	3 470,1	14,3	-1 505,8	29,4
2000	2 032,5	3,5	5 491,4	58,2	-3 458,9	129,7
2001	3 022,2	48,7	7 920,8	44,2	-4 898,6	41,6
2002	3 371,3	11,6	8 762,4	10,6	-5 391,1	10,1
2003	3 584,1	6,3	10 824,8	23,5	-7 240,7	34,3
2004	5 487,0	53,1	13 452,3	24,3	-7 965,3	10,0
2005	9 225,6	68,1	16 349,9	21,5	-7 124,4	-10,6
2006	13 558,1	47,0	24 324,3	48,8	-10 766,2	51,1
2007	19 093,3	40,8	35 668,4	46,6	-16 575,0	54,0
2008	17 570,7	-8,0	33 294,3	-6,7	-15 723,6	-5,1

Tabel 1.20. Tulu saldo struktuur

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
Tööjõutulu	3 461,6	2 495,0	-20,9	-15,9	-27,9
Investeermistulu	-20 036,6	-18 218,6	120,9	115,9	-9,1
tulu otseinvesteeringutelt	-17 386,7	-13 348,7	104,9	84,9	-23,2
tulu aktsia- või osakapitalilt	-16 303,6	-12 947,6	98,4	82,3	-20,6
reinvesteeritud tulu	158,0	1 107,9	-1,0	-7,0	601,0
dividendid	-16 461,7	-14 055,5	99,3	89,4	-14,6
tulu võlgadelt (intressid)	-1 083,1	-401,1	6,5	2,6	-63,0
tulu portfelliinvesteeringutelt	466,1	1 489,1	-2,8	-9,5	219,5
tulu muudelt investeeringutelt	-3 116,0	-6 359,1	18,8	40,4	104,1
Tulukonto kokku	-16 575,0	-15 723,6	100,0	100,0	-5,1

Tabel 1.21. Tulu sissevool Eestisse

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
Tööjõutulu	4 527,8	3 591,3	23,7	20,4	-20,7
Investeermistulu	14 565,6	13 979,4	76,3	79,6	-4,0
tulu otseinvesteeringutelt	9 172,1	8 075,7	48,0	46,0	-12,0
tulu aktsia- või osakapitalilt	8 433,3	6 766,2	44,2	38,5	-19,8
reinvesteeritud tulu	3 392,0	5 320,4	17,8	30,3	56,9
dividendid	5 041,3	1 445,8	26,4	8,2	-71,3
tulu võlgadelt (intressid)	738,8	1 309,5	3,9	7,5	77,3
tulu portfelliinvesteeringutelt	2 994,1	3 161,5	15,7	18,0	5,6
tulu muudelt investeeringutelt	2 399,3	2 742,3	12,6	15,6	14,3
Tulukonto kokku	19 093,3	17 570,7	100,0	100,0	-8,0

Residentide investeermistulu välismaistelt investeeringutelt vähenes 4%. Investeermistulus hõlmas otseinvesteeringutulu 57% ning tulu portfelli- ja muudelt investeeringutelt vastavalt 23% ja 20%. Residentide tulu välismaistelt otseinvesteeringutelt vähenes 12%. Samas muutus oluliselt selle struktuur – ulatusliku dividendide väljavõtmise tulemusena suurenes dividendide osakaal ja langes reinvesteeritud tulu osatähtsus otseinvesteeringutulus. Tulu residentide portfelli- ja muudelt investeeringutelt kasvas vastavalt 6% ja 14%.

Tabel 1.22. Tulu riikide ühenduste järgi 2008. aastal

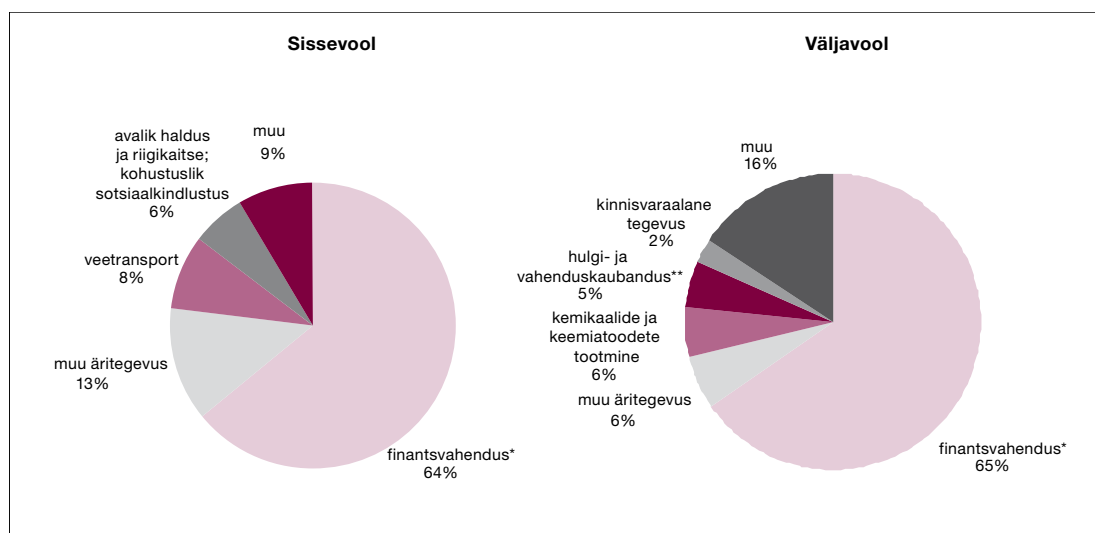
	Sissevool				Väljavool		
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2008/2007		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2008/2007
EL-27	16 522,5	94,0	-3,5	EL-27	30 729,7	92,3	-5,4
Läti	3 528,4	20,1	-15,3	Rootsi	19 176,9	57,6	18,6
Soome	2 871,9	16,3	25,4	Soome	4 500,0	13,5	-40,5
Leedu	2 361,4	13,4	-2,2	Küpros	1 748,5	5,3	256,1
Suurbritannia	1 627,7	9,3	-16,4	Taani	1 587,6	4,8	18,5
Küpros	1 114,3	6,3	23,1	Suurbritannia	1 424,0	4,3	-25,0
SRÜ	230,4	1,3	-75,7	SRÜ	491,1	1,5	-8,1
Venemaa	363,0	2,1	-55,8	Venemaa	336,1	1,0	-16,3
Valgevene	-177,4	-1,0	-376,2	Ukraina	95,2	0,3	-13,7
Ülejäänud riigid	817,8	4,7	-19,4	Ülejäänud riigid	2 073,5	6,2	-21,8
USA	341,8	1,9	-30,9	offshore-piirkonnad	878,6	2,6	40,4
Norra	167,2	1,0	52,7	Norra	531,9	1,6	-4,1
offshore-piirkonnad	88,2	0,5	-64,1	USA	325,9	1,0	-52,1
Tulu sissevool kokku	17 570,7	100,0	-8,0	Tulu väljavool kokku	33 294,3	100,0	-6,7

Tabel 1.23. Tulu väljavool Eestist

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
Tööjõutulu	1066,2	1096,264	3,0	3,3	2,8
Investeermistulu	34 602,2	32 198,1	97,0	96,7	-6,9
tulu otseinvesteeringutelt	26 558,8	21 424,3	74,5	64,3	-19,3
tulu aktsia- või osakapitalilt	24 737,0	19 713,8	69,4	59,2	-20,3
reinvesteeringutelt	3 234,0	4 212,4	9,1	12,7	30,3
dividendid	21 503,0	15 501,3	60,3	46,6	-27,9
tulu võlgadelt (intressid)	1 821,8	1 710,6	5,1	5,1	-6,1
tulu portfelliinvesteeringutelt	2 528,0	1 672,4	7,1	5,0	-33,8
tulu muudelt investeeringutelt	5 515,4	9 101,4	15,5	27,3	65,0
Tulukonto kokku	35 668,4	33 294,3	100,0	100,0	-6,7

Investeermistulu sissevoolust 95% oli seotud Euroopa Liidu riikidega ja sellest ligi pool Läti ja Leeduga. 65% investeermistulu sissevoolust teenisid finantsvahenduse investorid (v.a kindlustus ja pensionifondid) ning mõningal määral muu äritegevuse, veetranspordi ja avaliku sektori investorid (vt joonis 1.5).

2008. aastal vähenes tulu väljavool 7% ja oli 33,3 mld krooni (vt tabel 1.23). Üle 90% tulust suundus Euroopa Liidu riikidesse, eelkõige Rootsi (vt tabel 1.22). Tööjõutulu hõlmas tulu väljavoolust ligi 3%. Mitteresidentide Eestis teenitud investeermistulust moodustas otseinvesteeringutulu 67%, portfelliinvesteeringutulu 5% ja muu investeeringutulu 28% (2007. aastal 16%). Muu investeeringutulu väljavool suurenes aastaga 65%. Nii nagu paljudel viimastel aastatel, koosnes mitteresidentide otseinvesteeringutulu ka 2008. aastal suures osas reinvesteeringutest (72%, aastatel 2000–2008 keskmiselt 70%). Investeermistulust 59% teenisid Rootsi ja 14% Soome investorid. Ligi kaks kolmandikku mitteresidentide investeermistulust teeniti finantsvahendusest (v.a kindlustus ja pensionifondid) ning väiksemas mahus muust äritegevusest, keemiatoodete tootmisest ja hulgikaubandusest (vt joonis 1.5).

Joonis 1.5. Investeerimistulu sisse- ja väljavool tegevusalati 2008. aastal

* v.a kindlustus ja pensionifondid

** v.a mootorsõidukid ja mootorrattad

Jooksev- ja kapitaliülekanDED²

JooksevülekanDete konto ülejääk oli 2008. aastal 3 mld krooni, suurenedes 2007. aastaga võrreldes 1,4 mld krooni võrra (vt tabel 1.24). JooksevülekanDena tuli Eestisse 8,2 mld krooni. Valitsemissektorile

Tabel 1.24. Jooksev- ja kapitaliülekanDED riikide ühenduste järgi

	Saadud (mln kr)		Makstud (mln kr)		Saldo (mln kr)	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
JooksevülekanDED	7 610,8	8 220,7	5 988,3	5 190,8	1 622,5	3 029,8
valitsemissektor	3 140,6	2 886,6	3 392,7	3 175,1	-252,1	-288,5
EL-27	2 869,1	2 584,7	3 291,5	3 105,5	-422,4	-520,9
SRÜ	83,1	69,4	7,9	10,3	75,2	59,1
ülejäanud riigid	188,4	232,6	93,3	59,3	95,1	173,3
muud sektorid	4 470,1	5 334,0	2 595,6	2 015,8	1 874,6	3 318,3
EL-27	2 944,7	4 149,9	2 158,4	1 597,1	786,2	2 552,8
SRÜ	601,1	736,0	163,2	182,1	437,8	553,8
ülejäanud riigid	924,4	448,2	273,9	236,6	650,5	211,6
KapitaliülekanDED	3 017,9	2 718,8	540,8	143,4	2 477,1	2 575,3
valitsemissektor	1 893,3	1 090,5	245,3	0,4	1 648,0	1 090,1
muud sektorid	1 124,6	1 628,3	295,5	143,0	829,1	1 485,2

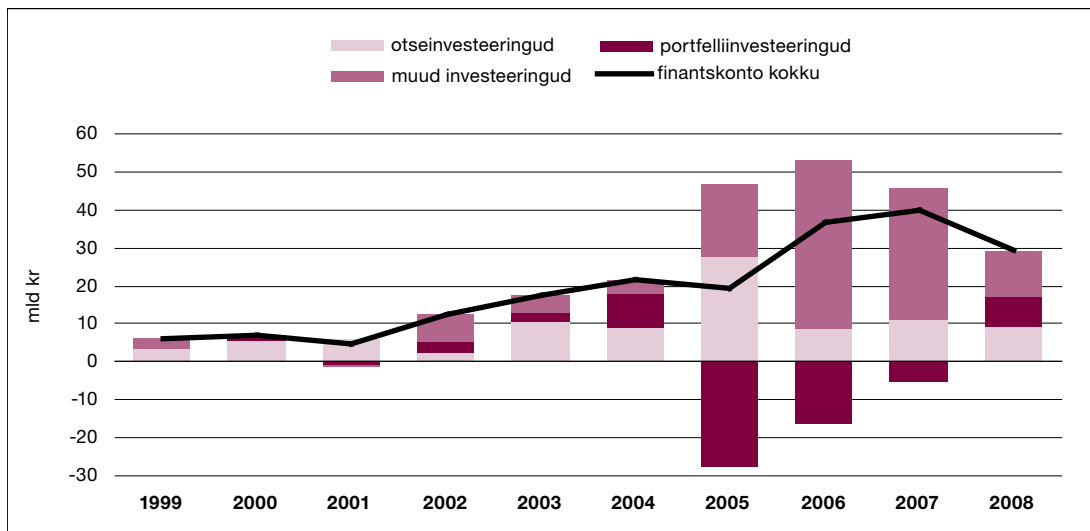
² Kuigi kapitaliülekanDED kuuluvad Rahvusvahelise Valuutafondi meetodika kohaselt kapitali- ja finantskonto koosseisu, on neid käesolevas analüüsis käsitletud koos jooksevülekanDete. Euroopa Liidu struktuurifondidest Eestile osutatud välisabi jaotamine jooksev- ja kapitaliülekanDeteks ei ole selgelt eristatav ja tugineb seetõttu rahandusministeeriumi, põllumajandusministeeriumi ning Eesti Panga ekspertide hinnangutele (vastavalt struktuurifondide sihtotstarbele).

laekus sellest 35% ehk 2,9 mld krooni, millest 47% moodustasid Euroopa Liidu struktuurifondide eraldiste kasutamine ning ülejäänud käibe-, tulu- ja sotsiaalmaksete laekumine mitteresidentidelt. Muudele sektoritele laekus 5,3 mld krooni, millest 45% hõlmasid välisabi ülekanded Euroopa Komisjonilt ja 12% välismaal töötajate rahaülekanded. Jooksevülekannete väljavool ulatus 5,2 mld kroonini, vähenedes 2007. aastaga võrreldes 0,8 mld krooni võrra. Sellest 61% lähetas valitsemissektor ja ülejäänud muud sektorid. Valitsemissektori ülekannetest 88% moodustas Eesti riigi finantskohustus Euroopa Liidu ees, ülejäänud hõlmas peamiselt käibemaksutagastusi ja vähesel määral ka Eesti osutatud välisabi. Muude sektorite ülekannetest veerand läks Soome ning ülejäänud põhiliselt Saksamaale, Suurbritanniasse, Rootsi, Läti ja Venemaale.

Kapitaliülekannete saldo oli 2,6 mld krooni ulatuses positiivne, suurenedes 2007. aastaga võrreldes vaid 0,1 mld krooni võrra. Eestisse tehtud kapitaliülekanded seisnesid põhiliselt Euroopa Liidu toetuste kasutamises nii valitsemissektori kui ka muude sektorite poolt mitmesuguste infrastruktuuriobjektide rajamiseks.

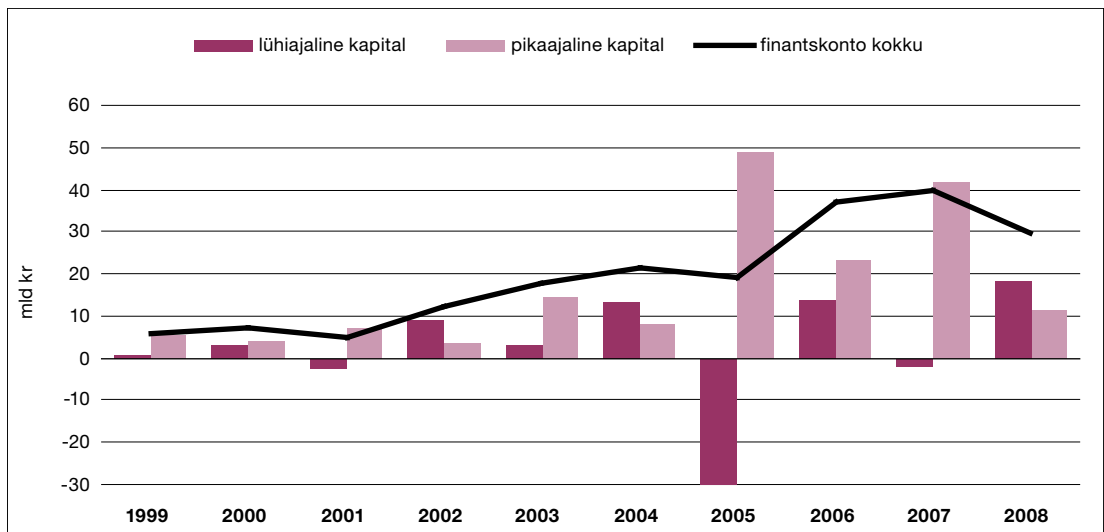
FINANTSKONTO

Finantskonto³ ülejääk moodustas 2008. aastal 29,6 mld krooni ning oli neljandiku võrra väiksem kui 2007. aastal. Kapitali sissevool toimus põhiliselt otse- ja muude investeeringutena. Finantskonto struktuurist annavad liikide ja tähtaegade järgi ülevaate joonised 1.6 ja 1.7.

Joonis 1.6. Välisinvesteeringukapitali voogude struktuur

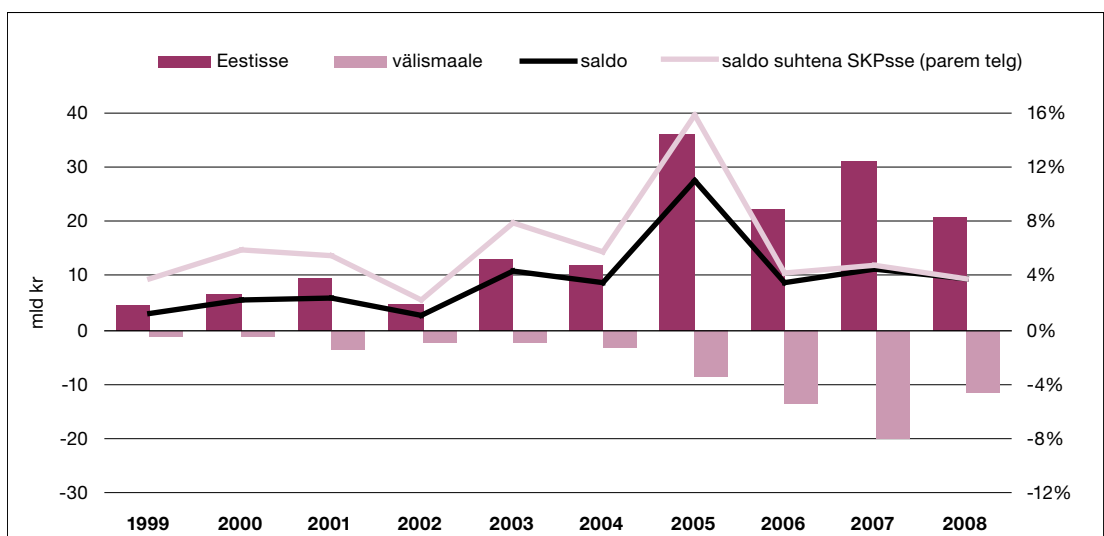
³ Reservarata.

Joonis 1.7. Finantskonto tähtajaline struktuur

Otseinvesteeringud

Otseinvesteeringute sissevoolu ja väljavoolu maht vähenes 2008. aastal eelmise, rekordaastaga võrreldes vastavalt 30% ja 40%. Otseinvesteeringute positiivne saldo oli 9 mld krooni, mis moodustas peaaegu kolmandiku finantskonto ülejäägist. Mitteresidentide otseinvesteeringud Eestis ulatusid 20,9 mld ja residentide otseinvesteeringud välismaal 11,5 mld kroonini (vt joonis 1.8).

Joonis 1.8. Otseinvesteeringud

Eestisse tehtud otseinvesteeringute sissevool vähenes eelmise aastaga võrreldes ja langes 2006. aasta tasemele. Kolme viimase aasta jooksul on otseinvesteeringute sissevoolu struktuur olnud stabiilne, andes tunnistust Eesti majanduse edukusest. Eesti soodne investeerimiskeskond, mis vabastab maksustamisest reinvesteeritud tulu, motiveerib välisinvestoreid oma otseinvesteeringutelt saadud tulu reinvesteerima. Seda kinnitab reinvesteeritud tulu suur, üle 70%ne osakaal 2008. aastal sisse tulnud otseinvesteeringute mahust. Ligi kolmveerandi jaotamata kasumist hõlmas krediidiasutuste ning kümnen-diku keemiatööstuse kasum, ülejäänud tegevusalade reinvesteeritud kasumite osakaalud olid väiksed. Aktsiakapitaliinvesteeringud hõlmasid otseinvesteeringutest alla 15% ning muu kapital ligi 10%. Võrreldes eelmise aastaga vähenes otseinvesteeringute laenamine 3,7 ning otseinvestoritelt laenuvõtmine 2,2 korda (vt tabelid 1.25 ja 1.26).

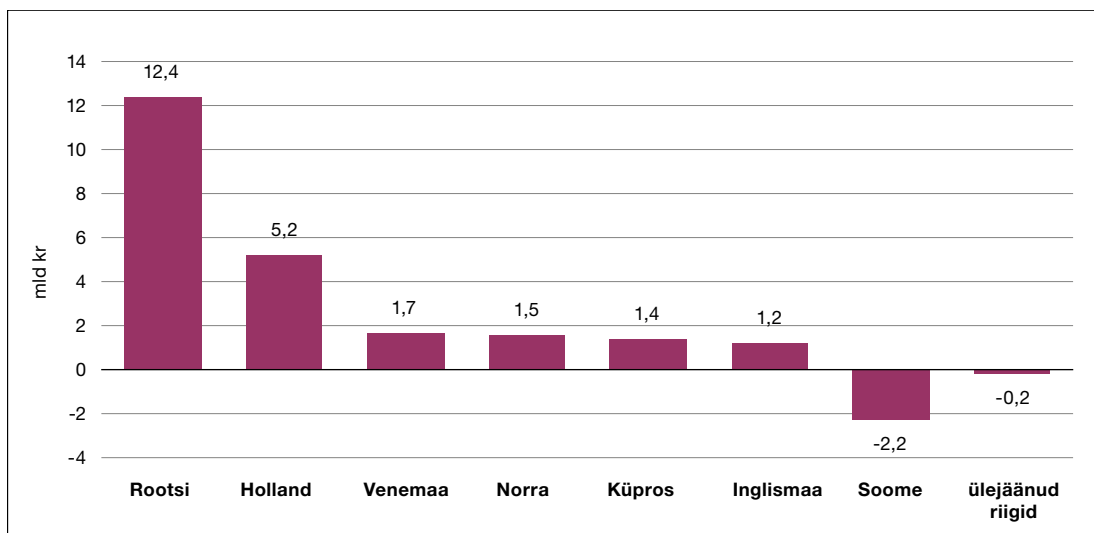
Suuremad otseinvesteeringud pärinesid Rootsist (59%) ja Hollandist (25%) ning väiksemad Venemaalt ja Norrast (vt joonis 1.9). Soome otseinvesteeringud vähenesid ühe ettevõtte müügi tõttu. Üle poole otseinvesteeringutest tehti finantsvahendusse, 18% veondusega seotud tegevusaladesse ja reisibüroodesse ning 16% äriteenuseid osutavatesse ettevõtetesse (vt joonis 1.10). Neli viiendikku otseinvesteeringutest tuli Euroopa Liidu riikidest (vt tabel 1.27).

Tabel 1.25. Eestisse tehtud otseinvesteeringute struktuur

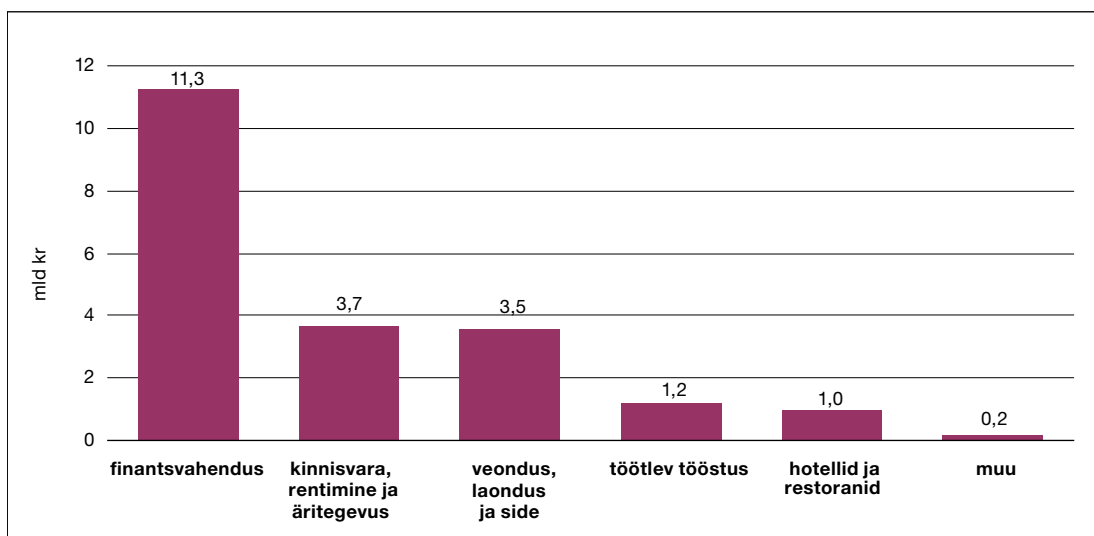
	Aktsia- või osakapital		Reinvesteeritud tulu		Muu kapital				Otseinvesteeringud Eestisse kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Nõuded		Kohustused		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
					Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)		
1999	2 551,8	57,4	721,8	16,2	-265,0	-6,0	1 439,2	32,4	4 447,8	100,0
2000	3 925,2	59,1	1 815,2	27,3	-397,2	-6,0	1 301,3	19,6	6 644,5	100,0
2001	3 641,4	38,6	3 878,9	41,1	-950,7	-10,1	2 860,3	30,3	9 429,9	100,0
2002	821,0	17,1	3 370,3	70,2	-772,5	-16,1	1 381,5	28,8	4 800,3	100,0
2003	5 329,9	41,4	6 406,7	49,8	-1 334,0	-10,4	2 462,7	19,1	12 865,3	100,0
2004	4 638,6	38,5	7 982,1	66,2	-1 454,0	-12,1	894,2	7,4	12 060,9	100,0
2005	27 979,5	77,5	8 885,8	24,6	-2 014,0	-5,6	1 249,7	3,5	36 101,0	100,0
2006	2 238,6	10,0	15 652,5	69,9	-4 463,5	-19,9	8 975,9	40,1	22 403,6	100,0
2007	4 275,0	13,7	21 503,0	68,8	-6 506,2	-20,8	11 984,3	38,3	31 256,1	100,0
2008	3 183,3	15,2	15 501,3	74,2	-1 872,2	-9,0	4 067,2	19,5	20 879,6	100,0

Tabel 1.26. Laenukapitali nõuded ja kohustused välismaise otseinvesteeringu suhtes (mln kr)

	Nõuded				Kohustused			
	Pikaajalised		Lühiajalised		Pikaajalised		Lühiajalised	
	Andmine	Tagastamine	Andmine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine
2003	408,4	246,4	1 010,7	498,7	5 155,6	2 667,1	3 020,9	3 726,9
2004	492,7	371,2	1 774,1	862,1	4 601,5	4 882,2	3 024,5	2 197,2
2005	1 274,3	502,5	2 290,6	1 413,4	7 889,0	6 892,3	5 011,4	4 575,5
2006	2 120,5	609,3	3 723,7	2 589,2	13 317,0	6 139,9	4 119,0	3 393,4
2007	3 851,7	1 225,7	7 973,2	3 890,1	18 030,7	9 173,8	8 138,6	6 368,5
2008	3 481,9	2 530,1	8 977,8	8 126,0	13 659,7	12 002,7	12 379,0	9 272,0

Joonis 1.9. Eestisse tehtud otseinvesteeringud riigiti 2008. aastal

Joonis 1.10. Eestisse tehtud otseinvesteeringud tegevusalati 2008. aastal

Tabel 1.27. Otseinvesteeringud Eestisse riikide ühenduste järgi

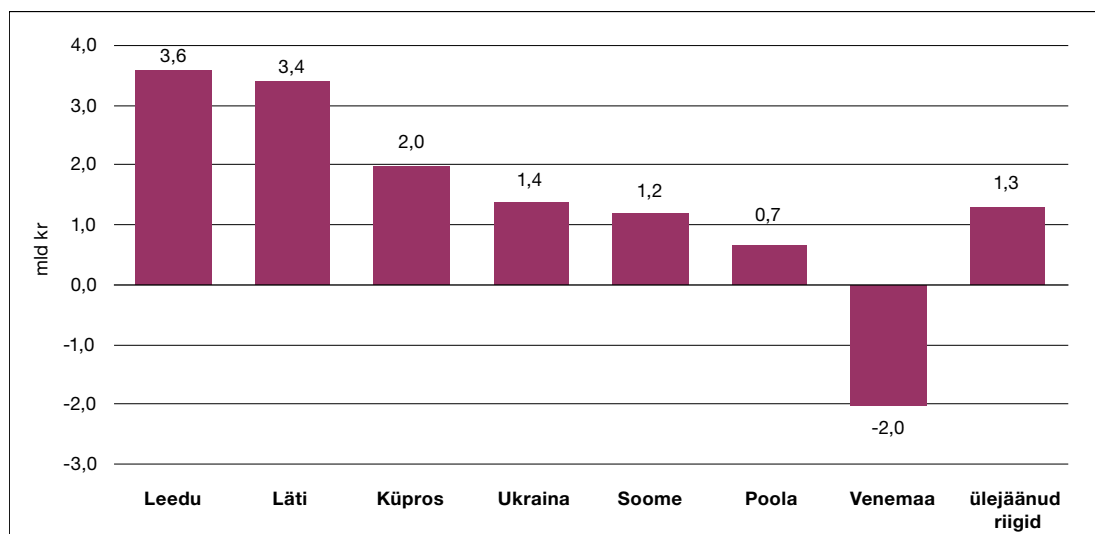
	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
EL-27	31 304,5	16 976,8	100,2	81,3	-45,8
SRÜ	-306,0	1 879,3	-1,0	9,0	-714,1
Ülejäänud riigid	257,6	2 023,6	0,8	9,7	685,6
Kokku	31 256,1	20 879,6	100,0	100,0	-33,2

Otseinvesteeringud välismaale vähenesid kiiremini kui Eestisse tehtud investeeringud, jäädes mahult 2006. aasta tasemele alla, ning ulatusid 11,5 mld krooni (vt tabel 1.28). Sellele vaatamata oli otseinvesteeringute väljavool juba neljandat aastat järjest intensiivne. Erinevalt Eestisse tehtud otseinvesteeringutest, millest põhiosa on viimastel aastatel hõlmanud jaotamata kasum, olid 2008. aastal residentide välismaistes otseinvesteeringutes ülekaalus tütarettevõtetele antud laenud ja kaubakrediit. Reinvesteeritud tulu väikse, vaid 13%se osakaalu tingis dividendide väljavõtmise. Aktsiakapitali tehtud investeeringute osakaal on langenud 23%le, mis on viimase kümne aasta madalaim tase. Investeeringute absoluutväärtus jäi siiski 2004. aasta tasemele.

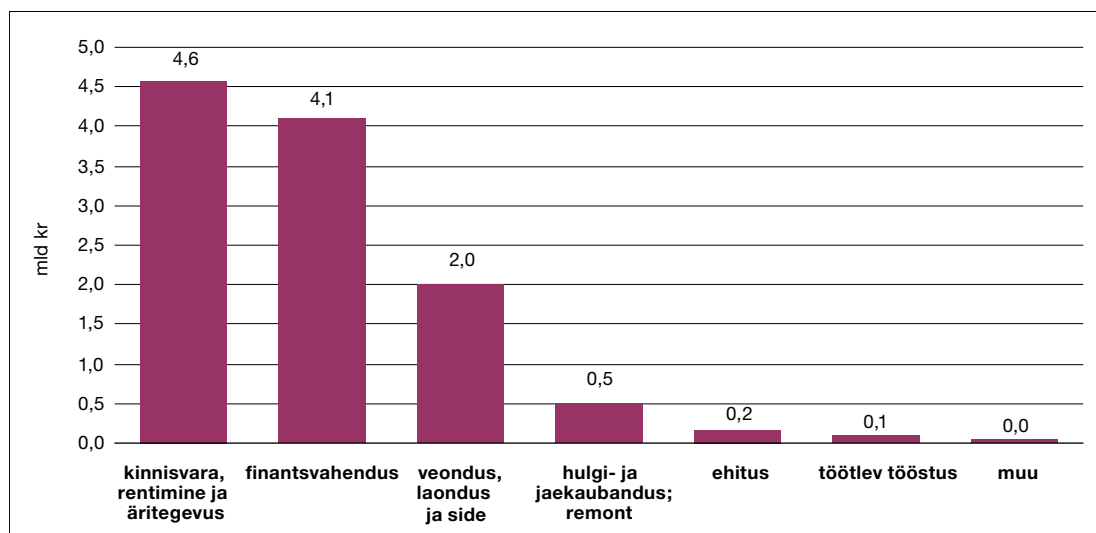
Eesti otseinvesteeringute eelistatumad investeeringumaad olid lõunapoolsed naaberriigid Läti ja Leedu, kuhu suunati vastavalt 31% ja 30% otseinvesteeringutest (vt joonis 1.11). Väiksemas mahus investeeriti veel Küprosele, Ukrainasse ja Soome. Otseinvesteeringud Venemaale vähenesid. Enim investeerisid välismaale finantsvahenduse ning muu äritegevuse investorid (vastavalt 34% ja 26% väljavoolust; vt joonis 1.12). Riikide ühenduste arvestuses tehti pea kõik otseinvesteeringud Euroopa Liitu (vt tabel 1.30).

Tabel 1.28. Välismaale tehtud otseinvesteeringute struktuur

	Aktsia- või osakapital		Reinvesteeritud tulu		Muu kapital				Otseinvesteeringud välismaal kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Nõuded		Kohustused		Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
					Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)		
1999	-525,7	42,4	-115,8	9,3	-641,3	51,7	42,9	-3,5	-1 239,8	100,0
2000	-579,6	55,5	-65,9	6,3	-481,0	46,1	83,1	-8,0	-1 043,4	100,0
2001	-1 897,1	53,8	-305,2	8,7	-1 242,7	35,2	-83,0	2,4	-3 528,1	100,0
2002	-903,9	41,3	-665,5	30,4	-727,2	33,2	108,0	-4,9	-2 188,6	100,0
2003	-1 060,0	49,3	-741,4	34,5	-645,8	30,0	297,9	-13,9	-2 149,2	100,0
2004	-2 175,2	64,2	-919,6	27,1	-434,2	12,8	140,3	-4,1	-3 388,6	100,0
2005	-5 155,3	59,3	-2 694,6	31,0	-1 141,6	13,1	292,0	-3,4	-8 699,5	100,0
2006	-5 895,5	42,8	-4 844,9	35,1	-3 810,3	27,6	760,3	-5,5	-13 790,4	100,0
2007	-10 324,1	51,8	-5 041,3	25,3	-6 003,8	30,2	1 457,2	-7,3	-19 912,0	100,0
2008	-2 589,2	22,5	-1 445,8	12,6	-6 546,4	56,8	-935,4	8,1	-11 516,8	100,0

Joonis 1.11. Välismaale tehtud otseinvesteeringud riigiti 2008. aastal

Joonis 1.12. Välismaale tehtud otseinvesteeringud tegevusalati 2008. aastal

Tabel 1.29. Laenukapitali nõuded ja kohustused välismaise tütar-/sidusettevõtja suhtes (mln kr)

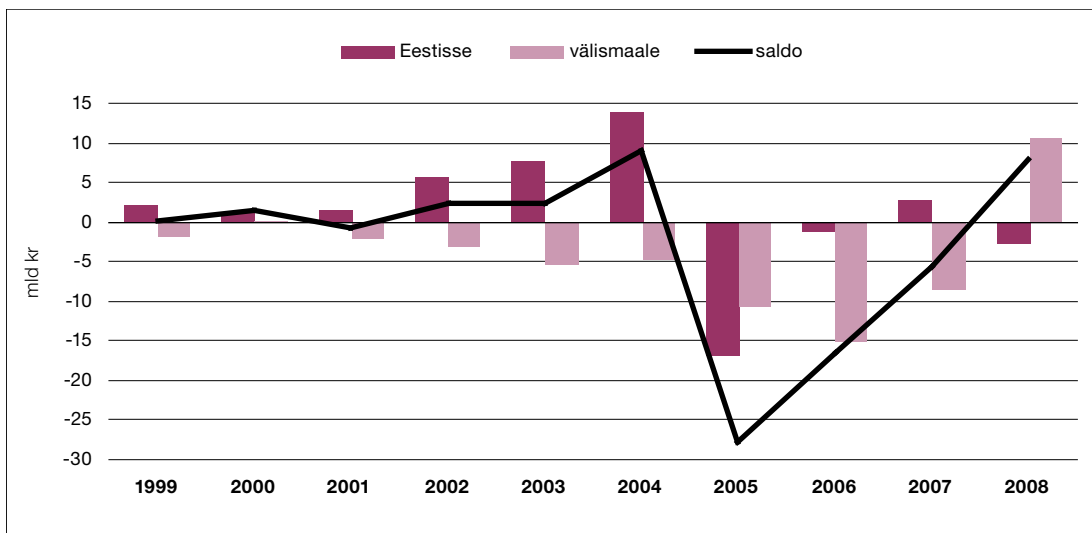
	Nõuded				Kohustused			
	Pikaajalised		Lühiajalised		Pikaajalised		Lühiajalised	
	Andmine	Tagastamine	Andmine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine
2003	1 107,1	716,6	472,1	503,8	4,0	11,6	84,2	98,8
2004	934,8	1 232,5	952,4	368,9	17,9	61,2	27,9	37,1
2005	2 141,8	1 488,6	1 710,6	1 107,4	109,6	60,7	104,9	25,0
2006	5 361,8	2 372,7	1 563,4	1 626,1	118,6	112,7	147,0	20,5
2007	6 371,1	2 047,0	2 087,8	1 493,4	100,4	114,6	1 678,5	109,3
2008	5 395,5	3 654,9	2 902,2	2 011,9	254,3	280,2	594,6	1 179,1

Tabel 1.30. Otseinvesteeringud välismaale riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2007	2008	2007	2008	2008/2007
EL-27	-16 712,2	-11 847,2	83,9	102,9	-29,1
SRÜ	-2 306,5	737,5	11,6	-6,4	-132,0
Ülejäänud riigid	-893,3	-407,1	4,5	3,5	-54,4
Kokku	-19 912,0	-11 516,8	100,0	100,0	-42,2

Portfelliinvesteeringud

Portfelliinvesteeringute netosissevool oli 2008. aastal 7,8 mld krooni, mis tulenes peamiselt valitsemissektori ja krediidiasutuste poolt võlaväärtpaberitesse tehtud investeeringute vähenemisest ning välismaiste investorite poolt muu sektori ettevõtete omandiväärtpaberitesse tehtud investeeringute kahanemisest (vt joonis 1.13 ja tabel 1.31).

Joonis 1.13. Portfelliinvesteeringud

Tabel 1.31. Portfelliinvesteeringud väärtpaberi liigi ja majandussektori järgi (mln kr)

	Nõuded		Kohustused		Saldo	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Omandiväärtpaberid	-7 688,8	4 102,5	3 533,3	-3 415,3	-4 155,5	687,2
keskpank	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
valitsemissektor	-111,2	2,8	0,0	0,0	-111,2	2,8
krediidiasutused	68,6	131,4	21,7	-40,2	90,3	91,2
muud sektorid	-7 646,2	3 968,2	3 511,5	-3 375,2	-4 134,7	593,0
Võlaväärtpaberid	-751,8	6 537,4	-650,9	629,9	-1 402,7	7 167,3
keskpank	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
valitsemissektor	-3 510,6	4 710,1	-1 026,6	572,6	-4 537,2	5 282,7
krediidiasutused	1 985,6	2 410,9	-674,5	-330,0	1 311,1	2 080,9
muud sektorid	773,0	-583,5	1 050,1	387,3	1 823,1	-196,2
Kokku	-8 440,6	10 639,9	2 882,4	-2 785,4	-5 558,2	7 854,5

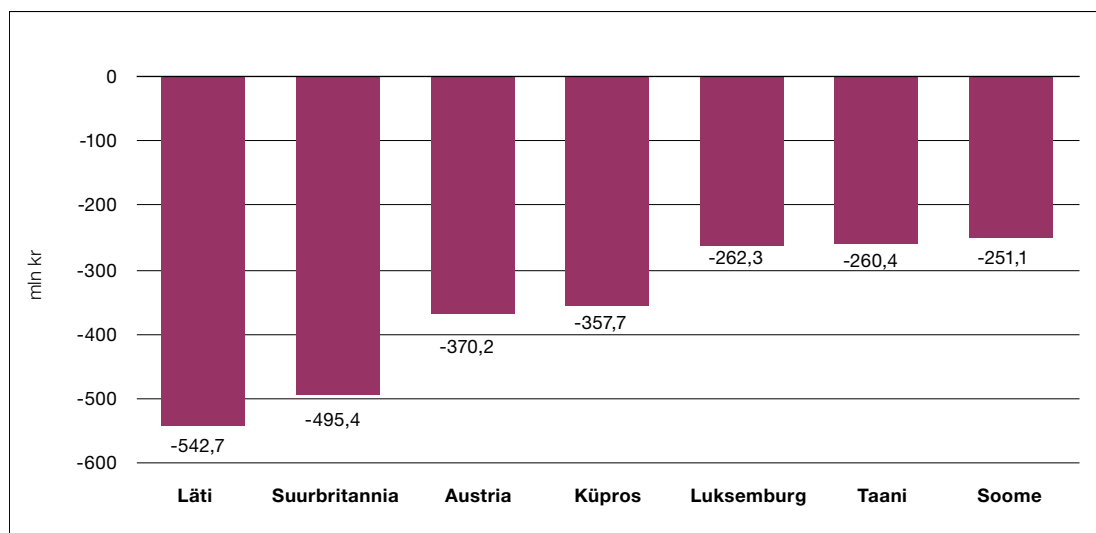
Portfelliinvesteeringute kohustused vähenesid 2008. aastal 2,8 mld krooni võrra, mille põhjustasid vähenenud investeeringud siinsetesse omandiväärtpaberitesse (vt tabel 1.32). Muu sektori ettevõtete omandiväärtpaberite kohustused kahanesid ainult IV kvartalis 1,7 mld krooni võrra, millest 1 mld krooni hõlmasid investimisfondide kohustused. Võlaväärtpaberite kohustused suurenesid vaadeldaval perioodil 630 mln krooni võrra, tingituna peamiselt ühe valitsemissektori ettevõtte võlakirjaemissioonist. Muu sektori ettevõtetele tehtud investeeringud suurenesid 387 mln krooni võrra ning krediidiasutuste võlaväärtpaberikohustused vähenesid 330 mln krooni võrra. Riikide arvestuses kahanesid portfelliinvesteeringute kohustused peamiselt Euroopa Liidu maade, eelkõige Läti, Suurbritannia, Austria, Küprose ja Luksemburgi ees (vt joonis 1.14 ja tabel 1.33).

Tabel 1.32. Portfelliinvesteeringute kohustuste struktuur

	Omandiväärtpaberid		Võlaväärtpaberid		Kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
1999	3 292,3	160,5	-1 241,4	-60,5	2 050,9	100,0
2000	-538,8	-42,0	1 820,7	142,0	1 281,9	100,0
2001	568,4	40,6	832,1	59,4	1 400,5	100,0
2002	912,2	16,4	4 649,4	83,6	5 561,6	100,0
2003	1 527,0	19,6	6 256,2	80,4	7 783,2	100,0
2004	2 205,2	15,9	11 673,0	84,1	13 878,2	100,0
2005	-16 352,3	96,9	-517,8	3,1	-16 870,0	100,0
2006	3 731,8	-293,9	-5 001,6	393,9	-1 269,8	100,0
2007	3 533,3	122,6	-650,9	-22,6	2 882,4	100,0
2008	-3 415,3	122,6	629,9	-22,6	-2 785,4	100,0

Tabel 1.33. Portfelliinvesteeringute struktuur riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)				Osatähtsus (%)			
	Nõuded		Kohustused		Nõuded		Kohustused	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
EL-27	-8 328,3	9 379,5	2 501,2	-2 515,8	98,7	88,2	86,8	90,3
SRÜ	-1 565,2	1 320,9	22,6	-59,0	18,5	12,4	0,8	2,1
Ülejäänud riigid	1 452,9	-60,5	358,6	-210,6	-17,2	-0,6	12,4	7,6
Kokku	-8 440,6	10 639,9	2 882,4	-2 785,4	100,0	100,0	100,0	100,0

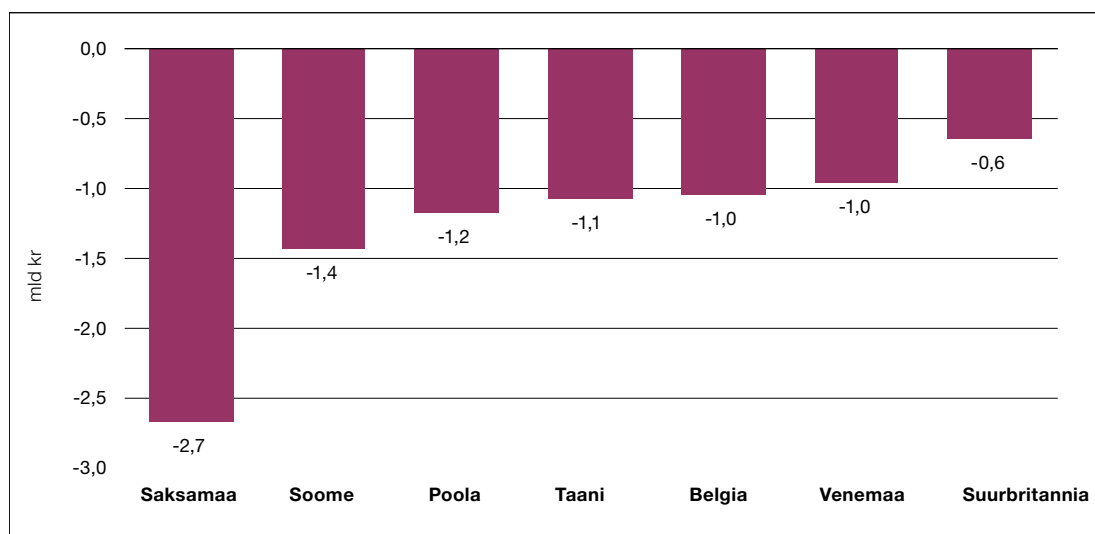
Joonis 1.14. Portfelliinvesteeringute kohustuste kahanemine riigiti 2008. aastal

Portfelliinvesteeringute nõuded kahanesid aasta jooksul 10,6 mld krooni võrra, millest omandiväärtpaberite nõuded moodustasid 4,1 mld krooni ning võlaväärtpaberite nõuded 6,5 mld krooni (vt tabel 1.34). Mitteresidentide emiteeritud omandiväärtpaberitesse tehtud muu sektori ettevõtete investeeringud vähenesid 4 mld krooni võrra, millest investeerimisfondide nõuded hõlmasid 1,6 mld krooni. Võlaväärtpaberitesse tehtud krediitiasutuste investeeringud kahanesid 2,4 mld krooni võrra, riigireservide vähenemisega

seotud valitsemissektori nõuded võlaväärtpaberite suhtes aga 4,7 mld krooni võrra. Riigiti vähenesid portfelliinvesteeringute nõuded peamiselt Saksamaa, Soome, Poola, Taani ja Belgia suhtes (vt joonis 1.15).

Tabel 1.34. Portfelliinvesteeringute nõuete struktuur

	Omandiväärtpaberid		Võlaväärtpaberid		Kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
1999	187,0	-9,9	-2 081,9	109,9	-1 894,9	100,0
2000	53,3	34,8	99,8	65,2	153,1	100,0
2001	236,5	-11,3	-2 336,7	111,3	-2 100,2	100,0
2002	9,1	-0,3	-3 192,0	100,3	-3 182,9	100,0
2003	-1 028,9	19,2	-4 322,7	80,8	-5 351,6	100,0
2004	-2 893,5	60,6	-1 882,2	39,4	-4 775,7	100,0
2005	-4 848,9	44,8	-5 969,5	55,2	-10 818,4	100,0
2006	-4 569,2	30,0	-10 637,5	70,0	-15 206,7	100,0
2007	-7 688,8	91,1	-751,8	8,9	-8 440,6	100,0
2008	4 102,5	38,6	6 537,4	61,4	10 639,9	100,0

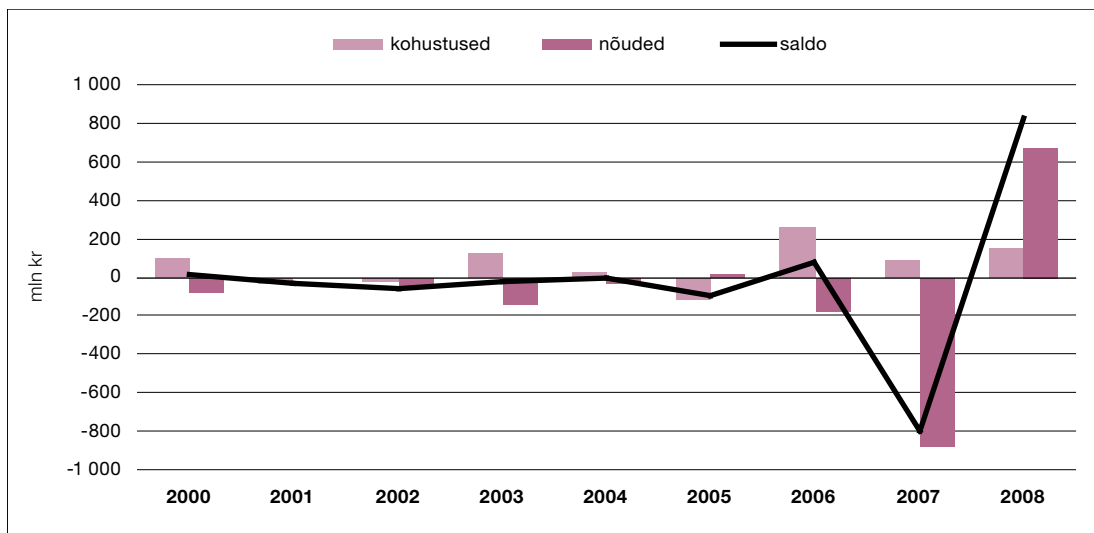

Joonis 1.15. Portfelliinvesteeringute nõuete kahanemine riigiti 2008. aastal

Tuletisinstrumendid

Tuletisinstrumentidega seotud nõuded vähenesid 2008. aastal 675 mln krooni võrra (vt joonis 1.16). Selle tingis peamiselt I kvartalis krediidasutuste poolt tuletisinstrumentidesse tehtud investeeringute kahanemine. Riigiti vähenesid nõuded enim Austria, Suurbritannia, Rootsi ja Saksamaa suhtes.

Tuletisinstrumentidega seotud kohustused suurenesid 2008. aastal 154 mln krooni võrra, mis oli omakorda seotud IV kvartali jooksul krediidasutuste võetud kohustustega. Riigiti suurenesid tuletisinstrumentidega seotud kohustused põhiliselt Taani ja Rootsi suhtes.

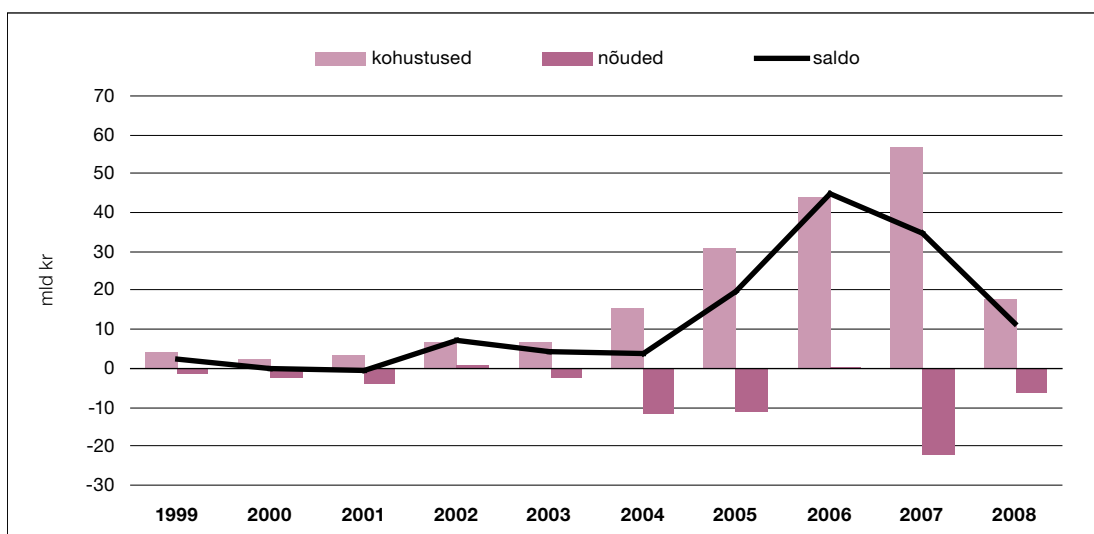

Joonis 1.16. Tuletisinstrumendid

Muud investeeringud

Muude investeeringute netosissevool ulatus 2008. aastal 11,6 mld kroonini, kusjuures muude investeeringute kohustused kasvasid 17,7 mld krooni võrra (vt joonis 1.17). Netosissevool saavutati tänu lühiajalisele kapitalile (vt tabel 1.35).

Muude investeeringute kohustused kasvasid aasta jooksul 17,7 mld krooni võrra, millest krediidiastutuste sularaha ja hoiustega seotud kohustused (sh pankadevahelised laenud) hõlmasid 14,9 mld krooni⁴ (vt tabel 1.36). Neljandas kvartalis kasvasid krediidiastutuste kohustused 7,4 mld krooni võrra, mis oli seotud sügiskuudel finantskriisi kulminatsioonis täheldatud kodumaiste hoiuste vähenemisega.

Joonis 1.17. Muud investeeringud

Tabel 1.35. Muud investeeringud tähtaja järgi (mln kr)

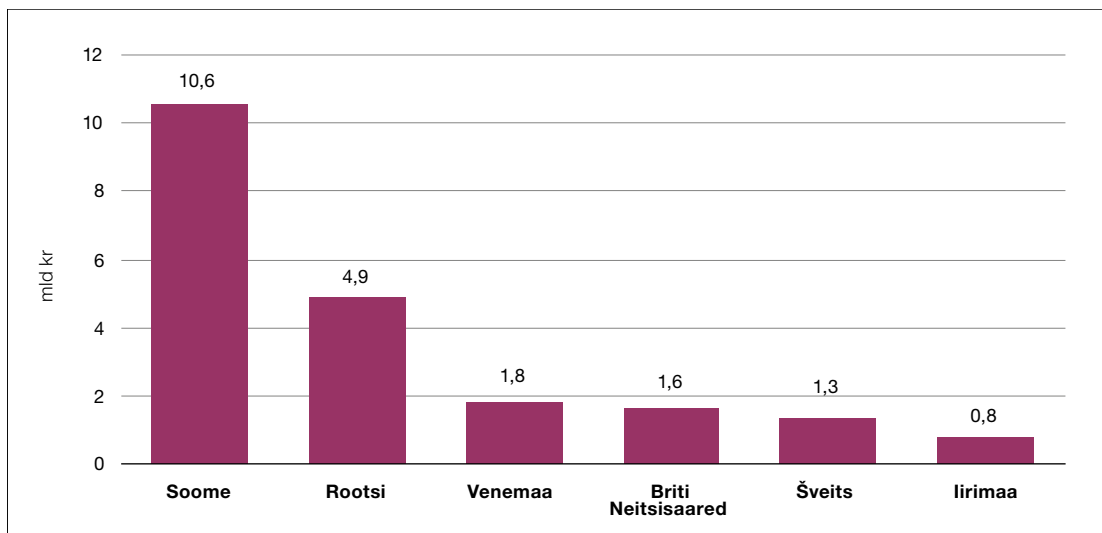
	Nõuded		Kohustused		Saldo	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Pikaajaline kapital	-3 288,2	-274,2	46 534,2	-9 518,6	43 246,0	-9 792,8
keskpank	0,8	3,5	0,0	0,0	0,8	3,5
valitsemissektor	-97,1	-128,6	-144,5	1 323,3	-241,6	1 194,7
krediidiasutused	-2 058,5	720,8	44 722,1	-12 726,0	42 663,6	-12 005,2
muud sektorid	-1 133,4	-869,9	1 956,6	1 884,1	823,2	1 014,2
Lühiajaline kapital	-19 001,1	-5 881,7	10 467,2	27 225,5	-8 533,9	21 343,8
keskpank	0,0	0,0	967,9	-1 733,6	967,9	-1 733,6
valitsemissektor	145,7	-1 326,3	0,0	-1,4	145,7	-1 327,7
krediidiasutused	-15 603,8	-3 175,7	7 090,0	28 294,2	-8 513,8	25 118,5
muud sektorid	-3 543,0	-1 379,7	2 409,3	666,3	-1 133,7	-713,4
Kokku	-22 289,4	-6 155,8	57 001,3	17 706,7	34 711,9	11 550,9

Tabel 1.36. Muude investeeringute kohustuste struktuur

	Kaubanduskrediit		Laenud		Hoiused		Muu kapital		Kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
1999	119,1	2,8	2 399,7	57,3	1 462,7	34,9	204,3	4,9	4 185,8	100,0
2000	1 080,9	41,6	-785,3	-30,2	1 955,4	75,3	345,6	13,3	2 596,6	100,0
2001	102,9	3,1	2 570,4	78,2	81,4	2,5	533,5	16,2	3 288,2	100,0
2002	781,1	11,6	1 963,3	29,2	3 763,5	55,9	225,4	3,3	6 733,3	100,0
2003	-115,7	-1,7	3 219,5	47,8	4 587,9	68,2	-960,3	-14,3	6 731,4	100,0
2004	625,2	4,0	4 565,3	29,3	8 804,7	56,5	1 582,0	10,2	15 577,2	100,0
2005	1 633,6	5,3	24 676,0	80,3	2 953,3	9,6	1 452,4	4,7	30 715,3	100,0
2006	3 185,6	7,2	19 233,3	43,6	21 081,1	47,8	637,9	1,4	44 137,9	100,0
2007	-343,1	-0,6	38 232,4	67,1	18 875,5	33,1	236,6	0,4	57 001,3	100,0
2008	45,8	0,3	1 131,0	6,4	14 881,8	84,0	1 648,0	9,3	17 706,7	100,0

Seetõttu pidid hoiustajaid kaotanud pangad sel perioodil emapankade kaudu täiendavaid ressursse kaasama. Muu sektori ettevõtetel kasvasid nii pika- kui ka lühiajalise kapitaliga seotud kohustused. See oli tingitud laenukohustuste suurenemisest vastavalt 1,9 mld ja 771 mln krooni võrra. Riikide arvestuses kasvasid muude investeeringute kohustused enim Soome ees (10,6 mld krooni võrra), millele järgnesid Rootsi ja Venemaa vastavalt 4,9 ja 1,8 mld krooniga (vt joonis 1.18 ja tabel 1.37).

⁴ Alates 2008. aasta I kvartali andmetest näidatakse muudes investeeringutes pankadevahelisi laene sularaha ja hoiuste kirjel (varem pika- ja lühiajaliste laenude all). Euroala riikidele Euroopa Keskpannga poolt kehtestatud suunise ning euroalaväliste riikide suhtes kehtiva soovitusel järgi tuleb laenude korral vahet teha laenusaja olemusel. Nimelt kui pankade ja mittepankade vahelised laenud muudes investeeringutes kajastuvad edasi laenude all, siis pankadevahelised laenud liigitatakse hoiuste alla. 2008. aasta lõpu seisuga moodustasid pikaajalise tähtajaga kohustused investimispositsiooni muude investeeringute sularaha ja hoiustega seotud kohustustest 45,8% ning nõuetest 5,1%.

Joonis 1.18. Muude investeeringute kohustuste kasv riigiti 2008. aastal

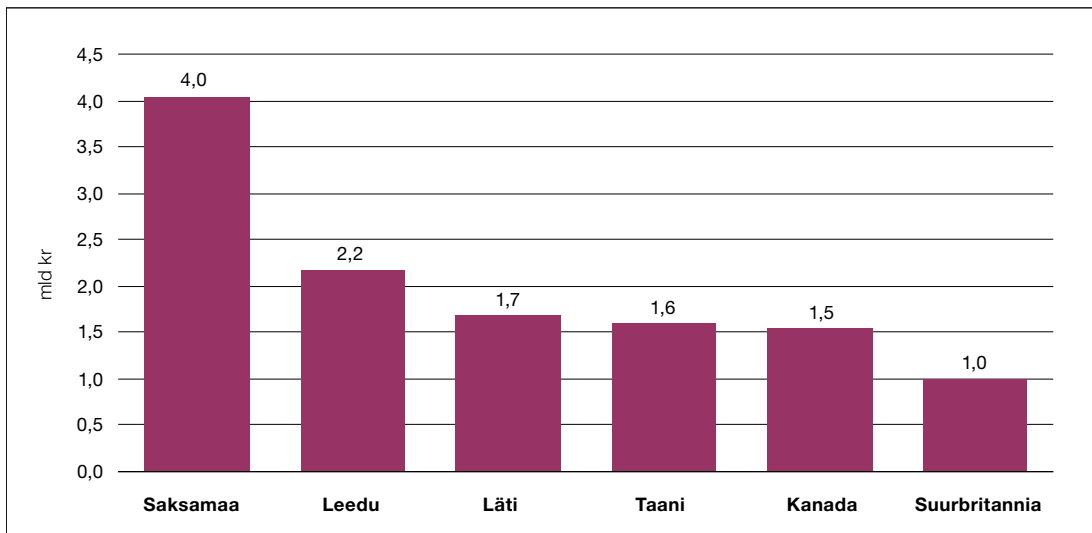
Tabel 1.37. Muude investeeringute struktuur riikide ühenduste järgi

	Maht (mln kr)				Osatähtsus (%)			
	Nõuded		Kohustused		Nõuded		Kohustused	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
EL-27	-21 052,8	-8 143,8	52 218,8	13 716,1	94,5	132,3	91,6	77,5
SRÜ	-175,2	2 063,2	554,0	2 615,7	0,8	-33,5	1,0	14,8
Ülejäänud riigid	-1 061,4	-75,2	4 228,5	1 374,9	4,8	1,2	7,4	7,8
Kokku	-22 289,4	-6 155,8	57 001,3	17 706,7	100,0	100,0	100,0	100,0

Muude investeeringute nõuded suurenesid 2008. aastal 6,2 mld krooni võrra (vt tabel 1.38). See oli tingitud kaubanduskrediidi ning laenudega seotud nõuete kasvust vastavalt 1,8 mld ja 2 mld krooni võrra. Muu kapitali ning hoistega seotud nõuded suurenesid vastavalt 1,3 mld ja 1,1 mld krooni. Riigiti suundus muu investeeringukapital peamiselt Saksamaale, Leetu, Lätti ja Taani (vt joonis 1.19). Laenukapitali nõuetest ja kohustustest annab täpsema ülevaate tabel 1.39.

Tabel 1.38. Muude investeeringute nõuete struktuur

	Kaubanduskrediit		Laenud		Hoised		Muu kapital		Kokku	
	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)	Maht (mln kr)	Osatähtsus (%)
1999	-401,8	24,3	-57,4	3,5	-887,9	53,8	-304,1	18,4	-1 651,2	100,0
2000	-78,0	3,0	-2 814,0	106,7	-103,0	3,9	356,7	-13,5	-2 638,3	100,0
2001	-584,8	15,7	-2 278,9	61,3	-738,0	19,9	-115,0	3,1	-3 716,7	100,0
2002	1 047,6	150,7	-1 324,5	-190,5	742,6	106,8	229,4	33,0	695,1	100,0
2003	-1 028,2	45,0	-3 520,3	154,1	2 209,3	-96,7	54,6	-2,4	-2 284,6	100,0
2004	-1 032,0	8,8	-8 455,5	72,0	-1 545,1	13,2	-716,9	6,1	-11 749,5	100,0
2005	-1 957,1	17,6	4 148,4	-37,2	-12 332,3	110,7	-1 002,5	9,0	-11 143,5	100,0
2006	-3 529,0	-627,5	-2 531,9	-450,2	6 284,4	1 117,4	338,8	60,2	562,4	100,0
2007	-641,5	2,9	-10 093,3	45,3	-11 114,4	49,9	-440,2	2,0	-22 289,4	100,0
2008	-1 822,6	29,6	-1 953,0	31,7	-1 068,1	17,4	-1 312,2	21,3	-6 155,8	100,0

Joonis 1.19. Muude investeeringute nõuete kasv riigiti 2008. aastal

Tabel 1.39. Laenukapitali nõuded ja kohustused (mln kr)

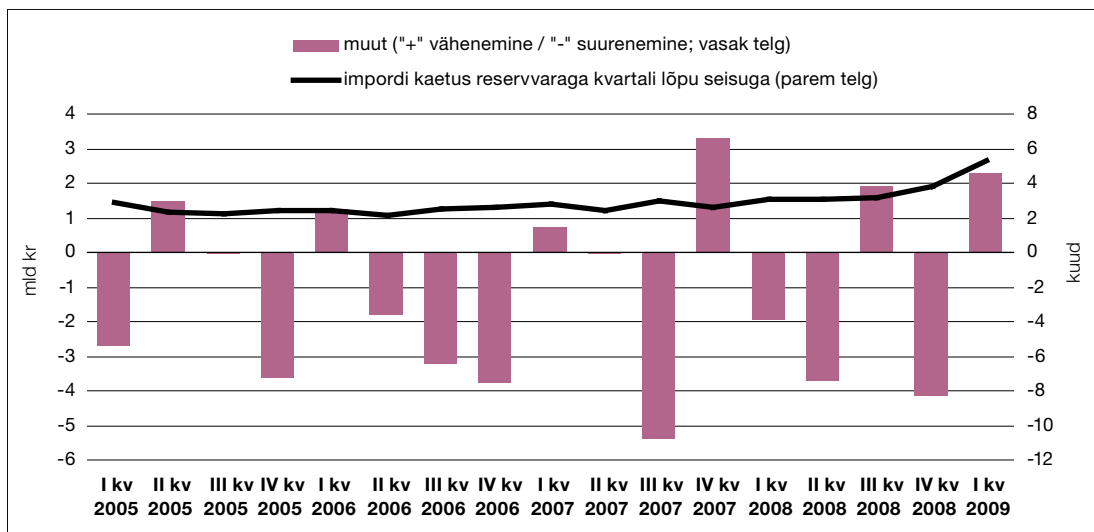
	Nõuded			Kohustused		
	Andmine	Tagastamine	Kokku	Saamine	Tagastamine	Kokku
2003	-34 919,2	31 398,9	-3 520,3	30 076,6	-26 857,1	3 219,5
2004	-29 782,7	21 327,1	-8 455,5	45 447,4	-40 882,1	4 565,3
2005	-77 557,0	81 705,4	4 148,4	125 439,3	-100 763,3	24 676,0
2006	-76 012,5	73 480,6	-2 531,9	182 869,5	-163 636,2	19 233,3
2007	-396 483,6	386 390,3	-10 093,3	364 037,0	-325 804,6	38 232,4
2008	-47 926,2	45 973,3	-1 953,0	103 835,6	-102 704,6	1 131,0

Reservvara

Maksebilansi reservvara kasvas 2008. aasta jooksul 7,9 mld krooni võrra (vt tabel 1.40). Impordi kaetusest reservvaraga annab ülevaate joonis 1.20.

Tabel 1.40. Reservvara struktuur

	Maht (mln kr)		Osatähtsus (%)	
	2007	2008	2007	2008
Kuld	0,0	0,0	0,0	0,0
Sularaha ja hoiused	2 589,9	-2 722,4	-184,7	34,5
Väärtpaberid	-3 984,3	-5 710,2	284,2	72,5
omandiväärtpaberid	0,0	0,0	0,0	0,0
võlakirjad	-5 089,5	243,9	363,0	-3,1
rahaturuinstrumendid	1 105,2	-5 954,1	-78,8	75,6
Tuletisinstrumendid	0,3	0,7	-3,8	0,1
Muud nõuded	-7,8	552,2	0,6	-7,0
Kokku	-1 401,9	-7 879,7	100,0	100,0

Joonis 1.20. Kulla- ja välisvaluutareservide muut ja töötluseta kaubaimpordi kaetus reservvaraga

II. EESTI RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON JA VÄLISVÕLG 31. detsembril 2008

Eestisse tehtud välisinvesteeringud kasvasid 2008. aastal 1% ning ulatusid 430 mld kroonini (vt tabel 2.1). Neist ligi 60% oli paigutatud finantsvahendusse (v.a kindlustus ja pensionifondid), 6% kinnisvaraalasesse tegevusse, 6% hulgikaubandusse ning 5% muusse äritegevusse (vt tabel 2.2). Valdavalt pärinesid investeeringud Rootsist (39%) ja Soomest (20%). Kvartalite arvestuses suurenes välisinvesteeringute positsioon III kvartalini, kuid vähenes seejärel IV kvartalis.

Tabel 2.1. Eesti rahvusvaheline investeerimispositsioon (mln kr)

	31.12.2007	Osatähtsus (%)	31.12.2008	Osatähtsus (%)	Muut (%)
VÄLISNÕUDED (VÄLISAKTIVA)	244 532,5	100,0	241 804,7	100,0	-1,1
Otseinvesteeringud välismaal	65 681,4	26,9	74 245,6	30,7	13,0
Aktsia- või osakapital ja reinvesteeringud tulu	52 211,1	21,4	52 923,7	21,9	1,4
Muu otseinvesteeringukapital	13 470,3	5,5	21 321,9	8,8	58,3
Portfelliinvesteeringud	68 233,6	27,9	42 490,6	17,6	-37,7
Omandiväärtpaberid	31 283,8	12,8	12 733,0	5,3	-59,3
Võlaväärtpaberid	36 949,8	15,1	29 757,6	12,3	-19,5
Võlakirjad	23 894,7	9,8	20 636,0	8,5	-13,6
Rahaturuinstrumendid	13 055,1	5,3	9 121,6	3,8	-30,1
Tuletisinstrumendid	1 466,5	0,6	835,3	0,3	-43,0
Muud investeeringud	74 098,5	30,3	80 057,3	33,1	8,0
Kaubanduskrediit	14 647,9	6,0	17 053,7	7,1	16,4
Laenud	31 671,6	13,0	18 109,0	7,5	-42,8
Pikaajalised	9 724,4	4,0	9 953,0	4,1	2,4
Lühiajalised	21 947,2	9,0	8 156,0	3,4	-62,8
Sularaha ja hoiused	25 219,5	10,3	41 062,2	17,0	62,8
Muud nõuded	2 559,5	1,0	3 832,4	1,6	49,7
Reservvara	35 052,6	14,3	44 175,9	18,3	26,0
VÄLISKOHUSTUSED (VÄLISPASSIVA)	426 180,6	100,0	430 415,7	100,0	1,0
Otseinvesteeringud Eestis	178 880,9	42,0	177 261,7	41,2	-0,9
Aktsia- või osakapital ja reinvesteeringud tulu	152 130,4	35,7	149 024,6	34,6	-2,0
Muu otseinvesteeringukapital	26 750,5	6,3	28 237,0	6,6	5,6
Portfelliinvesteeringud	48 778,5	11,4	32 373,7	7,5	-33,6
Omandiväärtpaberid	25 986,2	6,1	7 965,5	1,9	-69,3
Võlaväärtpaberid	22 792,3	5,3	24 408,2	5,7	7,1
Võlakirjad	22 727,6	5,3	24 326,7	5,7	7,0
Rahaturuinstrumendid	64,7	0,0	81,5	0,0	25,9
Tuletisinstrumendid	502,9	0,1	767,4	0,2	52,6
Muud investeeringud	198 018,4	46,5	220 013,0	51,1	11,1
Kaubanduskrediit	13 482,2	3,2	13 857,4	3,2	2,8
Laenud	111 263,8	26,1	46 976,3	10,9	-57,8
Pikaajalised	90 223,1	21,2	34 921,7	8,1	-61,3
Lühiajalised	21 040,7	4,9	12 054,6	2,8	-42,7
Sularaha ja hoiused	68 358,3	16,0	152 637,9	35,5	123,3
Muud kohustused	4 914,0	1,2	6 541,5	1,5	33,1
NETOINVESTEERIMISPOSITSIOON	-181 648,1		-188 611,0		3,8
Pikaajaline	-171 897,3		-110 383,6		-35,8
Lühiajaline	-9 750,8		-78 227,4		702,3
KOGUVÄLISVÕLG	271 303,9		297 851,7		9,8
NETOVÄLISVÕLG	-88 097,5		-97 497,1		10,7
Valitsemissektor	16 824,2		11 846,1		-29,6

Tabel 2.2. Eesti rahvusvaheline investeerimispositsioon tegevusalade ja riikide järgi (%)

Nõuded			Kohustused		
Tegevusalad					
	31.12.2007	31.12.2008		31.12.2007	31.12.2008
Finantsvahendus*	53,5	52,3	Finantsvahendus*	57,5	59,7
Muu äritegevus	6,1	8,5	Kinnisvaraala tegevus	6,3	6,4
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	9,3	8,1	Hulgi- ja vahenduskaubandus**	5,3	5,5
Hulgi- ja vahenduskaubandus**	5,7	6,1	Muu äritegevus	6,6	5,1
Kindlustus ja pensionifondid***	6,7	5,9	Veondusega seotud tegevusalad; reisibüroode tegevus	1,7	2,8
Muud	18,8	19,0	Muud	22,6	20,5
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0
Riigid					
	31.12.2007	31.12.2008		31.12.2007	31.12.2008
Läti	11,7	13,2	Rootsi	38,0	38,7
Saksamaa	11,1	12,1	Soome	19,6	19,6
Leedu	9,8	11,2	Suurbritannia	7,1	6,3
Suurbritannia	7,5	5,6	Taani	5,7	5,9
Soome	5,9	5,4	Holland	2,6	3,3
Ülejäänud riigid	54,0	52,3	Ülejäänud riigid	27,1	26,2
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0

* V.a kindlustus ja pensionifondid

** V.a mootorsõidukid ja mootorrattad

*** V.a kohustuslik sotsiaalkindlustus

Eestisse paigutatud välisinvesteeringute positsiooni struktuuris langes aasta jooksul portfelliinvesteeringute ja samavõrra kasvas muude investeeringute osakaal. Muud investeeringud hõlmasid positsioonist 51%, järgnesid otse- ja portfelliinvesteeringud vastavalt 41% ja 8%ga. Eestisse tehtud välisinvesteeringute mahu kasvu pidurdas eelkõige portfelliinvesteeringute positsiooni vähenemine kolmandiku võrra, mis oli valdavalt tingitud turuhinna langusest. **Eestisse tehtud välismaiste otseinvesteeringute** puhul olid eelistatumad tegevusalad finantsvahendus (v.a kindlustus ja pensionifondid – 33%), kinnisvaraala tegevus (13%), muu äritegevus (10%) ning hulgi- ja vahenduskaubandus (8%; vt tabel 2.3). 40% kõigist Eestisse paigutatud otseinvesteeringutest tegid Rootsi ja ligi neljandiku Soome investorid, väiksemas mahu ka Hollandi, Taani ja Venemaa investorid.

Eesti investeeringud välismaale olid aasta esimeses kolmes kvartalis enam-vähem samas suurusjärgus, kuid kahanesid aasta viimases kvartalis ja ulatusid 241 mld kroonini. Välismaale paigutatud investeeringute positsioonist hõlmasid suurima osa (52%) finantsvahenduse investorid (v.a kindlustus ja pensionifondid). Vähemal määral investeerisid muu äritegevuse, avaliku sektori, hulgi- ja vahenduskaubanduse ning kindlustuse ja pensionifondide investorid. Eesti investorite välismaale tehtud investeeringud on paigutatud paljudesse erinevatesse riikidesse. Enim on eelistatud Läti, Saksamaad ja Leedu.

Võrreldes 2007. aasta lõpuga kasvas 2008. aastal välismaale paigutatud investeeringute positsioonis otse- ja muude investeeringute ning reservvara osakaal, hõlmates sellest vastavalt 31%, 33% ja 18%. Eespool nimetatud põhjusel vähenes 10 protsendipunkti võrra portfelliinvesteeringute osatähtsus. **Välismaale tehtud otseinvesteeringute** positsioon kasvas 13%. Aktiivsemad välismaale otseinvesteeringud olid finantsvahenduse (v.a kindlustus ja pensionifondid – 37%) ning muu äritegevuse investorid (25%; vt

Tabel 2.3. Otseinvesteeringupositsioon tegevusalade ja riikide järgi (%)

Välismaal			Eestis		
Tegevusalad					
	31.12.2007	31.12.2008		31.12.2007	31.12.2008
Finantsvahendus*	38,1	37,0	Finantsvahendus*	30,9	32,9
Muu äritegevus	19,2	25,0	Kinnisvaraala tegevus	13,6	12,6
Veetransport	7,9	9,8	Muu äritegevus	12,3	9,5
Kinnisvaraala tegevus	13,0	8,6	Hulgi- ja vahenduskaubandus**	7,8	8,2
Hulgi- ja vahenduskaubandus**	6,6	5,6	Veondusega seotud tegevusalad; reisibüroode tegevus	2,8	4,8
Muud	15,2	14,0	Muud	32,6	32,1
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0
Riigid					
	31.12.2007	31.12.2008		31.12.2007	31.12.2008
Läti	33,7	32,0	Rootsi	38,9	40,1
Leedu	29,3	28,1	Soome	24,7	22,2
Küpros	7,6	9,8	Holland	5,6	7,2
Soome	4,1	5,4	Taani	4,4	3,7
Venemaa	8,1	4,5	Venemaa	2,6	3,3
Ülejäänud riigid	17,1	20,2	Ülejäänud riigid	23,7	23,5
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0

* V.a kindlustus ja pensionifondid

** V.a mootorsõidukid ja mootorrattad

tabel 2.3). Suurem osa (60%) Eesti otseinvesteeringutest välismaal oli paigutatud Balti riikidesse, väiksemas mahus ka Küprosele, Soome ja Venemaale. Venemaale tehtud otseinvesteeringute positsioon kahanes aasta jooksul 40%.

Väliskohustuste ülekaalu tõttu oli **Eesti netoinvesteeringupositsioon** 2008. aasta lõpus 189 mld krooni ulatuses negatiivne. Sellest 59% moodustas pikaajaline kapital⁵.

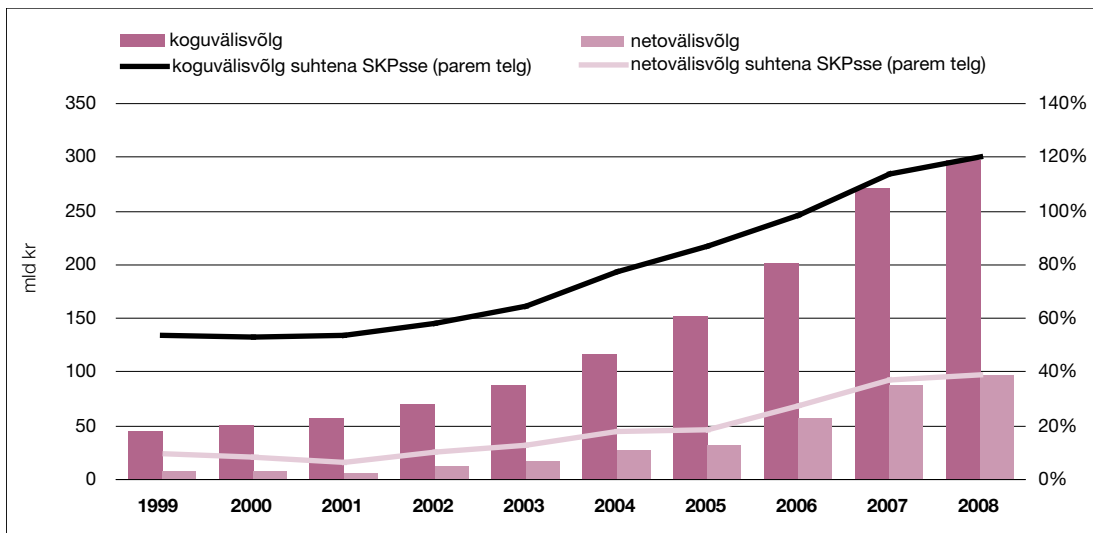
Eesti kõigi sektorite võlakohustused kasvasid aastaga 10% ning olid aasta lõpus 298 mld krooni, ületades sisemajanduse koguprodukti (SKP) mahtu 20% võrra. Koguvälisvõlga suurendasid krediitiasutused ja muud sektorid, kusjuures esimeste osakaal koguvälisvõlas oli 57% ja viimaste osa 23%. Valitsemissektori võlg moodustas koguvälisvõlast vaid 2,6%.⁶ Võla iseloomuga välisnõuete ja -kohustuste vahe ehk netovälisvõlg suurenes 11% ja ulatus 97 mld kroonini (vt tabel 2.4 ja joonis 2.1). Netovälisvõlg hõlmas ligi 39% SKPst. Koguvälisvõlg moodustas 69% väliskohustuste mahust. Jättes kõrvale otseinvesteeringutevõtete grupisisesed võlad, hõlmasid 54% koguvälisvõlast pikaajalised võlakohustused. Võlanõuete puhul oli pikaajaliste võlanõuete osakaal 31%. Ülevaate Eesti kogu- ja netovälisvõlast majandussektorite järgi annavad joonised 2.2 ja 2.3.

⁵ Euroopa Keskpanga soovitusel on tabelis 2.1 pankadevahelised laenud 2008. aasta lõpu seisuga kirjendatud sularaha ja hoiuste all (varem pika- ja lühiajaliste laenude all). Sularaha ja hoiuseid käsitletakse investeeringupositsioonis kui lühiajalist kapitali, mistõttu netoinvesteeringupositsioonis langes oluliselt pikaajalise kapitali osakaal.

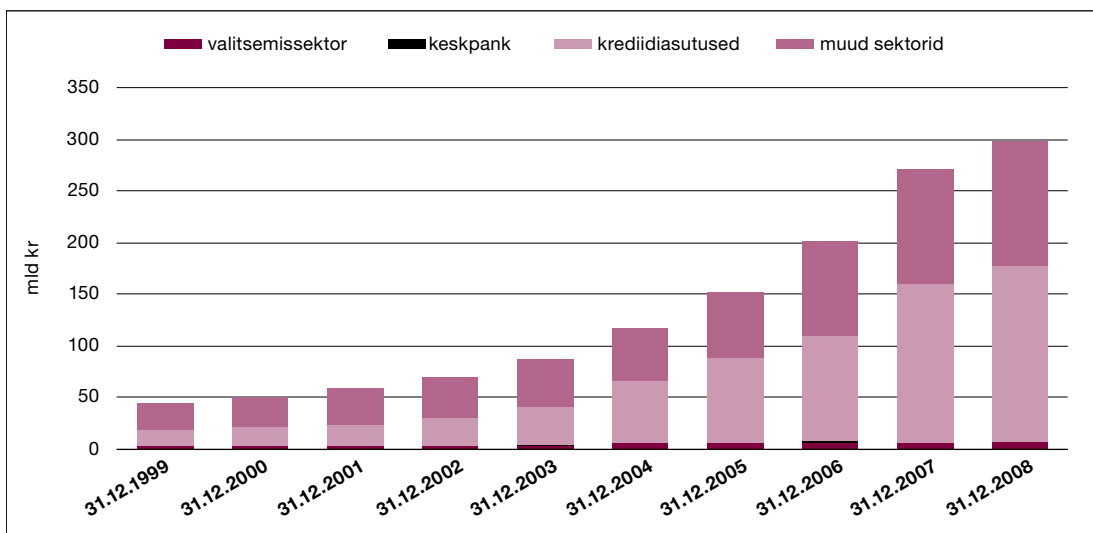
⁶ Valitsemissektori välisvõla osakaalu kasv võrreldes varem avaldatud välisvõlaandmetega tuleneb meetodikamuutusest, mille järgi valitsemissektori välisvõla all kirjendatakse tekkepõhiselt ka abi ELi fondidest.

Tabel 2.4. Välisvõlg (mln kr)

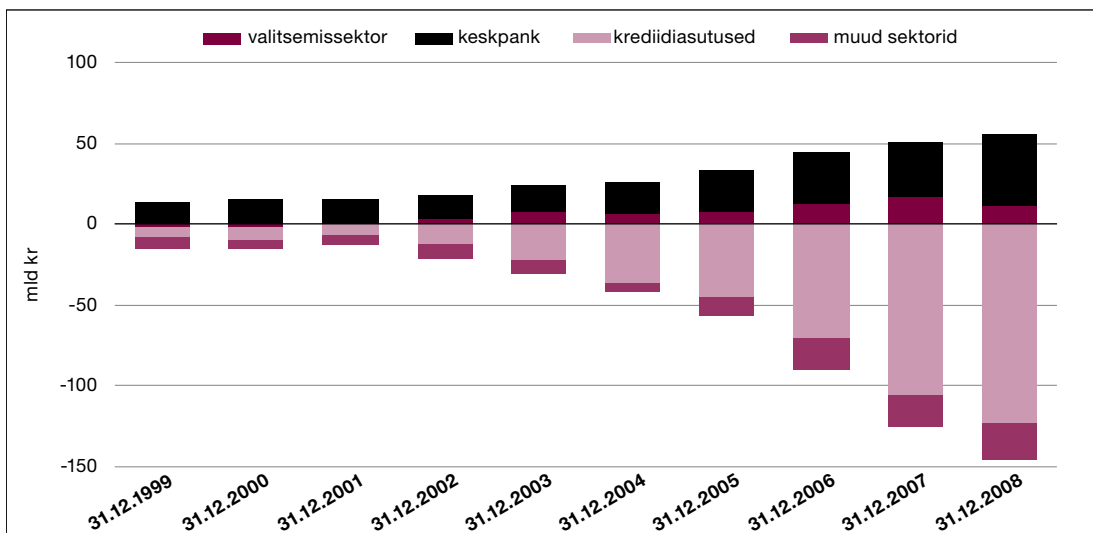
	31.12.2007	Osatähtsus (%)	31.12.2008	Osatähtsus (%)	Muut (%)
VÕLAKOHUSTUSED					
I. Valitsemissektor	5 774,3	2,1	7 671,1	2,6	32,8
Lühiajalised			0,7	0,0	
Pikaajalised	5 774,3	2,1	7 670,4	2,6	32,8
II. Keskpank	1 337,1	0,5	139,5	0,0	-89,6
Lühiajalised	1 324,6	0,5	100,7	0,0	-92,4
Pikaajalised	12,5	0,0	38,8	0,0	210,2
III. Krediidiasutused	152 813,2	56,3	169 715,6	57,0	11,1
Lühiajalised	55 628,6	20,5	85 547,4	28,7	53,8
Pikaajalised	97 184,6	35,8	84 168,2	28,3	-13,4
IV. Muud sektorid	60 886,0	22,4	66 895,0	22,5	9,9
Lühiajalised	24 939,6	9,2	26 024,1	8,7	4,3
Pikaajalised	35 946,5	13,2	40 870,9	13,7	13,7
V. Otseinvesteeringud: grupisisesed võlad	50 493,3	18,6	53 430,5	17,9	5,8
KOGUVÄLISVÕLG	271 303,9	100,0	297 851,7	100,0	9,8
VÕLANÕUDED					
I. Valitsemissektor	22 598,5	12,3	19 517,3	9,7	-13,6
Lühiajalised	8 118,4	4,4	6 898,0	3,4	-15,0
Pikaajalised	14 480,1	7,9	12 619,3	6,3	-12,9
II. Keskpank	34 915,1	19,1	44 019,9	22,0	26,1
Lühiajalised	21 170,0	11,6	29 755,2	14,9	40,6
Pikaajalised	13 745,1	7,5	14 264,7	7,1	3,8
III. Krediidiasutused	46 548,2	25,4	46 340,8	23,1	-0,4
Lühiajalised	36 711,6	20,0	38 044,4	19,0	3,6
Pikaajalised	9 836,6	5,4	8 296,4	4,1	-15,7
IV. Muud sektorid	41 931,6	22,9	43 961,3	21,9	4,8
Lühiajalised	30 071,5	16,4	31 711,4	15,8	5,5
Pikaajalised	11 860,1	6,5	12 249,9	6,1	3,3
V. Otseinvesteeringud: grupisisesed võlad	37 213,1	20,3	46 515,4	23,2	25,0
VÕLANÕUDED KOKKU	183 206,4	100,0	200 354,6	100,0	9,4
NETOVÄLISVÕLG (võlanõuded miinus võlakohustused)					
I. Valitsemissektor	16 824,2		11 846,1		-29,6
Lühiajaline	5 795,6		3 517,6		-39,3
Pikaajaline	11 028,6		8 328,5		-24,5
II. Keskpank	33 578,0		43 880,4		30,7
Lühiajaline	19 845,4		29 654,5		49,4
Pikaajaline	13 732,6		14 225,9		3,6
III. Krediidiasutused	-106 265,0		-123 374,8		16,1
Lühiajaline	-18 917,0		-47 503,0		151,1
Pikaajaline	-87 348,0		-75 871,8		-13,1
IV. Muud sektorid	-18 954,4		-22 933,7		21,0
Lühiajaline	5 131,9		5 687,3		10,8
Pikaajaline	-24 086,4		-28 621,0		18,8
V. Otseinvesteeringud: grupisisesed võlad	-13 280,2		-6 915,1		-47,9
NETOVÄLISVÕLG KOKKU	-88 097,5		-97 497,1		10,7

Joonis 2.1. Eesti majanduse kogu- ja netovälisvõlg

Joonis 2.2. Eesti koguvälisvõlg majandussektorite järgi

Joonis 2.3. Eesti netovälisvõlg majandussektorite järgi

III. MAJANDUSTEOREETILINE KONTSEPTSIOON, METOODIKA JA KOOSTAMINE

Välissektori statistika meetodiliseks aluseks on Rahvusvahelise Valuutafondi maksebilansi käsiraamatu 5. versioon (*Balance of Payments Manual 5th Edition*), millest lähtuvalt arendatakse ka maksebilansistatistika Eesti mudelit. Järgnevalt tutvustame lähemalt kolme põhidokumendi (maksebilanss, rahvusvaheline investeerimispositsioon ja välisvõlg) olemust ning olulisemaid põhimõisteid, kirjete sisu, avaldamispoliitikat ja koostamise süsteemi.

MAKSEBILANSS

Oma olemuselt on maksebilanss ühest küljest riigi kõikide institutsionaalsete sektorite konsolideeritud kasumiaruanne, teisest küljest aga nende koondbilanss. Ettevõtte finantsaruanded kajastavad üksikettevõtja suhteid teda ümbritseva keskkonnaga. Maksebilansi ülesanded on teoreetiliselt samad, kuid ettevõtjaks on riigi majandus tervikuna ja teda ümbritsevaks keskkonnaks ülejäänud maailm.

Maksebilanss on statistiline aruanne, mis summeerib konkreetse riigi teatud perioodi jooksul sooritatud majandustehingud ülejäänud maailmaga. Perioodiks on tavaliselt kuu, kvartal või aasta.

Kuna maksebilanss kajastab tehinguid teatud ajaperioodil, siis on maksebilansi kirjete väärtused *voomuu-tujud*.

Maksebilanss koosneb *jooksevkontost*, mis kajastab välismajandustegevusest saadavate tulude kujunemist, ning *kapitali-, finants- ja reservvara kontost*, mis näitab jooksevkonto finantseerimist ehk *välisfinantseerimisallikate* struktuuri.

Jooksevkonto jaguneb neljaks osaks⁷: *kaubad, teenused, tulu ja jooksevülekanDED*. Kaupade ja teenuste kontodel kirjendatakse kõik kaupade ja teenuste müügist saadaolevad ning ostmisel tasumisele kuuluvad summad. Tulukonto kajastab tootmistegurite (kapital ja tööjõud) kasutamise ja kasutada andmisega seotud tulusid. JooksevülekanDena on vaadeldavad kõik ülejäänud majandustehingud, mis on seotud residentide kasutada oleva kogutulu kujunemisega ega samastu kapitaliülekanDega.

Finantseerimisallikad jagunevad kolme konto vahel: *kapitalikonto, finantskonto* ja *reservvara konto*. Kapitalikontosse kirjendatakse peamiselt investeringu iseloomuga välisabi, immateriaalse varaga seotud tehingud (nt intellektuaalse omandi ostmine või loovutamine), võlgade andeksandmine ning muud kasutada oleva kogutulu kujunemisega mitteseotud rahvusvahelised kapitaliülekanDED. Finantskonto kajastab välisinvesteeringuid, mis liigituvad nelja põhikategooriasse: *otseinvesteeringud, portfelliinvesteeringud, tuletisinstrumentid* ja *muud investeeringud*. *Reservvara* konto näitab Eesti puhul keskpinga kulla- ja välisvaluutareservide muutusi.

Maksebilansi koostamise aluseks ei ole riigi territoorium. Maksebilansitehing on üldjuhul *residendi* ja *mitteresidendi* vaheline tehing, mis võib olla nii rahaline kui ka mitterahaline. Maksebilanss koostatakse *tekepõhiselt*, st tehingu kirjendamise aluseks on ajahetk, mil tehing poolte vahel sõlmiti või omandiõigus muutus, sõltumata asjaolust, kas raha on tegelikult laekunud või makstud. Kõik maksebilansitehingud kajastatakse *turuhindades*.

⁷ Maksebilansistatistika põhimõistetest ning kirjete sisust antakse ülevaade eraldi peatükkides.

Maksebilansi koostamisel lähtutakse *kahekordse kirjendamise põhimõttest*. Igal tehingul on kaks võrdset, kuid erinevatel kirjetel ja vastasmärgiga kajastuvat poolt: *kreedit* (+) ja *deebet* (-). Kreedit näitab meie kasutuses olevate finantsressursside suurenemist, deebet aga nende ressursside kasutamist (vt tabel 3.1).

Tabel 3.1. Kreedit ja deebet

	Ressursside suurenemine	Ressursside kasutamine
	KREEDIT „+”	DEEBET „-”
Jooksevkonto	Kaupade eksport	Kaupade import
	Teenuste müük	Teenuste ost
	Tulu sissevool	Tulu väljavool
	Ülekannete sissevool	Ülekannete väljavool
Kapitalikonto	Kapitaliülekannete sissevool	Kapitaliülekannete väljavool
Finantskonto	Välisõuete vähenemine	Välisõuete suurenemine
	Väliskohustuste suurenemine	Väliskohustuste vähenemine
Reservvara	Reservvara vähenemine	Reservvara suurenemine

Ideaaljuhul peab maksebilansi kõigi kirjete summa võrduma nulliga. Maksebilansi koostamise keerukuse ja ulatuse tõttu tekivad statistilise info kogumisel aga alati ebatäpsused. Neid kajastatakse maksebilansi tasakaalu viimiseks *vigade ja täpsustuste* kirjel.

Maksebilansi standardesituse kohaselt kajastatakse jooksevkontol ning kapitalikontol kõigi kirjete deebet- ja kreditkäibed eraldi. Finantskontol ja reservvarade kontol tuuakse välja üksnes *netokirjed* (deebeti ja krediti summa).

RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON

Rahvusvaheline investeerimispositsioon (-seis) on riigi kõikide institutsionaalsete sektorite finantsvarade ja -kohustuste konsolideeritud koondbilanss ehk välisvarade ja -kohustuste seis kindlal kuupäeval väljendatuna selle kuupäeva turuhindades.

Kuna konsolideerimisel sektoritevahelised ja -sisesed nõuded ja kohustused vastastikku taanduvad, kajastab rahvusvaheline investeerimispositsioon vaid riigi kui terviku *välisõudeid ja -kohustusi*. Investeerimispositsioon erineb klassikalisest bilansist selle poolest, et investeerimispositsioonis ei võeta arvesse Eestis asuvat residentidele kuuluvat reaalarva ja omakapitali. See on ka põhjus, miks investeerimispositsioon pole tasakaalus.

Netoinvesteerimispositsioon on riigi kõikide institutsionaalsete sektorite välisaktiivate ja -passiivate vahe.

Kui välisõuded ületavad väliskohustusi, siis on riigi netoinvesteerimispositsioon *positiivne* ning näitab ülejäänud maailma netovõlga sellele riigile. *Negatiivne* netoinvesteerimispositsioon näitab aga selle riigi võlga ülejäänud maailmale.

Otseinvesteeringuettevõtja ja otseinvesteeriija vahelised nõuded ja kohustused kajastatakse maksebilansis kokkuleppeliselt *netopõhimõttel* (*directional principle*):

- Eestisse tehtud otseinvesteeringutest (kohustustest) arvatakse maha kõik otseinvesteeringuettevõtja nõuded otseinvesteeriijatele;
- Eestist välismaale suunatud otseinvesteeringutest (nõuetest) arvatakse maha kõik otseinvesteeriijate kohustused otseinvesteeringuettevõtjate ees.

Investeeriimispositsiooni koostamisel järgitakse samu põhimõtteid ja mõisteid, mida maksebilansi puhul. Neist olulisemad on *tekkepõhine arvestuspõhimõte* ning seisude kajastamine positsiooni koostamise päeva *turuhindades*.

Noteerimata väärtpaperite puhul ei ole nende turuväärtus alati kättesaadav ja selle kaudne hindamine on keerukas. Eesti Pank kasutas sellistel juhtudel kuni 2006. aastani Eesti residentide aktsiakohustuste hindamisel Eesti Väärtpaperite Keskregistris sisalduvat teavet. Kuna samade aktsiate hindamisel partnerrriigi koostatavas investeeriimispositsioonis pole vastav info üldjuhul kättesaadav, põhjustab see riikidevahelist statistilist asümmeetriat. Seetõttu otsustasid Euroopa Liidu statistika töögrupid üksmeelselt kajastada noteerimata aktsiad ühtsuse saavutamiseks nende raamatupidamisväärtuses (omakapital jagatud aktsiate arvuga), mis on üldjuhul turuhinnast madalam. Eesti Pank on seda meetodit rakendanud alates 2007. aasta algusest.

Noteeritud ettevõtete aktsiate kajastamisel kasutatakse turuhinda. Kvartalis, mil ettevõtte börsilt lahkub, kasutatakse aktsiahinna arvutamisel turuväärtust, mis seejärel viiakse nelja järgneva kvartali jooksul raamatupidamisväärtusesse.

Kuna rahvusvaheline investeeriimispositsioon kajastab varade seisu teatud ajahetkel, siis on investeeriimispositsiooni kirjete väärtused *varumuutujad*.

VÄLISVÕLG

Välisvõlastatistika koostamise aluseks on rahvusvahelises investeeriimispositsioonis kajastatud välisnõuded ja -kohustused, mis on oma olemuselt võlad ehk millega kaasneb tagasimaksmise kohustus. Võlaarvestusse ei kuulu aktsia- või osakapitali tehtud otse- ja portfelliinvesteeringud, reinvesteeriitud (taasinvesteeriitud) tulu (eelmistel perioodidel ja jooksva perioodi jaotamata kasum/kahjum ja omakapitali reservid) ega tuletisinstrumentid. Samuti ei arvata välisvõla hulka keskpanga kullavarusid ja Rahvusvahelise Valuutafondi arvestusühikuid ehk SDRre (*special drawing rights*)⁸.

Välisvõlga iseloomustavatest näitajatest on olulisemad:

- **koguvälisvõlg (brutovälisvõlg), mis summeerib kõikide institutsionaalsete sektorite võla iseloomuga väliskohustused;**
- **netovälisvõlg, mis näitab riigi kõikide institutsionaalsete sektorite tagasimaksmisele kooluvate ehk võla iseloomuga välisnõuete ja -kohustuste vahet.**

⁸ Vt „Kirjete sisu”: reservvara.

Erinevalt rahvusvahelisest investeerimispositsioonist, kus kajastatakse otseinvesteeringuid *neto-põhimõtte (directional principle)* alusel, ei vähenda residentse otseinvesteeringuettevõtja poolt otseinvesteeringule antud laenu otseinvesteeringukohustust, vaid need kajastatakse võlaarvestuses bilansi nõuete poolel. Samamoodi ei arvata ka Eesti residentide välismaal asuvatelt otseinvesteeringuettevõtjatelt saadud laene maha Eesti otseinvesteeringunõuetest välismaal, vaid liidetakse võlakohustustega.

Nagu rahvusvahelise investeerimispositsiooni puhul, on ka välisvõla seisuga kajastavad näitajad *varumuu-tujud*.

PÕHITERMINID

- **CIF-hind** (ingl k *cost, insurance, freight*) – kauba rahvusvaheline tarneklausel, mis näitab kauba maksumust ja kulutusi, mis on seotud kauba veo ja kindlustamisega ostja maa tollipiirini.
- **FOB-hind** (ingl k *free on board*) – kauba rahvusvaheline tarneklausel, mis näitab kauba maksumust ja kulutusi, mis on seotud kauba veo ja kindlustamisega müüja maa tollipiirini.
- **Institutsionaalsed sektorid** on välissektori statistikas jaotatud järgmiselt:
 - *keskpank* – Eesti Pank kui riigi keskpank;
 - *valitsemissektor* – kesk- ja kohalike omavalitsuste haldusalasse kuuluvad riigivalitsemis- ja riigikaitseorganid; kesk- ja kohalike omavalitsuste eelarvest finantseeritavad teadus-, uurimis-, tervishoiu-, sotsiaalhooldus-, haridus-, kultuuri- ja spordiasutused ning riiklikud fondid ja sihtasutused;
 - *krediidiasutused* – Eesti Panga litsentsi omavad krediidiasutused kui eraõiguslikud juriidilised isikud, kellel on õigus võtta avalikkuselt vastu rahalisi hoiuseid ja teisi tagasimakstavaid vahendeid ning anda oma vastutusel laene ja sooritada teisi krediidiasutuste seaduses loetletud tehinguid;
 - *muud sektorid* – ülejäänud erasektor (äriühingud ja kodumajapidamised).
- **Kapitalirent** – laen (renditehing) vara soetamiseks tingimusel, et krediidiobjekt jääb vara maksumuse ja intresside kustutamiseni rendileandja omandusse.
- **Lühiajaline kapital** – nõuded või kohustused lepingujärgse tähtajaga kuni üks aasta (kaasa arvatud).
- **Lühiajaline positsioon** – netoinvesteeringimispositsioon, mille arvestuse aluseks on lühiajalised välisnõuded ja -kohustused. Keskpanga reserve loetakse kokkuleppeliselt lühiajalisteks.
- **Mitteresident** – kõik ülejäänud isikud, kes pole hõlmatud mõistega resident (vt allpool).
- **Pikaajaline kapital** – nõuded või kohustused lepingujärgse tähtajaga üle ühe aasta.
- **Pikaajaline positsioon** – netoinvesteeringimispositsioon, mille arvestuse aluseks on pikaajalised välisnõuded ja -kohustused. Otseinvesteeringuid loetakse kokkuleppeliselt pikaajalisteks.

- **Repotehing** – laen väärtpaberite tagatisel.
- **Resident:**
 - 1) Eesti Vabariigi riigiorganid ja asutused kõige laiemas tähenduses (seadusandlik, täidesaatev ja kohtuvõim ning nende asutused, põhiseaduslikud institutsioonid), samuti kohalikud omavalitsusüksused ja nende asutused;
 - 2) välisriigis asuvad Eesti diplomaatilised, konsulaar- ja teised ametlikud esindused, samuti muud majandus- ja kommertstegevusega mittetegelevad Eesti asutuste ja organisatsioonide esindused välismaal;
 - 3) Eesti Vabariigi seadusega loodud avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja nende asutused;
 - 4) Eestis registreeritud eraõiguslikud juriidilised isikud;
 - 5) Eesti õiguskorraga lubatud Eestis asutatud ja tegutsevad ning osalist õigusvõimet omavad isikute ühendused ja organisatsioonid, mis ei ole juriidilised isikud;
 - 6) Eestis registreeritud välismaa juriidiliste isikute filiaalid ja esindused;
 - 7) Eestis elavad Eesti kodanikud;
 - 8) Eestis elavad välismaalased, kellel on alaline elamisluba;
 - 9) Eestis elavad välismaalased, kellel on tähtajaline elamisluba vähemalt üheks aastaks;
 - 10) välisriigis õppivad või ravil viibivad isikud, sõltumata õpingute või ravi kestusest;
 - 11) välisriigis viibivad, immuniteti ja diplomaatilisi privileege kasutavad Eesti Vabariigi diplomaadid, sõjaväelased, konsulaar- ja teiste ametlike esinduste töötajad ja nende perekonnaliikmed;
 - 12) laevameeskonnad, hooaja- ja piiriülesed töötajad, sõltumata nende välisriigi territooriumil viibimise kestusest;
 - 13) kokkuleppelised majandusüksused, mis esindavad Eesti territooriumil asuvat kinnisvara (maa tema oluliste osadega).

KIRJETE SISU

- **Väliskaubanduskonto** – arvestab seda osa kaupade sisse- ja väljaveost, mis võtab osa sisemajanduse koguprodukti moodustamisest. Selleks on
 - import rahvuslikuks tarbimiseks – import, mille puhul kauba eest maksavad residendid;
 - rahvuslik eksport – kaupade müügist laekub tulu residentidele;
 - kaupade töötlemisega seotud kaupade sisse- ja väljavedu.

Eesti väliskaubanduskonto koostamise aluseks on ametliku väliskaubandusstatistika põhikaubanduse süsteem (*special trade system*), mille järgi kaubad võetakse arvele siis, kui need ületavad sisekäibe ehk vaba ringluse piiri⁹. Eksport ei sisalda eelnevalt tollilattu imporditud kaupade taasväljavedu ega nende vormistamist vee- ja õhusõidukite varudeks. Import ei sisalda imporditud kaupade tolliladustamist, lisatud on aga kaupade tarded tollilaost vabaks ringluseks ja töötluseks. Kuna ametliku väliskaubandusstatistika ja tollistatistika koostamine ei ole kooskõlas maksebilansi koostamise põhimõtetega (import CIF-hindades, residentsuse printsiip vs. territoriaalsuse printsiip jne), tehakse maksebilansi vajalikud täiendused, millest olulisemad on

- a) tollis deklareerimata kaubad, mis ei ole ületanud sisekäibe piiri, kuid mis on olnud maksebilansitehingute objektiks (nt välisvetes püütud meresaadused, välissadamates ostetud või müüdnud laevad jms);

⁹ Kasutusel on ka *üldkaubanduse süsteem (general trade system)*, mis registreerib kaupade liikumist üle tollipiiri. Maksebilansi koostamise seisukohalt pole selline lähenemisviis sobiv, kuna hõlmab ka mitteresidentidele kuuluva kauba liikumist läbi Eesti territooriumil asuvate tolliladude.

- b) transpordivahenditele välisriigis viibimise vältel ostetud kaubad: kütus, proviant, müügikaup jms;
- c) kapitalikaupade remonditeenuse ost ja müük;
- d) impordi ümberarvestus FOB-hinda, st kauba kogumaksumusest veo- ja kindlustuskulude lahutamise ning nende lisamine teenuste kontole;
- e) hinnamoonutuste arvestamine kaupade ekspordil läbi tolliladude ja vabatsooni;
- f) hinnangud varimajandustegevuse kohta.

Alates 1. maist 2004 põhineb väliskaubandusstatistika kahe aruandlussüsteemi kombinatsioonil. Kaubavahetust Euroopa Liidu väliste riikidega arvestatakse endiselt maksu- ja tolliametile esitatud tollideklaratsioonide alusel (nn Extrastat). Ühendusesisene kaubavahetus registreeritakse nn Intrastati küsitluse abil, mille korraldajaks on statistikaamet (vt www.stat.ee). Kui Extrastat võimaldab endiselt kasutada põhiskaubandussüsteemi, jättes välja kaubavahetuse läbi tolliladude, siis Intrastat ei võimalda andmetest välja filtreerida läbi vaheladude liikunud kaupa, mis reaalselt Eesti siseturule ei jõua, kajastades seega pigem üldkaubanduse põhimõtteid. Tulenevalt Euroopa Liidu suurest osakaalust Eesti väliskaubanduses on seetõttu nii kaupade sisse- kui väljaveo üldine tase varasemate perioodidega võrreldes kõrgem ja aegri date võrdlemisel tuleb seda eripära silmas pidada. Samuti pole Intrastati aruannete struktuurierinevuste tõttu tollideklaratsioonidega võrreldes enam piisava täpsusega võimalik eristada nn normaaleksporti ja -importi töötluskaupade sisse- ja väljaveost.

- **Teenuste konto** kajastab Eesti residentide poolt mitteresidentidele müüdavaid ja neilt ostetavaid teenuseid:
 - *veoteenused* – reisijateveo-, kaubaveo- ning muud veoteenused olulisemate veoliikide (mere-, õhu-, raudtee-, maantee-, muu transport) arvestuses;
 - *reisiteenused* – turistide ja ühepäevaküllastajate reisipakettidele ning reisi sihtriigis kaupadele ja muudele teenustele tehtud kulutused. Reisisiteenused sisaldavad lisaks eeltoodule ka kulutusi haridusele ja raviteenustele sihtriigis. Kui üldjuhul loetakse turismiks välismaal viibimist kuni ühe aasta jooksul, siis õppurite ja ravivajajate puhul ajaline piirang puudub. Turismi eristab reisisiteenustest asjaolu, et rahvusvahelise tava järgi turismiteenuseks peetavaid rahvusvahelisi reisijateveo teenuseid kajastatakse maksebilansis veoteenuste kirjetel;
 - *sideteenused* – maksed telekommunikatsiooniteenuste (tele- ja raadiotranslatsioon, telegraafside, teleksi- ja faksiside, satelliit- ja kaabeltelevisioon, elektronpost jms) ning posti- ja kulleriteenuste (postisaadetiste pakkimine, lähetamine, vedu ja kättetoimetamine, postkastide rent jms) eest;
 - *ehitusteenused* – residentide ehitustööde maksumus, mis on seotud ehitusobjektidega välisriigis, ja mitteresidentide ehitustööde maksumus, mis on seotud ehitusobjektidega Eestis. Ehitusteenusena käsitletakse objekte või töid üldjuhul lõpetamistähtajaga kuni üks aasta;
 - *kindlustusteenused* – elu- ja kahjukindlustuslepingute (-poliiside) sõlmimisel saadavad ja makstavad teenustasud, samuti kahjukäsitluskulud, kindlustusekspertiisid jne. Kahjukindlustuslepingute kohased kindlustuspreemiad ja väljamakstud kahjutasud kajastatakse jooksevülekannete kontol, elukindlustuslepingute järgsed sisse- ja väljamaksed kajastatakse finantskontol muu pikaajalise kapitali kirjetel;
 - *finantsteenused* – finantsvahendus- ja selle abiteenused (v.a kindlustus), mis on seotud panganduse ja väärtpaberivahenduse komisjoni- ja teenustasudega, varahaldusega, kliiringuga, deposiitoriumiteenustega, finantsnõustamisega jms;

- *arvuti- ja infoteenused* – maksed andmebaaside kasutamise ja arendamise, andmetöötuse ja programmeerimise, riist- ja tarkvaravarakonsultatsioonide, tarkvara juurutamise jms eest, samuti uudisteagentuuride teenused;
 - *autoriõigus- ja litsentsitasud* – maksed autoriõiguste, litsentside, frantsiiside, müügiõiguste, tööstusprotsesside või muu intellektuaalomandi kasutamiseõiguste eest;
 - *kaubandus- ja muud kaubandusega seotud teenused* – kaubamaaklerite ja vahendajate komisjoni- ja teenustasud. Kaubandusteenuseks on residentide poolt välisriigis ostetud kaupade maksumuse ja nende poolt samal perioodil välisriigis edasimüüdud kaupade maksumuse vahe. Tingimuseks on, et kaup ise ei ületa Eesti riigipiiri;
 - *kasutusrent* – rendimaksud, mille puhul rentnik kasutab lepinguperioodi kestel vara ning lepingu lõppedes tagastab selle rendileandjale (*kapitalirent* – vt allpool);
 - *mitmesugused äri-, kutsetegevuse ja tehnilised teenused* – äriteenused, mis on seotud konsultatsioonide (õigusabi, raamatupidamine, audit, juhtimiskonsultatsioonid jne), suhtekorralduse ja turunduse (reklaam, arvamus- ja turu-uuringud jne) või muude tehniliste teenustega (jäätmete töötlemine ja utiliseerimine, keskkonnakaitse, arhitektuurilised ja inseneritehnilised teenused, trükiteenused jne);
 - *isiku-, kultuuri- ja meelelahutusteenused* – raadio, televisiooni ja filmindusega seotud audiovisuaalsed teenused, kontserdi- ja muude ürituste korraldamine, esinemistasud ja honorarid, näituse- ja muuseumiekspositsioonide korraldamine, produtsenditeenused ning muud spordi-, kultuuri- ja vaba aja teenused;
 - *valitsusteenused, mis ei sisaldu mujal* – muud valitsemissektori osutatud teenused, mis on seotud saatkonna- ja konsulaarteenustega ning sõjaväeteenuste ja muude avaliku sektori pakutavate teenustega, samuti riigilõivud ja teenustena saadav ning osutatav välisabi (välisabi vt ka jooksevülekanded).
- **Tulukonto** näitab tootmistegurite (kapital ja tööjõud) kasutamise ja kasutada andmisega seotud tulusid. Vastavalt sellele jagunevad tulud kahte rühma:
 - a) *tööjõutulu* – kuni aastase töölepinguga välismaal teenitud ja Eestis välismaalastele makstud brutopalk ja tööandja poolt tehtud sotsiaaleraldised;
 - b) *investeermistulu* – välisinvesteeringute (otse-, portfelli- ja muude investeeringute) nõuetelt saadav ja kohustustelt makstav intressi- ja dividenditulu. Kuna äriühingu tegevuskasumi tekkimise ning dividenditulu väljamaksmise vaheline ajaperiood võib olla pikk, on selle kasumi maksebilansis arvele võtmiseks kasutusele võetud reinvesteeringutulu kontseptsioon. Reinvesteeringutulu (taasinvesteeringutulu) kujutab endast investeeringu suurusele vastavat proportsionaalse osa muutust investeeringuettevõtja põhitegevusega seotud kasumis või kahjumis, mida lisaks tulukontole kajastatakse ka finantskontol kui täiendav investeering äriühingusse. Kuna dividendide väljamaksmisel reinvesteeringutulu vähenevad, võib reinvesteeringutulu kontseptsiooni vaadelda kui dividendide tekkepõhist arvestust. Kuna selline arvestusviis on statistiliselt keeruline ning vajalikud andmed pole alati kättesaadavad, on lihtsuse mõttes kokku lepitud, et seda kasutatakse üksnes otseinvesteeringusuhete puhul ja mitte portfelliinvesteeringute puhul.

Tulukontol ei arvestata realiseeritud ja realiseerimata kursi- ja hinnavahedest tekkinud raamatupidamislikke finantstulusid ja -kulusid, kuna maksebilansis kajastatakse finantsinstrumentide liikumist nende turuhinnas. Viimane koosneb raamatupidamislikult aga soetusmaksumusest ning realiseeritavast kursi- ja/või hinnakasumist/-kahjumist. Samuti ei kajastata reinvesteeringutulu all ebatõenäoliselt laekuvate laenude mahakandmise ja andestamise ega erakorralisi kasumeid või kahjumeid.

- **Jooksevülekannete konto** näidatakse kõik ülejäänud majandustehingud, mis on seotud residentide kasutada oleva kogutulu kujunemisega, kuid ei sisaldu muudel jooksevkonto kirjetel. Jooksevülekanne on oma olemuselt ühepoolne, st rahaülekandele ei pea järgnema (või eelnema) kaubasaadetist või mõne teenuse osutamist ning see pole samas ka tulu tootmistegurite kasutamise eest. Jooksevülekanded on seotud tavaliselt maksude, trahvide, toetuste, finantsannetuste, pärandvara, liikmemaksude, kindlustuspreemiate ja kahjutasudega. Jooksevülekannete kirjetel kajastatakse vastukirjetena ka välisabina saadud ja osutatud teenuste ning kaupade maksumust. Jooksevülekannete konto vaatab rahavoogusid kahes lõikes:
 - a) valitsemissektori ülekanded;
 - b) muude sektorite ülekanded.

Valitsemissektori ülekannete all mõistetakse neid summasid, mis on seotud Eesti valitsemissektori (vt *Institutsionaalsed sektorid*) saadud ja makstud ülekannetega, sh valitsemissektori poolt kasutatud välisabi ja Eesti riigi panus Euroopa Liidu eelarvesse. *Muude sektorite ülekannete* koosseisus on peamiselt kindlustuslepingutega seotud rahavood, muude sektorite poolt kasutatud (sh valitsemissektori poolt vahendatud) välisabi ning *töötajate rahaülekanded*, kus näidatakse välisriikide töötajate (ka migrantide – isikud, kes võõrriigis elanud ja töötanud üle ühe aasta) rahasaadetised koduriiki juhul, kui neid on palganud võõrriigi ettevõtja.

- **Kapitaliülekanded** on ühepoolsed nagu jooksevülekandedki, kuid saadavad või makstavad summad ei muuda otseselt residentide kasutatavat kogutulu. Enamlevinud kapitaliülekanded on
 - a) rahvusvaheliste (peamiselt Euroopa Liidu) fondide rahaliste vahendite kasutamine infrastruktuuriobjektide ehitamise rahastamiseks;
 - b) mittetootmislike mittefinantsiliste immateriaalsete varade (intellektuaalomandi) soetamine ja müük (frantsiisid, müügiõigused, kaubamärgid, tööstusprotsessid jms).

Kapitalikonto vaatab rahavoogusid kahes lõikes:

- a) *valitsemissektori kapitaliülekanded*;
- b) *muude sektorite kapitaliülekanded*.

- **Otseinvesteeringuna** käsitletakse Eesti maksebilansis investeeringut, mis moodustab 10% või enam investeeringuettevõtja aktsia- või osakapitalist¹⁰. Sellise kapitalipaigutusega saavutab investor otseinvesteeringuettevõtjas nn olulise osaluse. Vastavalt rahvusvahelistele standarditele kajastatakse otseinvesteeringutena ka laenusuhteid ja muid rahapaigutusi ettevõtja ja temas olulist osalust omavate investorite vahel (v.a finantsvahendajad, mille puhul kajastatakse otseinvesteeringuna üksnes allutatud laenud).
 - *Otseinvesteeringuettevõtja* – ettevõtja, milles investor ehk otseinvesteeriija omab olulist osalust.
 - *Otseinvesteeriija* – investor, kes omab otseinvesteeringuettevõtjas olulist osalust.

Otseinvesteeringute konto jaguneb järgmisteks kirjeteks:

- a) otseinvesteeringuettevõtjate *aktsia-* või *osakapital*;

¹⁰ Otseinvesteering on rahapaigutus, millega kaasneb investori oluline osalus ning otsustav hääleõigus otseinvesteeringuettevõtja juhtimisel, sõltumata konkreetsest osaluse määra. Kuna selline lähenemisviis ei taga konkreetse investeeringu ühesugust käsitlust investeeringu teinud ja selle saanud riikides, on statistikavigade vähendamiseks rahvusvaheliselt soovituslik kasutada 10% piirmäära (*OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment*, 1996).

- b) *reinvesteeritud* ehk *taasinvesteeritud tulu* – otseinvesteerijale kuuluv proportsionaalne osa otseinvesteeringuettevõtja põhitegevusega seotud kasumist või kahjumist;
 - c) *muu otseinvesteeringukapital* – otseinvesteeringuettevõtja ja otseinvesteerija vahelised laenude, võlaväärtpaberite või kaubanduskrediidiga seotud nõuded ja kohustused.
- **Portfelliinvesteeringute** kontol kirjendatakse nõuete ja kohustuste lõikes väärtpaberiinvesteeringud, mis jaotatakse järgmiselt:
 - a) *omandiväärtpaber* – väärtpaberiinvesteering ettevõtte aktsia- või osakapitali, millega ei kaasne olulist osalust ehk see moodustab vähem kui 10% ettevõtja aktsia- või osakapitalist;
 - b) *võlaväärtpaber* – võlanõuet tõendav võlakiri ja rahaturuinstrument:
 - *võlakiri* – selle omaniku nõudeõigust tõendav väärtpaber, mis sisaldab laenuvõtja kohustust maksta laen kokkulepitud tähtajal laenuandjale tagasi ning tasuda intressid. Võlakiri on üldjuhul pikaajaline (lunastamistähtaeg üle ühe aasta);
 - *rahaturuinstrument* – rahaturul kaubeldav kõrge likviidsuse ning madala intressi- ja krediidiriskiga, reeglina alla ühe-aastase lunastamistähtajaga võlakohustus.

Portfelliinvesteeringud kajastatakse maksebilansis institutsionaalsete sektorite kaupa.

- **Tuletisinstrument** on finantsinstrumendi, indeksi või kaubaga seotud väärtpaber, mis võimaldab finantsriskidega kauplemist turul, st õigus või kohustus osta, müüa või vahetada finantsvara tulevikus kokkulepitul hulgal ja hinnaga. Enamlevinud tuletisinstrumentid on *optsioonid*, *forvardid*, *futuudid* ja *vahetustehingud* (*swap*). Maksebilansis kajastatakse tuletisinstrumente institutsionaalsete sektorite kaupa, nõuded ja kohustused eraldi.
- **Muud investeeringud** on kõik ülejäänud investeeringud, mis ei ole otse- või portfelliinvesteeringud ega seotud tuletisinstrumentidega:
 - *kaubanduskrediit* – müüdud või ostetud kaupade ja teenuste eest laekumata või tasumata summad ning ettemaksud, mis kajastatakse tekkepõhiselt nii maksebilansi kui ka rahvusvahelise investeerimispositsiooni arvestuses;
 - *laenud* – institutsionaalsete sektorite lühi- ja pikaajalised laenud, kui need ei ole seotud otseinvesteeringutega. Laenudena käsitletakse ka kapitalirenti ja repotehinguid;
 - *sularaha ja hoiused* – nõuetena kajastatakse residentide käsutuses olevat välissularaha ning välisriigi krediidiasutustes olevaid hoiuseid. Kohustuste poole moodustuvad mitteresidentide valduses olevad Eesti kroonid sularahana ning nende hoiused Eesti krediidiasutustes;
 - *muud nõuded ja kohustused* – muud tähtajaks laekumata või tasumata summad (muu debiitorne ja kreditoorne välisvõlgnevus, viitvõlad jne), mis tulenevad tekkepõhisest majandusarvestusest, samuti muud teiste kirjetega mitteseotud nõuded ja kohustused. Sellel kirjel kajastatakse ka kindlustusseltside kogutud elukindlustuspreemiate eraldised ning nende väljamaksud.
- **Reservvara** – riigi keskpanga kulla- ja välisvaluuta-reservid, mis moodustavad Eesti rahasüsteemis krooni kattevara. Reservvaraks loetakse üldjuhul keskpanga kõrge likviidsusega kaubeldavaid välisaktiivaid, mis näidatakse järgnevatel kirjetel:
 - a) *rahaline kuld* – kullana hoitavad reservvarad;
 - b) *SDRid* – *special drawing rights* ehk laenamise erioigus on Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) arvestusühik, mille väärtuse aluseks on neljast valuutast (USD, EUR, JPY ja GBP) koosnev korv.

- Igale IMFi liikmesriigile avatakse SDRi konto, mida kasutatakse laenu tehingute ja mitmesuguste muude sellega seotud operatsioonide läbiviimiseks liikmesriigi ja IMFi vahel;
- c) *Rahvusvahelise Valuutafondi reservpositsioon* – laenu iseloomuga, liikmesriigile vajadusel kättesaadav sissemakse IMFi;
 - d) *välisvaluuta* – välisvaluuta või sellega võrdväärsed reservvarad: välissularaha ja valuutahoiused, omandiväärtpaberid, võlakirjad ja rahaturuinstrumentid ning tuletisinstrumentid;
 - e) *muud nõuded* – muud likviidsed välisaktivad.

MAKSEBILANSI KOOSTAMISE SÜSTEEM

Maksebilansi koostamise maailmapraktikas on kasutusel kolm põhimõtteliselt erinevat süsteemi või nende kombinatsiooni:

- **küsitluste süsteem** (*survey system, transaction-based system*);
- **rahavoogude süsteem** (*settlements system, cash-based system*);
- **administratiivne süsteem** (*administrative system*).

Küsitluste süsteem põhineb infol, mis on kogutud erinevate statistiliste küsitlusvormide ja uuringute abil. Lähtuvalt vajadusest, uuritavast valdkonnast ning konkreetse riigi iseärasustest kasutatakse nii väljavõteliisi kui ka kõikseid vaatlusi. Küsitlusvormid järgivad oma ülesehituselt kas maksebilansi või finantsaruannete struktuuri ja raamatupidamisarvestuse põhimõtteid. Küsitluste süsteemi eeliseks on selle paindlikkus, kuid teisest küljest raskendab statistiliste vaatluste läbiviimist nende kõrge hind, madal vastamismäär ning madal operatiivsus. Küsitluste süsteemi edukamate kasutajate hulka kuuluvad angloameerika riigid: Austraalia, Uus-Meremaa, Suurbritannia, Iirimaa, Ameerika Ühendriigid ja Kanada.

Rahavoogude süsteem tugineb residentsete pankade kaudu sooritatavate rahvusvaheliste maksete kogumisele, kodeerimisele ja töötlemisele. Vastavalt tehingu kirjeldusele antakse sooritatud maksetele või laekumistele kas kliendi, krediidiasutuse või keskpanga poolt maksebilansi kirjetele vastavad tehingukoodid. Rahavoogude süsteem võimaldab koguda üksikasjalikku ja operatiivset teavet, kuid on samas piiratud. Rahavoogudes ei kajastu tekkepõhine arvestus, sageli puudub tehingu kirjeldus või maksebilansikood, esineb tasaarveldusi ning rahavood ei võimalda ka positsioonide kalkuleerimist. Seoses uute Euroopa Liidu õigusaktidega ja majanduse üleilmastumisega on enamik mandri-Euroopa riikidest sunnitud rahavoogude süsteemilt üle minema kombineeritud süsteemile.

Administratiivne süsteem kasutab infoallikana erinevate ametkondade poolt eelnevalt kogutud andmeid. Sellise süsteemi kasutamine eeldab avaliku sektori täielikku kontrolli välistehingute üle. Riike, mille maksebilanss põhineb üksnes administratiivsel infol, on vähe, kuid suuremal või vähemal määral kasutatakse seda lisaks küsitluste ja rahavoogude süsteemile peaaegu kõigis maades. Administratiivse süsteemi suur puudus on nõrk kontroll andmete kvaliteedi üle.

MAKSEBILANSI KOOSTAMINE EESTIS

Taasiseseisvunud Eesti alustas riigi maksebilansi koostamist 1992. aastal. Tolleaegse pangandussüsteemi nõrkuse tõttu võeti kasutusele küsitluste süsteem. Kuna see ei ole pidevalt muutuv majanduskesk-

konnas küllalt paindlik, uuriti võimalusi maksebilansi koostamiseks rahavoogude alusel. Rahavoogude süsteem lisandus küsitluste süsteemile 1994. aastal. Seoses rahvusvahelise investeerimispositsiooni koostamisega alates 1996. aastast on üha tähtsamaks muutunud küsitlusvormid. Nende peamine eelis on võimalus koguda tekkepõhiseid andmeid ja muid näitajaid, mis rahavoogudes ei kajastu (nt kaubanduskrediit, reinvesteeringut tulu).

Tänaseks on Eestis välja kujunenud maksebilansi koostamise *kombineeritud süsteem*. Kaks paralleelselt toimivat andmebaasi täiendavad teineteist ning lihtsustavad vigade avastamist. Nende sidumine administratiivse infoga tagab ühtlasi välissektori statistika (maksebilanss, rahvusvaheline investeerimispositsioon ja välisvõlg) parema kvaliteedi, mis on avatud ning madala kontsentreeritusega majandusruumi tingimustes tavaliselt raskendatud.

Maksebilansi ja välissektori muu kvartaalse statistika puhul on väga oluline küsitluste süsteem, mida täiendab rahavoogude abil kogutav info. Kuiste maksebilansside koostamisel kasutatakse lisaks keskpanga, krediitiasutuste ja valitsemissektori kuistele aruannetele rahavoogude süsteemi, mida täiendatakse mitmesuguste ökonomeetriseliste mudelite abil. Kuist maksebilansi kiirhinnangut, mille avaldamine tuleneb Euroopa Liidu nõuetest, hakati avaldama alates 2002. aastast.

Erinevaid küsitlusvorme on hetkel kasutusel kümme, mille abil koguti 2008. aastal kvartalite kaupa teavet ligi 3500 ettevõtjalt. Kvartaalne rahavoogude süsteem hõlmab ligi 130 000 maksebilansi koostamise aspektist olulist tehingut, mille kohta teave saabub nn avatud süsteemi (*open system*) kaudu: keskpanga jõuab maksedokumentidel info vaid tehingute ühe poole – deebet või krediti – kohta. Edastatakse ainult pangaklientide maksed. Pangandussektori tehingud kirjendatakse maksebilansis pangabilansside, kasumiaruannete jt finantsaruannete alusel.

Peale eeltoodud põhiallikate kogutakse infot ka paljudest muudest kanalitest: ametlik väliskaubandusstatistika, Eesti Väärtpaberite Keskregister, finantsinspeksioon, statistikaameti küsitlused, justiitsministeeriumi registrikeskus, maa-ameti hinnastatistika, Eesti Panga raamatupidamisregistrid, valitsemissektori asutused jne. Lisaks olemasolevale teabele korraldatakse statistilisi vaatlusi, antakse hinnanguid ning kasutatakse ökonomeetriselisi mudeleid. Maksebilansistatistika koostamiseks kasutatavatest infoallikatest annab ülevaate tabel 3.2.

Tabel 3.2. Maksebilansistatistika koostamiseks kasutatavate alg- ja koondandmete ulatus ja nende laekumise sagedus

Aruande nimi	Sihtgrupp / aruande sisu	Sagedus	Tähtaeg pärast aruandeperioodi	Valimi suurus / andmeallikate arv 2008. aastal
KÜSITLUSTE SÜSTEEM				
Vorm 2 ja 2F	Välisosaluslega äriühingud	kvartal	20 päeva	1799
Vorm 3	Välisosaluseta veondusäriühingud	kvartal	20 päeva	213
Vorm 4	Välisosaluslega veondusäriühingud	kvartal	20 päeva	191
Vorm 5	Investeeringufondid (fondivalitsejad)	kvartal	20 päeva	74
Vorm 6 ja 6F	Välisosaluseta äriühingud	kvartal	20 päeva	1111
Vorm 7	Välismajandustegevuseta välisosaluslega äriühingud	kvartal	20 päeva	55
Vorm 9	Kindlustusseltsid ja -vahendajad	kvartal	20 päeva	19
Vorm 10	Muud finantsvahendajad	kvartal	20 päeva	32

RAHAVOOGUDE SÜSTEEM				
Rahavoogude süsteemi aruandlus vastavalt rahvusvaheliste maksete deklareerimise korrale	Krediitiasutustes deklareeritud rahvusvahelised laekunud maksed	15 päeva	7 päeva	15
	Krediitiasutustes deklareeritud rahvusvahelised lähetatud maksed	15 päeva	21 päeva	15
	Rahvusvaheliste maksete koondaruanne	kuu	7 päeva	15
ADMINISTRATIIVNE TEAVE				
KREDIIDIASUTUSED				
Ressursside jääkide ja käivete aruanne	Krediitiasutustes hoiustatud vahendite ja krediitiasutuste saadud laenude andmed residentsuse ja muude iseloomustavate üksikasjade kaupa	kuu	5 päeva	15
Laenude jääkide ja käivete aruanne	Krediitiasutuste välja antud laenud residentsuse ja muude iseloomustavate üksikasjade kaupa	kuu	5 päeva	15
Kasumiaruanne	Krediitiasutuse tulude-kulude jaotus residentsuse kaupa	kvartal	10 päeva	15
Mitteresidentidele müüdnud ja neilt ostetud teenused	Krediitiasutuse valitud tulu-kulu kirjete laiendatud esitus mitteresidentide osas	kvartal	10 päeva	15
Väärtpaberite aruanne	Krediitiasutuse väärtpaberiportfelli detailne aruanne residentsuse kaupa	kuu	5 päeva	15
Bilansivälaliste kirjete aruanne	Krediitiasutuse bilansivälise tegevuse aruanne	kvartal	30 päeva	15
Varahalduse ja investeerimistegevuste aruanne	Krediitiasutuste varahalduse ja investeerimistegevusega seotud aruanne	kvartal	5 päeva	15
Mittetehinguliste finantsvoogude aruanne	Krediitiasutuste aruandeperioodil toimunud mittetehingulised finantsvood, v.a valuutakursimuutustest tekkinud ümberhindlused	kuu	12 päeva	15
EESTI PANK				
Eesti Panga maksebilansi aruanne	Raamatupidamisosakonna aruanne Eesti Panga bilansikirjete mitteresidentidega seotud jääkide, nende muutuste ning kasumiaruannete mitteresidentidega seotud kirjete muutuste kohta	kuu	5 päeva	1
STATISTIKAAMET				
Ametlik väliskaubandusstatistika	Tollideklaratsioonide töödeldud, täiendatud ja grupeeritud andmed (Extrastat) Ühendusesisese kaubavahetuse aruanne (Intrastat)	kuu	50 päeva	1
Reisikorraldajate aruanne	Reisifirmade teenuste eksport-import (sh reisijateveoteenuste vahendamine); vastuvõetud ja lähetatud turistide arv riikide lõikes	kvartal	50 päeva	1
Valitsemissektori välisabiga seotud nõuded ja kohustused	Välisabi tekkepõhine arvestus	kvartal	58 päeva	1
Majutusasutuste aruanne	Andmed majutusasutustes teenindatud turistide arvu ja käibe kohta	kvartal	2 kuud	1
JUSTIITSMINISTEERIUMI REGISTRITE JA INFOSÜSTEEMIDE KESKUS				
Äriregistri, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri andmekogu	Andmed Eestis registreeritud juriidiliste isikute ja nende omanike kohta	kuu	1 kuu	1
Kinnistusraamatu registri andmekogu	Andmed mitteresidentidele kuuluvate kinnisvaraobjektide kohta	aasta	kokkuleppel	1
MAA-AMET				
Maa-ameti kinnisvaratehingute andmekogu	Mitteresidentide omandatud ja võõrandatud kinnisvaraga seotud tehingud riikide kaupa	kvartal	kokkuleppel	1
EESTI VÄÄRTPABERIKESKUS (EVK)				
Väärtpaberite kesregistri andmebaas	EVKs registreeritud väärtpaberiemissioonide statistika	kuu	10 päeva	1
PIIRIVALVEAMET				
Piiriületusstatistika	Aruanne Eesti piiri ületanud inimeste kohta nende kodakondsuse kaupa	kuu	25 päeva	1

VÄLISMINISTEERIUM				
Välisriikides asuvate diplomaatiliste teenistuste statistika	Andmed Eesti välisambassade ja -esinduste kulutuste, tulude ja varade kohta	kvartal	1 kuu	1
MAKSU- ja TOLLIAMET				
Maksustatistika	Andmed mitteresidentidelt Eestis ja residentidelt välismaal kinnipeetud maksude kohta	aasta	vastavalt vajadusele	1
TALLINNA JA TARTU LINNAKANTSELEID				
Välisvarade ja -kohustuste aruanne	Tallinna ja Tartu välislaenu- ja välisvarade ning nende finantstulude-kulude aruanne	kvartal	1 kuu	2
RAHANDUSMINISTEERIUM				
Välislaenu aruanne	Riiklike laenu kasutamise ja teenindamise aruanne	kuu	10 päeva	1
Välisvarade aruanne	Riigikassa varade jäägi ja perioodi muutuste aruanne	kuu	1 kuu	1
MUUD				
Migratsioonifond, töötukassa, haigekassa jm				5–10

Eelkirjeldatud kombineeritud süsteemi (rahavood + küsitlused + administratiivsed allikad) on hakanud kasutama lisaks Eestile mitme teise riigi keskpangad (sh Läti, Leedu, Rootsi, Tšehhi). Sealjuures on kõnealune mudel viimasel ajal Euroopa Liidu institutsioonide heakskiidul populaarsust kogunud ka muudes Euroopa riikides, kus kasutati seni infokanalina üksnes range kapitalikontrolli ajal üles ehitatud rahavoo-gude süsteemi.

MAKSEBILANSISTATISTIKA KOOSTAMISE ÕIGUSLIKUD ALUSED

Vastavalt **Eesti Panga seaduse** paragrahvi 2 lõikele 8 vastutab Eesti Pank riigi maksebilansi koostamise eest, mis on seaduse kohaselt üks tema põhiülesandeid.

Sama seaduse paragrahv 34 käsitleb maksebilansi koostamist, mis annab keskpangale õiguse saada tasuta Eesti maksebilansi koostamiseks vajalikke andmeid kõigilt riigi- ja omavalitsusorganitelt ning Eesti territooriumil asuvatelt välismajandustehinguid sooritavatelt juriidilistelt isikutelt.

Lisaks Eesti Panga seadusele sätestab maksebilansi koostamist **riikliku statistika seadus**, mille paragrahvi 4 lõike 2 alusel on Eesti Pank maksebilansistatistika koostamise osas statistikaameti kõrval teine riiklike statistiliste vaatluste põhikorraldaja. Eesti Pangale ning andmeesitajatele laienevad kõik riikliku statistika seadusest tulenevad sätted, mis on seotud vaatluste korraldamise, andmete esitamise kohustuse, andmekaitse, andmete avaldamise ning poolte vastutusega. 2007. aasta sügisel jõustus riikliku statistika seaduse muudatus, mis annab Eesti Pangale võimaluse rakendada sunniraha ettevõtetele, kes ei esita andmeid tähtjaks või esitavad neid moonutatult.

Eesti krediidiasutuste maksebilansialast aruandlust reguleerivad vastavad Eesti Panga presidendi määrused.

ANDMETE KONFIDENTSIAALSUS

Kehtiva õiguskorra järgi tagab Eesti Pank kõigi maksebilansitehingutega seotud üksikandmete täieliku organisatsioonilise, infotehnoloogilise ja füüsilise kaitse. Kõiki andmeid kasutatakse üksnes statistilistel eesmärkidel ning need avaldatakse ainult agregeeritud kujul, identifitseerimist võimaldavate tunnusteta.

AVALIKUSTAMINE JA KORRIGEERIMISPOLIITIKA

Statistiliste andmete avalikustamisel järgitakse **Rahvusvahelise Valuutafondi andmelevi eristandardit** (*Special Data Dissemination Standard*; SDDS), millega Eesti ühines 1998. aasta oktoobris. Standardiga on statistikakategooriate lõikes kehtestatud miinimumnõuded andmete sisu, avaldamise perioodilisuse ning tähtaegade kohta.

- **Andmelevi.** Maksebilansistatistika koos pressiteadete, analüüside ja statistiliste tabelitega avaldatakse Eesti Panga koduleheküljel (vt <http://www.eestipank.info>).
- **Korrigeerimispoliitika.** Vastavalt täiendava teabe laekumisele ja meetodilistele muudatustele korrigeeritakse eelnevate perioodide andmeid järgmiselt:
 - *regulaarne korrigeerimine:*
 - a) II, III ja IV kvartali maksebilansi ja investeerimispositsiooni esmasel avaldamisel korrigeeritakse regulaarselt eelmise kvartali andmeid;
 - b) I kvartali maksebilansi ja investeerimispositsiooni esmasel avaldamisel korrigeeritakse nii eelmise kvartali (IV) kui ka kõikide eelmiste kvartalite andmeid, mille kohta on laekunud täiendavat infot. Andmed loetakse lõplikeks siis, kui need on integreeritud rahvusliku arvepidamise sisend-/väljundtabelitesse (kuni 5 aasta pärast).
 - *erakorraline korrigeerimine:*
 - a) erandjuhtudel, oluliste vigade ilmnemisel korrigeeritakse uue perioodi andmete avaldamisel vastavalt vajadusele ka varasemate perioodide andmeid;
 - b) meetodika või andmete kogumise süsteemi muutuste puhul võidakse korrigeerida uue perioodi andmete avaldamisel ka varasemate perioodide andmeid nii kaugele kui võimalik;
 - c) erakorralistest korrigeerimistest teavitatakse avalikkust maksebilansi ja investeerimispositsiooni pressiteadetes.
- **Arvestusühik ja konverteerimine.** Maksebilansi ja rahvusvahelise investeerimispositsiooni arvestusühikuks on Eesti kroon (EEK). Muudes valuutades (USD, EUR) avaldatud statistika puhul on konverteerimise aluseks
 - *maksebilansi kiirhinnangu* korral vastava välisvaluuta selle kuu keskmine vahetuskursus Eesti krooni suhtes;
 - *kvartali maksebilansi* korral vastava välisvaluuta kvartali keskmine vahetuskursus Eesti krooni suhtes;
 - *aasta maksebilansi* korral nelja kvartali keskmised vahetuskursid (st aastabilanss on välisvaluutasse konverteeritud kvartalibilansside summa);
 - *investeerimispositsiooni* korral vahetuskursus positsiooni koostamise kuupäeval või lähimal sellele kuupäevale eelnenud pangapäeval.

Ümardamine. Ümardamise tõttu ei võrdu allkirjete liitmise tulemus alati koondkirje summaarse näitavuga.